Omilia 14

La Buna Vestire a Maicii Domnului

1. Proorocul alcătuitor al *Psalmilor,* numărând cu grijă chipurile făpturii zidite şi contemplând înţelepciunea lui Dumnezeu din ea, s-a minunat nespus de mult şi, în vreme ce scria, a strigat: „Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate cu înţelepciune le-ai făcut!“ [*Psalmi* 103, 25]. Mie, acum, ce cuvântare mi-ar fi pe potrivă spre a încerca să vestesc, după puterea mea, ca într-un imn, venirea şi arătarea cu trupul a Cuvântului Care pe toate le-a zidit? Dacă făpturile se arată pline de minunăţie, iar trecerea de la nefiinţă la fiinţă este un fapt dumnezeiesc şi demn de nenumărate laude, fapt cu atât mai minunat, şi mai dumnezeiesc, şi mai vrednic de laudele noastre este ca Dumnezeu să devină una dintre făpturi – Dumnezeu, sau, mai bine zis, Dumnezeul cel adevărat. Ba mai mult, El devine firea noastră, în vreme ce aceasta n-a putut sau n-a vrut să se păzească pe sine în acea stare în care dintâi fusese adusă la existenţă, ajungând ea până acolo încât să fie alungată în cele mai de jos ale pământului. Căci este un lucru mare şi dumnezeiesc, cu neputinţă de rostit şi de cugetat, ca firea noastră să fie îndumne-

zeită şi ca prin ea să ne fie dată, prin har, înălţarea la cele mai de sus; astfel încât, pentru sfinţii îngeri, pentru oameni îndeobşte şi chiar pentru prooroci, care totuşi vedeau în Duhul, acest lucru a rămas cu adevărat de nepriceput, fiind vorba despre o taină ascunsă încă de la începutul veacurilor. Şi ce spun eu a rămas pecetluit până când s-a împlinit cu fapta. Iar când s-a săvârşit, iarăşi a rămas o taină, nu în ce priveşte împlinirea ei, ci în ce priveşte chipul în care s-a împlinit. Taina este crezută, dar nu este cunoscută; ea primeşte închinare şi încredinţare doar prin Duhul Sfânt: „... nimeni nu poate să zică: Domn este Iisus, – decât în Duhul Sfânt" [*I Corinteni* 12, 3]. Căci Duhul Sfânt este Acela prin Care noi ne închinăm şi ne rugăm, după spusa Apostolului [*Romani* 8, 26].

2. Cum că taina aceasta este de neînţeles nu numai pentru oameni, ci şi pentru îngeri şi arhangheli, aceasta se vede limpede şi din sărbătoarea pe care noi o prăznuim astăzi. Căci arhanghelul a vestit Fecioarei îngreunarea ei; ci căutând ea să afle felul acestei sarcini şi grăind către arhanghel: „Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?" [*Luca* 1, 34], acela, neputând să-i răspundă şi să-i tâlcuiască aceasta, a găsit scăpare la Dumnezeu, zicând: „Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi Puterea Celui Prea Înalt te va umbri" [*Luca* 1, 35]. Este ca şi cum cineva ar fi grăit către Moise: „Cum se poate naşte din pământ un om? Cum se nasc din lut oase

şi vine şi trup, cum au luat naştere simţurile din cele lipsite de simţire, cum s-a născut om dintr-o coastă, cum s-a împărţit şi s-a mlădiat şi s-a legat osul, cum s-au ivit din os mădularele şi feluritele umori şi toate celelalte?". Aşadar, precum Moise, dacă cineva l-ar fi întrebat despre acestea, n-ar fi spus nimic altceva decât că Dumnezeu este Cel ce a luat lut din pământ şi l-a făcut pe Adam, apoi a luat una din coastele lui Adam şi a făurit-o pe Eva, Scriptura spunând cine a făcut acestea, dar nu şi chipul în care au fost făcute, tot astfel şi Gavriil a spus că Duhul Sfânt şi puterea Celui Prea Inalt vor zămisli pruncul cel fără de sămânţă, dar cum şi în ce fel – nu a spus. Ci dacă amintind mai întâi de Elisaveta că rămăsese grea, deşi era înaintată în vârstă şi stearpă, nu a mai avut nimic de spus decât că nu-i ceva cu neputinţă lui Dumnezeu, atunci cum ar fi putut arhanghelul să grăiască despre chipul şi felul sarcinii şi naşterii ciorelnice?

3. Era totuşi mai mult de spus de către arhanghel Fecioarei, dar era un cuvânt cuprinzând o taină încă şi mai mare. El spune: „Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Prea Înalt te va umbri". Pentru care pricină oare? Pentru că Cel ce se naşte [din ea] nu este prooroc, nici om simplu, ca Adam, ci se va numi Fiul Celui Prea Înalt şi Mântuitor şi Izbăvitor al neamului omenesc şi veşnic Împărat. Precum pietrele ce cad de pe creste şi se rostogolesc până la cele mai îndepărtate poale ale munţilor, iar

multe prăpăstii le primesc, tot astfel şi noi oamenii, care am căzut de la porunca dumnezeiască dată nouă în rai şi de la chipul fericit al vieţii de acolo, am fost coborâţi până în iad şi multe nenorociri cumplite am primit. Căci pământul, după blestemul aruncat asupra strămoşului nostru dintâi, nu a odrăslit numai spinii şi mărăcinii ce încap sub simţuri, ci am fost noi încă şi mai mult însămânţaţi cu feluritele soiuri de mărăcini ai patimilor celor rele şi cu spinii cei peste măsură de răi ai păcatului. Dar nu numai întristarea aceasta a avut-o neamul nostru omenesc, pe care străbuna noastră [Eva] a moştenit-o prin blestemul acela dat ei, fiind osândită să nască în chinuri şi dureri, ci aproape toată viaţa noastră s-a prefăcut în chin şi durere.

4. Din iubirea Sa de oameni, Dumnezeu, Cel ce ne-a plăsmuit pe noi, prin milostivirea Sa, aplecând cerurile, a coborât la noi, şi luând de la Sfânta Fecioară firea noastră omenească, a reînnoit-o şi a adus-o înapoi [la starea cea bună], ba chiar a înălţat-o la culmea Sa cea dumnezeiască şi cerească. Şi voind El să săvârşască aceasta, şi voind să aducă la îndeplinire astăzi sfatul Său cel de mai înainte de toţi vecii, a trimis pe arhanghelul Gavriil, precum spune evanghelistul Luca, „în Nazaret, către o fecioară logodită cu un bărbat ce se chema Iosif, din casa lui David; iar numele fecioarei era Maria" [*Luca* 1, 27].

5. Deci Dumnezeu trimite pe arhanghel la Fecioară, făcând-o mamă doar printr-un cuvânt, deşi ea rămânea fecioară. Căci, dacă ar fi rămas însărcinată prin sămânţă omenească, nu ar fi fost [Cel născut din ea] om nou, nici fără de păcat, nici Mântuitor al păcatelor. Fiindcă mişcarea spre naştere a trupului, fiind nesupusă minţii aşezate de Dumnezeu în noi spre a ne călăuzi, nu este întru totul fără de păcat. Din pricina aceasta şi David a spus: „Că iată, întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea" [*Psalmi* 50, 7]. Dacă ar fi fost din sămânţă [omenească] îngreunarea dată de Dumnezeu, nu ar fi fost [zămislit] om nou, nici începător al vieţii celei noi şi câtuşi de puţin supuse vremuirii. Căci fiind mădular şi parte veche şi moştenitor al acelui păcat [al lui Adam], nu ar fi putut să poarte în Sine plinătatea Dumnezeirii celei fără de prihană şi nu ar fi putut să facă din trupul Său izvor de sfinţenie neîmpuţinată, astfel încât să spele prin covârşirea puterii Sale întinarea acelor strămoşi şi să fie îndeajuns celor după aceea născuţi, spre sfinţirea tuturor. De aceea nu a venit înger, nici om, ci Însuşi Domnul S-a pogorât şi ne-a mântuit pe noi, întrupându-Se şi fiind cuprins în mitra Fecioarei, şi rămânând neschimbat Dumnezeu.

6. Era de trebuinţă ca Fecioara să aibă martor al sarcinii sale celei fără de sămânţă şi ajutor întru cele săvârşite după dumnezeiasca iconomie. Care şi cine a fost acesta? Drumul către Bethleem, unde prun-

cul fusese vestit şi slăvit de către îngerii din ceruri; venirea la Templu, unde pruncul a fost mărturisit de către Simeon şi de către Ana ca Domn al vieţii şi al morţii. Apoi fuga în Egipt de frica lui Irod şi întoarcerea din Egipt, potrivit poruncilor, şi toate celelalte, pe care nu este lesne a le înşira şi a le arăta acum. De aceea Iosif a fost primit ca logodnic şi îngerul a fost trimis către o Fecioară logodită cu un bărbat care se chema Iosif. Pe amândoi îi vei socoti că erau din casa şi din patria lui David, fiindcă neamul amândurora, al Fecioarei şi al lui Iosif, se urca până la David.

7. Şi ne spune Scriptura că „numele Fecioarei era Maria"; aceasta se tâlcuieşte Stăpână [Doamnă], ceea ce se vădeşte prin vrednicia Fecioarei, şi adeverirea fecioriei, prin viaţa ei aleasă, prin desăvârşirea ei în toate şi, ca să spun astfel, prin deplina ei neprihănire. Căci fiind ea Fecioară şi având acest nume, întru totul potrivit ei, avea întreaga şi deplina curăţie, fiind Fecioară şi cu trupul, şi cu sufletul, cu toate puterile sufletului şi cu toate simţurile trupului său, care aveau temei nesmintit, mai presus de orice întinăciune. Şi era ea aşa de bine aşezată şi neclintită şi întru totul neatinsă de nimic şi niciodată, precum o poartă ferecată păstrează cele tăinuite în visterie şi o carte pecetluită – scrieri pe care ochiul nu le-a văzut. Căci cu privire la Fecioară s-a scris: „Aceasta este cartea pecetluită, şi poarta aceasta va

fi închisă, şi nici un om nu va intra pe ea" [*Iezechiel* 44, 2].

8. Dar şi în alt chip Fecioara este Stăpână – după vrednicia ei – ca una ce este mai presus toate, căci a purces grea şi a născut în chip dumnezeiesc, în deplină feciorie, pe Stăpânul întregii Firi. Şi încă este Stăpână ca una ce nu stă sub nici o robie şi a primit stăpânire dumnezeiască, dar este Stăpână şi ca izvor şi rădăcină a slobozeniei neamului omenesc, iar aceasta mai cu seamă după naşterea cea de negrăit şi aducătoare de multă bucurie. Pentru că chiar cea unită cu un bărbat este mai degrabă stăpânită decât stăpână, şi mai cu seamă după naşterea cea întristătoare şi dureroasă, potrivit blestemului aceluia rostit asupra Evei: „În dureri vei naşte copii; atrasă vei fi către bărbatul tău şi el te va stăpâni" [*Facerea* 3, 16]. De acest blestem Maica Fecioară eliberând neamul omenesc, a primit în schimb, prin înger, bucuria şi binecuvântarea. Căci spune Scriptura că îngerul, intrând, a grăit către Fecioară: „Bucură-te ceea ce eşti plină de har, Domnul este cu Tine. Binecuvântată eşti tu între femei..." [*Luca* 1, 28]. Arhanghelul nu îi vesteşte ei viitorul spunându-i: „Domnul este cu tine", ci vesteşte ce a văzut în chip nevăzut că s-a împlinit atunci. Şi cunoscând arhanghelul că ea este un lăcaş al harismelor dumnezeieşti, şi al virtuţilor omeneşti, şi că este împodobită cu toate darurile Duhului Sfânt, o numeşte cea cu adevărat plină de har, ca pe una ce a primit să se sălăşluiască în

ea toate aceste comori. Şi el vede mai dinainte sarcina ei cea fără de mâhnire şi naşterea ei cea fără de dureri. El îi binevesteşte mai dinainte să se bucure şi el susţine cu tărie că Fecioara singură este binecuvântată şi slăvită, pe bună dreptate, printre femei. Căci covârşirea slavei dată Fecioarei, Maică a lui Dumnezeu, nu se află la alta, chiar dacă este şi aceea slăvită.

9. Dar Fecioara, văzându-l pe înger şi temându-se să nu fie acela vreun înger înşelător, care să preia cuvintele de ispitire grăite către Eva, nu a primit salutarea aceea fără să o cerceteze cu toată luarea aminte. Căci Fecioara necunoscând încă bine legătura cu Dumnezeu, pe care arhanghelul tocmai i-o vestea ei, s-a tulburat, spune Scriptura, pentru cuvântul acela al lui, dar a stat neclintită în fecioria ei „şi cugeta în sine: Ce fel de închinăciune poate să fie aceasta?!" [*Luca* 1, 29]. Din această pricină şi arhanghelul a dezlegat îndată teama plăcută lui Dumnezeu a Fecioarei celei pline de har, grăind către ea: „Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu!" [*Luca* 1, 30]. Ce har anume? Harul acela care este cu putinţă de aflat doar la Cel ce poate să le săvârşească pe cele cu neputinţă de săvârşit şi care-i păstrat doar pentru tine de mai înainte de toţi vecii: „Şi iată, vei lua în pântece..." [*Luca* 1, 31]. Dar – spune arhanghelul – auzind tu de sarcină, să nu cugeţi cumva la vreo încălcare a fecioriei tale. Pentru aceasta nu fi mâhnită şi nu te tulbura; căci aceasta

înseamnă: „Iată, vei purcede grea", cuvânt grăit atunci către cea care era fecioară şi prin care se arată aici, în chip încă mai desluşit, că sarcina ei se însoţeşte de feciorie.

10. „Iată, vei lua în pântece" – zice arhanghelul – „şi vei naşte fiu", pentru că, fiind tu aşa precum eşti acum şi rămânând fecioria ta nevătămată, vei zămisli prunc şi vei naşte pe Fiul Celui Prea Înalt. Căci şi Isaia, văzând mai dinainte aceasta, spusese încă de demult: „Iată, Fecioara va lua în pântece şi va naşte un fiu" [*Isaia* 7, 14] şi „[atunci] m-am apropiat de proorociţă" [*Isaia* 8, 3]. Cum s-a apropiat proorocul de proorociţă? Întocmai cum arhanghelul s-a apropiat acum de ea. Fiindcă ceea ce acesta a văzut acum, acela văzuse şi grăise mai dinainte. Iar cum că Fecioara era proorociţă, având ea har de proorroc, aceasta desluşit o arată, aceluia ce ar voi [s-o ştie], rugăciunea sa din Evanghelie, cea către Dumnezeu [*Luca* 1, 46-55].

11. S-a apropiat – zice Scriptura – Isaia de proorociţă, iar ea a primit duh de mai înainte vedere şi a luat în pântece, mai înainte să vină suferirea durerilor, şi a plecat şi a născut prunc de parte bărbătească. Iar arhanghelul a grăit atunci către ea: „Vei naşte un fiu şi vei chema numele lui Iisus (ceea ce se tâlcuieşte „Mântuitor"). Acesta va fi mare..." [*Luca* 1, 31-32]. Spune însă Isaia iarăşi: „... Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie" [*Isaia* 9, 5]. Dar acum şi arhan-

ghelul vesteşte deopotrivă că „Acesta va fi mare, şi Fiu al Celui Prea Înalt se va chema". Cum de nu spune: „este mare şi Fiu al Celui Prea Înalt", ci zice: „va fi mare" şi „se va numi"? Aceasta întrucât cu precădere vrea să vorbească despre omenitatea lui Hristos, pentru a vădi, totdeodată, că El va fi cunoscut tuturor oamenilor şi că va fi recunoscut de către ei ca Hristos, după cuvântul de mai târziu al lui Pavel: „Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume..." [*I Timotei* 3, 16]. Dar el [arhanghelul] mai adaugă: „şi Domnul Dumnezeu Îi va da Lui tronul lui David, părintele Său. Şi va împărăţi peste casa lui Iacov în veci şi împărăţia Lui nu va avea sfârşit" [*Luca* 1, 32-33]. Însă Acela a Cărui împărăţie este în veci fără de sfârşit, Acela este Însuşi Dumnezeu. Dar având-l totuşi drept părinte pe David, El este şi om, ca să fie Dumnezeu înnăscut şi om în acelaşi timp, fiu al omului şi Fiu al lui Dumnezeu, primind ca om de la Dumnezeu Tatăl împărăţia cea veşnică, aşa cum a văzut şi a vestit mai dinainte Daniel: „Am privit până când au fost aşezate scaune, şi S-a aşezat Cel vechi de zile. Şi iată, pe norii cerului venea Cineva ca Fiul Omului, şi El a înaintat până la Cel vechi de zile, şi a fost dus în faţa Lui... Şi Lui I s-a dat stăpânirea, slava şi împărăţia. Stăpânirea Lui este veşnică, iar împărăţia Lui nu va fi nimicită niciodată" [*Daniel* 7, 9; 13-14].

12. El va sta aşezat pe tronul lui David şi va împărăţi peste casa lui Iacov. Căci Iacov este patriar-

hul tuturor celor preacucernici, iar David este cel dintâi dintre toţi cei evlavioşi şi totodată plăcuţi lui Dumnezeu, şi el a împărăţit ca preînchipuire a lui Hristos, Cel Care a adunat într-o singură stăpânire vrednicia de Patriarh şi de Împărat, stăpânire cerească şi veşnică. Iar Fecioara cea plină de haruri, de îndată ce a auzit grăite către ea cuvintele acelea atât de nemaiîntâlnite şi dumnezeieşti ale arhanghelului, anume: „Domnul este cu tine" şi „Iată, vei lua în pântece şi vei naşte fiu... Acesta va fi mare şi Fiu al Celui Prea Înalt se va chema", a spus: „Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?". Căci chiar dacă tu îmi aduci o bună vestire, duhovnicească şi aşezată mai presus de patimile cele trupeşti, totuşi tu îmi vorbeşti de o sarcină şi de o luare în pântece şi de un prunc, şi adaugi cuvântului „iată" pe cele cu privire la sarcină. „Dar cum va aceasta", zice ea, „de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?".

13. Aceasta o spune Fecioara nu fiindcă nu credea, ci căutând să cunoască, pe cât cu putinţă, cum va să fie faptul acesta. De aceea şi arhanghelul spune către ea: „Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Prea Înalt te va umbri; pentru aceea şi Sfântul Care se va naşte din tine Fiul lui Dumnezeu se va chema". Pentru că tu eşti sfântă şi o Fecioară plină de har, Duhul Sfânt iarăşi va veni asupra ta, şi El va pregăti şi va orândui, prin adăugirea unei sfinţenii şi mai înalte, lucrarea dumnezeiască din tine. Şi puterea lui Dumnezeu te va umbri pe

tine, întărind şi totodată alcătuind chipul omenităţii prin umbrirea ta şi prin unirea cu tine, astfel încât Cel născut să fie Sfânt, Fiu al lui Dumnezeu şi putere a Celui Prea Înalt, luând aievea chip omenesc. Iată şi Elisaveta, ruda ta, care s-a aflat toată viaţa ei stearpă, acum, la bătrâneţe, întrucât Dumnezeu a binevoit, a rămas grea în chip uimitor, fiindcă la Dumnezeu toate sunt cu putinţă.

14. Ce face aşadar după aceasta Fecioara cea plină de har, care era dumnezeiască prin pricepe-rea ei şi care nu are pe nimeni deopotrivă cu ea? Aceasta aleargă iarăşi la Dumnezeu şi prin rugăciune Îl agrăieşte pe El, prin mijlocirea arhanghelului: „Dacă Duhul Sfânt – precum spui tu – va veni peste mine, ca să mă curăţească mai mult şi ca să-mi dea putere spre a primi pruncul cel aducător de mântuire; dacă puterea Celui Prea Înalt mă va umbri, alcătuindu-L în mine şi dându-I chip de om Aceluia Care este de o fiinţă cu Dumnezeu, izvodind astfel o naştere fără de sămânţă; dacă Cel ce se va naşte va fi Sfânt şi Fiu al lui Dumnezeu şi veşnic împărat, pentru că la Dumnezeu toate sunt cu putinţă, atunci [zice ea]: «Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!» [*Luca* 1, 38]". Şi a plecat de la ea Îngerul, lăsând în pântecele ei, unit cu trupul, pe Ziditorul întregii Firi, iar din pricina legăturii acesteia – căreia cu smerenie i s-a supus – a dăruit lumii întregi mântuirea. Tot aşa şi Isaia a scris mai dinainte, limpede şi desluşit, cele de care s-a învrednicit, în

chip fericit, să pătimească. Căci el nu l-a văzut imediat pe serafim luând cărbunele [aprins] de pe duhovnicescul jertfelnic cel din cer. Pentru că serafimul l-a luat pe acesta cu un cleşte, cu care s-a atins şi de buzele sale, dăruindu-i curăţire. Acesta era acelaşi cu acea mare arătare ce i s-a făcut lui Moise, când el a văzut un rug cuprins de foc şi care ardea fără să se mistuiască.

15. Cine nu ştie că Maica Fecioară este chiar acest rug şi acest cleşte, ca una ce a primit în ea focul cel dumnezeiesc fără să o ardă şi să o mistuiască, iar aici arhanghelul a mijlocit şi a slujit acelei luări în pântece, care a legat laolaltă pe Cel a ridicat păcatul lumii prin Fecioară cu tot neamul omenesc şi Care, prin această unire de negrăit ne-a mântuit pe noi? Aşadar Maica Fecioară este, ea singură, hotar între firea creată şi cea necreată, şi toţi câţi Îl cunosc vor şti că în ea S-a sălăşluit Cel fără de sălaş, şi toţi cei ce-L laudă pe Domnul, după Domnul o vor lăuda pe ea. Şi ea este dăruitoare a bunătăţilor celor viitoare şi este pricină a darurilor date înainte de ea şi a marilor bunătăţi date după ea. Ea este temelia Proorocilor, ea este căpetenie a Apostolilor, ea este sprijinul Mărturisitorilor, ea este temeiul Învăţătorilor. Ea este slava celor de pe pământ, ea este bucuria şi desfătarea cerurilor, ea este podoaba întregii zidiri. Ea este începutul şi izvorul şi rădăcina nădejdii păstrate nouă în ceruri.

16. Şi fie ca de ea noi toţi să avem parte ca de o mijlocitoare a noastră întru slava lui Iisus Hristos, Domnul nostru, Cel ce s-a născut din Tatăl mai înainte de toţi vecii şi Care S-a întrupat din ea în vremurile cele din urmă, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Omilia 18

La Duminica Mironosiţelor

1. Învierea Domnului este înnoirea firii omeneşti şi plămădirea din nou a lui Adam cel dintâi, care fusese înghiţit de moarte prin păcat şi reîntors prin moarte în pământul din care a fost plămădit; este întoarcerea omului la viaţa cea fără de moarte. Nimeni dintre oameni nu l-a văzut pe Adam, la început, cum a fost plămădit şi dăruit cu viaţă, căci în acel ceas nu exista încă nici un om; însă, după ce a luat duh de viaţă prin insuflarea dumnezeiască, cea dintâi dintre toate făpturile omeneşti l-a văzut o femeie, căci Eva a fost cea dintâi fiinţă omenească creată după Adam; tot astfel, pe cel de al doilea Adam, Care este Domnul, n-a fost om să-L vadă înviind din morţi, căci nimeni dintre cei apropiaţi Lui nu se afla de faţă, iar ostaşii care păzeau mormântul, tulburaţi de frică, erau ca şi morţi. Or, după ce a înviat El, cea dintâi care L-a văzut a fost o femeie, precum am auzit astăzi din *Evanghelia cea după Marcu*: „Şi înviind dimineaţa, în ziua cea dintâi a săptămânii, El S-a arătat întâi Mariei Magdalena..." [*Marcu* 16, 9].

2. S-ar părea că Evanghelistul spune desluşit că ceasul în care a înviat Domnul era dimineaţa în zori,

şi că mai întâi s-a înfăţişat Mariei Magdalena, şi că această arătare s-a săvârşit în chiar ceasul Învierii Sale. Însă Evanghelistul nu spune aşa, după cum veţi afla dacă arătaţi un dram de răbdare: căci cu puţin mai înainte şi Marcu, la fel cu toţi ceilalţi evanghelişti, spune că acea Marie a venit dimpreună cu celelalte purtătoare de mir la mormânt şi că, văzându-l pe acesta gol, au plecat. De unde se vede că, chiar cu mult înainte de ceasul zorilor, când ea L-a văzut, Domnul înviase deja. Iar pentru a arăta acel ceas, Marcu nu a spus simplu *dimineaţa*, ca mai jos, ci *dis-de-dimineaţă*; aşadar, el vorbeşte aici despre ceasul în care, la orizont, ziua se îngână cu noaptea, după cum arată şi Ioan când scrie că Maria Magdalena a venit la mormânt dis-de-dimineaţă, pe când era încă întuneric, şi a văzut piatra ridicată de pe mormânt [*Ioan* 20, 1].

3. Aşadar, după Ioan, nu numai că ea a venit la mormânt în acel ceas, dar a şi plecat de-acolo fără să-L fi văzut pe Domnul. Căci a fugit să-i caute pe Petru şi pe Ioan, dându-le de veste nu că Domnul înviase, ci că fusese luat din mormânt, ceea ce dovedeşte că ea nu ştia încă de învierea Sa. Prin urmare, Domnul nu S-a arătat Mariei în primul ceas al zilei, ci ea L-a văzut după ivirea zilei depline. Totuşi evangheliştii au vestit în chip ascuns un fapt pe care îl voi descoperi evlaviei voastre; căci cea dintâi dintre toţi oamenii care a primit vestea cea bună a Învierii Domnului – aşa cum se cuvenea şi era drept – a fost

Născătoarea de Dumnezeu; iar ea a primit vestea chiar de la Domnul. Ea a fost cea care, înaintea tuturor, a ştiut că El înviase, cea care s-a bucurat de cuvântul Său dumnezeiesc şi nu doar că L-a văzut cu ochii şi L-a auzit cu urechile, dar tot ea a fost cea dintâi şi singura care l-a atins cu mâinile ei picioarele neprihănite, deşi evangheliştii nu spun în chip limpede toate acestea, nevrând ca tocmai Mama să fie adusă drept martoră, spre a nu da prilej de bănuială celor necredincioşi. Însă întrucât noi, acum, prin harul Celui Înviat, grăim cuvântul nostru către cei credincioşi, iar prilejul sărbătorii de astăzi ne îndeamnă să cercetăm cu luare aminte toate cele privitoare la Mironosiţe, luând încredinţare de la Cel ce a spus că „nu este nimic ascuns, care să nu se dea pe faţă" [*Luca* 8, 17], vor fi dezvăluite de noi şi acestea.

4. Aşadar, Mironosiţele sunt femeile care au însoţit-o pe Maica Domnului şi au rămas alături de ea în vremea pătimirii celei mântuitore [a Domnului], apoi s-au silit să ungă cu mir trupul Mântuitorului. Căci, atunci când Iosif şi Nicodim au cerut şi au primit de la Pilat trupul Învăţătorului, l-au pogorât de pe Cruce, l-au învelit în pânză de in îmbibată cu miresme, l-au aşezat într-un mormânt săpat în stâncă şi au pus o piatră mare la gura acestuia, Maria Magdalena şi cealaltă Marie – spune Marcu – erau de faţă, dinaintea mormântului. Iar spunând „şi cealaltă Marie", Marcu o arată în chip desluşit pe Maica

Domnului. Şi dacă ea este numită mamă a lui Iacov şi a lui Iosif, e pentru că aceştia erau fiii lui Iosif, logodnicul Maicii Domnului. Acestea n-au fost singurele care erau de faţă la punerea Domnului în mormânt: mai erau şi alte femei, după cum arată Luca: „Şi urmându-L femeile, care veniseră cu El din Galileea, au privit mormântul şi cum a fost pus trupul Lui... Iar ele erau: Maria Magdalena şi Ioana şi Maria lui Iacov şi celelalte împreună cu ele..." [*Luca* 23, 55; 24, 10].

5. Acestea, stă scris, s-au întors ca să cumpere miresme şi mir [vezi *Luca* 23, 56]: căci încă nu cunoşteau, în chip limpede, că El este cu adevărat mireasma vieţii pentru cei ce vin la El cu credinţă, precum mirosul morţii le este hărăzit celor ce rămân până la capăt necredincioşi; iar mireasma veşmintelor Sale, adică a trupului Său, este mai presus decât toate miresmele; şi numele Său este mir revărsat, prin care lumea întreagă s-a umplut de buna mireasmă a Dumnezeirii. Totuşi, dacă Ele au pregătit miruri şi miresme, au făcut-o, pe de o parte, în cinstea Celui ce zăcea în mormânt şi, pe de altă parte, spre acoperirea mirosului greu al trupului ce urma să putrezească; fiindcă socoteau că astfel, mulţumită ungerii lor, cei care vor dori se vor putea apropia de trup.

6. Aşadar, după ce au pregătit mirul şi miresmele, s-au odihnit Sâmbăta, după poruncă. Căci, într-adevăr, încă nu înţeleseseră care era adevăratul

Sabat, nici nu cunoscuseră acea Sâmbătă binecuvântată mai presus de toate, care a strămutat firea noastră din străfundurile adânci ale iadului către înălţimile cele prealuminoase, cereşti şi dumnezeieşti. Precum spune Luca: „Iar în prima zi de după sâmbătă (Duminica), foarte de dimineaţă, au venit ele la mormânt, aducând miresmele pe care le pregătiseră“ [24, 1]. Iar Matei scrie: „După ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii (Duminică)...“ [28, 1], şi zice că erau două femeile care veniseră. Iar Ioan scrie: „... dis-de-dimineaţă, fiind încă întuneric...“ [*Ioan* 20, 1] şi spune că Maria Magdalena era singura care a venit. În sfârşit, Marcu grăieşte: „Şi dis-de–dimineaţă, în prima zi a săptămânii (Duminică)...“ [*Marcu* 16, 2] şi arată că trei erau femeile ce veniseră. Aşadar, toţi evangheliştii vorbesc despre ziua întâi a săptămânii, despre Duminică. „După sâmbătă“, „când se lumina“, „foarte de dimineaţă“, „dis-de-dimineaţă, fiind încă întuneric“, toate acestea înseamnă: în ceasul din preajma zorilor, când se îngemănează lumina cu întunericul; e ceasul în care răsăritul începe să strălucească la orizont, vestind ziua. Privind de departe, se poate vedea că o geană de lumină colorează cerul în preajma ceasului al nouălea al nopţii, astfel încât mai rămân trei ore până să se facă lumină deplină.

7. Doar că evangheliştii par să nu fie întru totul de acord asupra acestui ceas şi asupra numărului femeilor. Precum am spus, Mironosiţele erau multe,

iar ele nu au venit la mormânt o singură dată, ci în două sau trei rânduri, mai multe împreună, nu aceleaşi de fiecare dată, însă toate de dimineaţă. Aşadar, n-au venit toate la acelaşi ceas: doar Maria Magdalena, singură dintre celelalte, a revenit şi a rămas mai mult. Deci fiecare dintre evanghelişti, spunând că n-au venit împreună decât o singură dată, trece sub tăcere celelalte veniri. Dar pentru mine, care am pus laolaltă spusele tuturor evangheliştilor, după cum v-am arătat la început, Maica Domnului este aceea care a venit mai întâi dintre toate la mormântul Fiului şi Dumnezeului ei, luând-o înaintea Mariei Magdalena. Aceasta mi-o arată mai cu seamă Evanghelistul Matei, care spune: „... au venit Maria Magdalena şi cealaltă Marie" – adică, fără îndoială, Maica Domnului – „ca să vadă mormântul. Şi iată, s-a făcut cutremur mare, că îngerul Domnului, coborând din cer şi venind, a prăvălit piatra şi şedea deasupra ei. Şi înfăţişarea lui era ca fulgerul şi îmbrăcămintea lui albă ca zăpada. Şi de frica lui s-au cutremurat cei ce păzeau şi s-au făcut ca morţi" [*Matei* 28, 1-4].

8. Aşadar, toate celelalte femei au venit după cutremurul de pământ şi după fuga păzitorilor; ele au găsit mormântul deschis şi piatra rostogolită. Maica Fecioară era de faţă când a fost cutremurul, când a fost rostogolită piatra, când a fost deschis mormântul, fiind de faţă şi paznicii lui, chiar dacă erau căzuţi la pământ de frică. De aceea, după cutremur,

de îndată ce s-au ridicat, nu s-au gândit decât la fugă. Însă Maica Domnului se desfăta cu această priveliştе, fără a le împărtăşi teama. Iar mie mi se pare că pentru ea, în primul rând, s-a deschis acel mormânt dătător de viaţă. Fiindcă pentru ea, înainte de toate, şi apoi prin ea, toate câte sunt sus în cer şi jos pe pământ s-au deschis nouă; pentru ea a strălucerat astfel îngerul încât, deşi ceasul acela era încă învăluit în beznă, a putut vedea nu numai mormântul gol, dar şi cele din mormânt [giulgiurile şi mahrama] aşezate de o parte, ca tot atâtea mărturii ale trezirii din morţi a Celui ce fusese înmormântat.

9. Desigur, îngerul vestitor era însuşi Gavriil. Căci, de îndată ce a văzut-o pe Maica lui Dumnezeu grăbind către mormânt – el, care odinioară îi grăise: „Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu“ [*Luca* 1, 30] –, se grăbeşte [la rându-i] să coboare şi în acea zi, ca să-i grăiască din nou aceleaşi cuvinte celei de-a pururea Fecioare, vestindu-i Învierea din morţi a Celui Născut din ea fără de sămânţă, să ridice piatra şi să arate mormântul gol şi giulgiul, întărind astfel, pentru ea, vestea cea bună. Căci stă scris: „Iar îngerul, răspunzând a zis femeilor: Nu vă temeţi, căci ştiu că pe Iisus cel răstignit Îl căutaţi. Nu este aici, căci S-a sculat, precum a zis; veniţi de vedeţi locul unde a zăcut“ [*Matei* 28, 5-6]. El spune: „Chiar dacă îi vedeţi pe paznici cutremuraţi de frică, nu vă temeţi; căci eu ştiu că voi Îl căutaţi pe Iisus cel răstignit, dar El S-a trezit, nu mai este aici. Nu

numai că închizătorile, zăvoarele, peceţile iadului, ale morţii şi ale mormântului nu-L pot ţine, ci, mai mult, El este Domnul nostru, al îngerilor celor nemuritori şi cereşti, singur Domn al lumii întregi; «Veniţi de vedeţi locul unde a zăcut. Şi degrabă mergând, spuneţi ucenicilor Lui că S-a sculat din morţi...» [*Matei* 28, 6-7]".

10. Şi s-au dus ele degrabă „cu frică şi cu bucurie mare" [*Matei* 28, 8]. Iar mie îmi pare că Mariei Magdalena, ca şi celorlalte femei care au mers atunci împreună la mormânt, le era întrucâtva teamă. Căci ele nu înţeleseseră încă puterea celor grăite de către înger şi nici nu izbutiseră să primească în întregime lumina, ca să o vadă şi să o înţeleagă pe deplin: însă Maica Domnului a simţit marea bucurie despre care vorbeşte Matei; înţelegând cuvintele îngerului şi fiind cuprinsă toată de lumină – ea, care era pe deplin curată şi plină de dumnezeiescul har; ea, care dăduse crezare arhanghelului, întrucât acesta se arătase deja de multă vreme vrednic de încredere, prin faptele sale – cum oare, fiind de faţă la toate aceste întâmplări, ar fi putut Fecioara cea plină de dumnezeiască înţelepciune să nu fi înţeles ceea ce s-a înfăptuit? Căci a văzut cutremurul de pământ, acel mare cutremur de pământ, pe îngerul cel din ceruri pogorâtor, acel înger strălucitor ca fulgerul, spaima de moarte a paznicilor, rostogolirea pietrei, mormântul cel gol, minunea cea mare a giulgiului care nu fusese dezlegat, ci era încă îmbibat de mir şi de

aloe, arătându-se însă golit de trupul pe care-L înfă-
şurase; dar, mai cu seamă, a auzit Maica Domnului vestea dumnezeieştii bucurii pe care îngerul i-a adus-o. Iar după auzirea vestirii celei bune, ele au plecat, iar Maria Magdalena, ca şi cum nu ar fi ascultat cele grăite de înger (care, de altfel, nici nu glăsuise pentru ea), nu ia seama decât la mormântul cel gol, nu şi la giulgiu: şi aleargă să-i caute pe Simon Petru şi pe celălalt ucenic, precum spune Ioan [20, 2].

11. Dar Fecioara Maică a lui Dumnezeu, însoţită de celelalte femei, s-a întors acolo de unde venise şi, precum spune Matei, „iată Iisus le-a întâmpinat, zicând: Bucuraţi-vă!“ [28, 9]. Vedeţi, aşadar, că mult înaintea Mariei Magdalena, Maica lui Dumnezeu L-a văzut pe Acela Care pentru a noastră mântuire noastră a pătimit şi S-a îngropat şi a înviat cu trupul? Căci spune Evanghelistul: „Iar ele, apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui şi I s-au închinat“ [*Matei* 28, 9]. Aşa precum, aflându-se în tovărăşia Mariei Magdalena, Maica Domnului a fost singura care a auzit vestea cea bună a Învierii şi a înţeles puterea acelor cuvinte, tot astfel, aflându-se în tovărăşia celorlalte femei, ea a ieşit în întâmpinarea Fiului şi Dumnezeului ei; ea cea dintâi dintre toate L-a văzut şi L-a recunoscut pe Cel Înviat şi, căzând la picioarele Lui, le-a îmbrăţişat, devenind Apostol pe lângă Apostolii Săi. Iar faptul că Maria Magdalena nu era împreună cu Maica Domnului când aceasta s-a întors de la mormânt şi când Domnul i S-a arătat şi a grăit cu ea,

îl aflăm de la Ioan, care spune: „Deci ea a alergat şi a venit la Simon Petru şi la celălalt ucenic, pe care-l iubea Iisus, şi le-a zis: „Au luat pe Domnul din mormânt şi noi nu ştim unde L-au pus“ [*Ioan* 20, 2]. Dar dacă L-a văzut, dacă L-a atins cu mâinile ei, dacă L-a întâlnit şi L-a ascultat, cum a putut spune cuvinte ca acestea: „L-au luat“ şi „nu ştim unde“? Însă, după ce Petru şi Ioan au alergat la mormânt, după ce şi ei au văzut giulgiul şi după ce s-au întors de-acolo, „Maria stătea afară lângă mormânt plângând“ [*Ioan* 20, 11].

12. Vedeţi, dară, că nu numai că ea [Maria Magdalena] nu-L văzuse încă, dar nici măcar n-avusese parte de copleşitoarea bucurie de a-L auzi? Iar când îngerii care erau de faţă au întrebat-o: „Femeie, de ce plângi?“ [*Ioan* 20, 15], ea nu le vorbeşte, în răspunsul ei, decât despre Cel mort. Şi când, întorcându-se ea, L-a văzut pe Iisus, tot n-a înţeles, ci fiind întrebată de El: „De ce plângi?“, a răspuns în cuvinte asemănătoare, până când Domnul, chemând-o cu numele ei, a arătat că este viu. Atunci, căzând şi ea înaintea Lui şi căutând să-I îmbrăţişeze picioarele, L-a auzit spunându-i: „Nu te atinge de Mine!“ [*Ioan* 20, 17]; iar prin acest cuvânt aflăm că, atunci când, pentru întâia oară, s-a arătat Maicii Sale şi femeilor care o însoţeau, El i-a îngăduit doar ei să se atingă de picioarele Lui, chiar dacă Matei face ca această atingere să fie împărtăşită şi de celelalte femei, nevoind Evanghelistul, din pricina pe care

am pomenit-o la început, să vorbească desluşit despre rolul pe care Maica Domnului l-a avut în acele împrejurări.

13. Căci, după ce Maria cea pururea Fecioară a venit cea dintâi la mormânt şi ea cea dintâi a primit vestea Învierii Lui, multe au fost cele care au venit şi au văzut piatra rostogolită, i-au auzit pe îngeri şi, întorcându-se după ce priviseră şi ascultaseră, s-au despărţit. Iar unele, precum spune Marcu, „au fugit de la mormânt, că erau cuprinse de frică şi de uimire, şi nimănui nimic n-au spus, căci se temeau" [*Marcu* 16, 8]. Celelalte, care o urmau pe Maica Domnului, au avut parte să-L vadă şi să-L asculte pe Domnul. Maria Magdalena, însă, s-a dus la Petru şi la Ioan, cu care iarăşi s-a întors singură la mormânt; o dată plecaţi aceştia, ea a rămas şi s-a învrednicit la rându-i de vederea Învăţătorului, fiind apoi trimisă către Apostoli şi, ducându-se la ei, le-a vestit tuturor, precum arată Ioan, că „a văzut pe Domnul şi acestea i-a spus ei" [20, 18]. Aşadar, după spusa lui Marcu, această întâlnire s-a petrecut dimineaţa devreme, deci când se luminase de ziuă pe deplin, zorile fiind trecute; dar tot Marcu susţine cu tărie că Învierea Domnului şi întâia Sa arătare nu s-au petrecut atunci.

14. De asemenea, am cercetat cele privitoare la Mironosiţe şi la felul în care cele patru Evanghelii se potrivesc întreolaltă. Dar ucenicii, auzind în ziua aceea a Învierii, de la mironosiţe, de la Petru, de la

Luca şi de la Cleopa, că Domnul trăieşte şi că a fost văzut de către ei, nu le-au dat crezare; din această pricină au fost certaţi de către El mai târziu, când S-a arătat lor şi erau adunaţi toţi la un loc. După ce El S-a înfăţişat viu faţă de mulţi şi de multe ori, nu numai că au crezut cu toţii în învierea Sa, dar au şi vestit-o pretutindeni, căci „în tot pământul a ieşit vestirea lor, şi la marginile lumii cuvintele lor" [*Psalmi* 18, 4] şi „Domnul lucra cu ei şi întărea cuvântul, prin semnele care urmau" [*Marcu* 16, 20]. Se vede că minunile erau neapărat de trebuinţă, până ce Cuvântul a fost vestit în întreaga lume. Căci, totuşi, este nevoie şi de semne, şi de minuni pentru a întări adevărul vestirii, dar este nevoie [numai] de semne, nu şi de minuni, pentru a-i ajuta pe cei ce au primit Cuvântul, dacă l-au crezut ei cu tărie. Şi cine oare sunt aceştia? Cei care-şi arată credinţa prin fapte. Căci stă scris: „... arată-mi credinţa ta după fapte şi eu îţi voi arăta, din faptele mele, credinţa mea „ [*Iacov* 2, 18] şi „Cine este, între voi, înţelept şi priceput? Să arate, din buna-i purtare, faptele lui..." [*Iacov* 3, 13]. Căci cine va putea crede că nutreşte gânduri mari, înalte, dumnezeieşti şi, precum se spune, cereşti (precum sunt gândurile evlaviei), dacă săvârşeşte fapte rele şi este ţintuit de pământ şi de cele pământeşti?

15. Nu este, deci, de nici un folos, fraţilor, dacă spune careva că are credinţă în Dumnezeu, dar nu are şi faptele potrivite credinţei sale. Căci spre ce

folos le-au fost fecioarelor nebune candelele lor fără de untdelemn, adică [fără de] faptele dragostei şi ale milosteniei [vezi *Matei* 25, 1-13]? Ce folos a avut acel om bogat care se cocea în focul nestins din pricină că fusese nemilos cu Lazăr, atunci când l-a chemat pe părintele său Avraam [vezi *Luca* 16, 19-31]? Iar celui ce nu a dobândit, prin faptele sale bune, un veşmânt potrivit cu nunta cea dumnezeiască şi cu acea cămară a neputrezirii, la ce i-a folosit că va fi răspuns chemării la nuntire [vezi *Matei* 22, 12]? Căci el a fost chemat şi s-a dus având credinţa întreagă, şi a fost chemat dimpreună cu acei oaspeţi sfinţi, dar a fost alungat şi făcut de ruşine, ca unul ce era înveşmântat în josnicia obiceiurilor şi faptelor sale, şi fiind fără de milă legat de mâini şi de picioare, a fost aruncat în gheena focului, unde este plângerea şi scrâşnirea dinţilor.

16. De care fie să nu se facă părtaş nimeni dintre cei chemaţi de către Hristos, ci cu toţii să arate prin credinţa lor o viaţă potrivită acestei credinţe, şi să intre în cămara de nuntă a bucuriei celei fără de sfârşit, petrecând în vecii vecilor dimpreună cu sfinţii, în lăcaşurile preafericiţilor. Amin.

Omilia 37

La preacuvioasa Adormire a Preacuratei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoare şi Pururea Fecioarei Maria

1. Dorul şi datoria au alcătuit, pentru dragostea voastră, omilia noastră de astăzi. Dar nu este numai dorirea mea de a supune atenţiei voastre cuvântul mântuitor primit în auzul vostru cel iubitor de cuvântări dumnezeieşti şi de a vă hrăni de aici sufletele voastre şi nu numai fiindcă voiesc ca pentru dragostea voastră să îmi fac datoria, după sfintele rânduieli: ci şi fiindcă, mai mult decât oricare alt subiect, acesta este dintre cele mai pline de folos pentru mine însumi şi mai îndrăgit de mine, dacă voi rosti cu laude în Biserică minunile pururea Fecioarei şi Maicii Domnului. Iar cât priveşte dorul, care este, nu unul, ci îndoit, acela mă înalţă şi mă cheamă şi îndeamnă, iar datoria neabătut mă constrânge, căci singur cuvântul nu se poate apropia de cele ce sunt mai presus de cuvânt, precum nici ochiul nu poate privi neabătut la soare. Apoi, iarăşi, deşi nu se cade a grăi cele ce sunt mai presus de cuvânt,

însă, pentru iubirea de oameni, ni se îngăduie totuşi să slăvim pe cele slăvite, şi deşi trebuie ca cele ce sunt de neatins să rămână neatinse, putem, prin cuvinte, să ne plătim datoria şi să ne exprimăm acest dor către Maica Domnului, cântând-o după putere.

2. Şi dacă „cinstită este moartea cuvioşilor şi pomenirea dreptului cu laudă" (Ps. 115 :6) oare cu cât mai mult se cuvine să facem, cu cele mai înalte cuvinte de laudă, pomenirea Adormirii pururea Fecioarei şi Maicii Domnului, Sfânta Sfintelor, din care purcede toată sfinţirea către sfinţi? Precum şi facem, când o prăznuim, astăzi fiind Sfânta Adormire şi mutare la viaţă a Maicii Domnului. Maica Domnului, fiind cu puţin micşorată faţă de îngeri, este fără de asemănare mai presus de îngeri, de arhangheli şi de toate puterile cele mai presus de lume, prin apropierea de Dumnezeu mai presus de toate, şi prin minunile ce din veac sunt scrise despre aceasta şi săvârşite în ea.

3. Căci pentru ea mai dinainte s-au vestit dumnezeieşti profeţii ale profeţilor celor inspiraţi de Dumnezeu. Minuni mai dinainte au închipuit cea mai mare minune a tot pământul care este această pururea Fecioară şi Maică. Schimbări ale neamurilor şi lucrurilor au deschis drum împlinirii acestei noi taine. Pronii ale Duhului Sfânt, mai dinainte au închipuit adevărul ce avea să fie. Ea este sfârşitul, sau mai curând, începutul şi rădăcina atâtor minuni şi lucrări ale lui Dumnezeu, făgăduinţa Lui cea plină

de rod către Ioachim şi Ana, aceste culmi ale virtuţii, care erau fără de copii din tinereţe, ca să nască la vremea unei bătrâneţi înaintate pe cea care fără de sământă avea să nască pe cel născut fără de ani din Dumnezeu Tatăl Cel mai înainte de veci. Şi iarăşi rugăciunea celor care au născut-o într-un chip atât de neobişnuit pe cea care avea să nască, într-un chip şi mai neobişnuit, au făcut legământ să dea înapoi Dăruitorului pe cea dăruită. Prin această preavrednică rugăciune mai presus de fire, s-a petrecut mutarea Maicii Domnului încă de pruncă din casa tatălui său în casa lui Dumnezeu. Neobişnuita ei petrecere nu a fost pentru puţină vreme, ci pentru ani în însăşi Sfânta Sfintelor unde s-a hrănit cu comoara hranei celei izvorâte din purtarea de grijă a îngerilor, din care hrană Adam nu a ajuns să guste, căci altminteri nu ar fi căzut din viaţă, precum nu a căzut această fecioară preacurată, măcar că pentru Adam şi pentru a fi arătată fiică a lui Adam, s-a supus pentru puţină vreme cerinţelor firii, ca şi Fiul ei, mutându-se astăzi de pe pământ la ceruri.

4. Căci din negrăită hrana aceea s-a petrecut cea mai de taină iconomie a logodnei, străină unire şi mai presus de cuvânt, prin Arhanghelul pogorât din cer, la porunca şi îndemnul lui Dumnezeu, întorcând pedeapsa Evei şi a lui Adam spre tămăduirea de blestemul lor pe care l-a preschimbat în binecuvântare. Căci a poftit în chip tainic frumuseţea pururea Fecioarei acesteia, Împăratul a toate, precum mai

dinainte a grăit David, şi a plecat cerurile şi a umbrit-o pe ea sau mai curând a sălăşluit întru ea puterea cea enipostaziată a celui Preaînalt. Căci nu prin întuneric şi foc, precum la văzătorul de Dumnezeu Moise, nici ca la profetul Ilie în furtună, nici în nor şi-a arătat venirea, ci nemijlocit şi fără văl puterea Celui Preaînalt a umbrit pântecele preacurat şi feciorelnic. Nimic nu a mijlocit între ei, nici aer, nici văzduh, nici altceva dintre cele simţitoare sau dintre cele mai presus de ele, iar aceasta nu mai este doar simplu umbrire, ci curată unire.

5. Dar fiindcă ceea ce umbreşte transmite propria formă şi imprimă chipul propriu în cel umbrit, ceea ce a avut loc în pântece nu numai unire simplă a fost, ci şi plămădire, fiind format din ambele, din puterea celui Preaînalt şi din pântecele preasfânt şi feciorelnic, din care s-a întrupat Cuvântul lui Dumnezeu. În acest chip, s-a adăpostit negrăit în ea, şi din ea s-a născut cu trupul Cuvântul lui Dumnezeu, „şi a fost văzut pe pământ şi amestecat cu oamenii laolaltă" (Octoih, Stihira Născătoarei de Dumnezeu, glas plagial 4). A îndumnezeit firea noastră şi ne-a dăruit nouă, după spusa dumnezeiescului Apostol, pe cele „la care şi îngerii doresc să privească". (I Petru, 1 :12). Şi aceasta este lauda cea peste fire şi slava cea preaslăvită a acestei Pururea Fecioare Maici faţă de care orice minte şi tot graiul, chiar de ar fi îngereşti, se micşorează. Iar cât despre cele referitoare la naşterea cea negrăită cine oare ar avea grai

să grăiască? Căci împreună-lucrând şi împreună-pătimind prin această deşertare din înălţime a Cuvântului lui Dumnezeu, cu împreună-slavă a fost slăvită şi pe drept cuvânt a fost preaînălţată, adăugând mereu cele mai mari daruri la celelalte mai presus de fire dăruite de mai înainte. Dar chiar şi după urcarea la ceruri a Celui Care a luat trup dintr-însa, prin lucrările cele mai presus de minte şi de cuvânt plinite în aceasta de către El, a fost ca şi când ar fi înzestrat-o cu noi şi mari daruri. Prin înfrânarea cea mai aspră şi prin felurite chipuri ale nevoinţei duhovniceşti, prin rugăciunile cele pentru întreaga lume, de asemenea, cu ostenelile, sfătuirile şi învăţăturile către cei care mergeau până la marginile lumii să propovăduiască pe Dumnezeu, tuturor acestora ea însăşi le-a fost singură întărire, şi mângâiere, fiind ascultată şi cercetată şi împreună-lucrătoare la propovăduirea pretutindenea a dumnezeieştii Evanghelii. Şi astfel a arătat o pildă de viaţă în luptă aspră şi o petrecere desăvârşite, după minte şi cuvânt.

6. Aşadar pentru aceasta şi moartea ei de viaţă purtătoare a fost mutare la viaţă cerească şi nemuritoare. Iar pomenirea acesteia este sărbătoare plină de bucurie şi lauda întregii făpturi, nu numai pentru că s-a reînnoit pomenirea minunilor Maicii Domnului, ci se adaugă la acestea şi minunea comună şi nouă a adunării sfinţilor Apostoli din toate neamurile la preasfânta ei înmormântare, şi cântările

acelea de Dumnezeu insuflate şi de Dumnezeu descoperite, slujirile îngereşti, corurile şi liturghiile îngereşti şi ale Apostolilor. Sfinţii Apostoli au petrecut-o, au urmat-o, au conlucrat şi s-au împotrivit împreună răutăţii, au ajutat şi au fost ajutaţi şi împreună au slujit şi cântat, cu toată puterea, cu cei care pururea preamăresc trupul acela de viaţă începător şi de Dumnezeu dăruit, tămăduirea mântuitoare a neamului nostru, lauda întregii făpturi. Sfinţii Apostoli, luptând şi împotrivindu-se în ascuns şi stând împotriva prigonitorilor evrei, care cu braţul şi cu hula se ridicau împotriva ei şi a lui Dumnezeu, au preaslăvit acest trup la care însuşi Domnul Savaoth şi Fiul pururea Fecioarei acesteia, în chip nevăzut, au fost de faţă şi i-au adus cinstire Maicii Domnului la obştescul sfârşit. Şi a primit în dumnezeieştile mâini şi Duhul cel purtător de Dumnezeu al Maicii lui Dumnezeu, prin Care şi cu Care trupul însoţindu-se spre vieţuire veşnică, s-a mutat la sălaşul cel ceresc, precum se cuvenea şi era potrivit cu aceasta de la început şi până acum.

7. Căci au fost mulţi cei ce din veac au dobândit dumnezeiasca bunăvoire, slavă şi putere, precum spune şi David, „Iar eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Dumnezeule, şi foarte s-a întărit stăpânirea lor şi-i voi număra pe ei şi mai mult decât nisipul se vor înmulţi."(Ps. 138,17-18). Şi „mulţi au dobândit bogăţie şi multe fete s-au dovedit harnice, dar tu le-ai întrecut pe toate." (Pildele lui Solomon, 31:29), atât cât

a fost cu putinţă să spună. Căci singură stând între Dumnezeu şi întreg neamul omenesc, L-a făcut pe Dumnezeu Fiul Omului, pentru ca fii ai lui Dumnezeu să-i facă pe oameni, pământul, cer şi omenirea a îndumnezeit-o. Şi singură între toate femeile, Maică a Domnului, a născut cu firea, mai presus de fire, pe Dumnezeu, fiind, prin naşterea ei negrăită, împărătească a făpturii celei din lume şi celei mai presus de lume. Şi astfel înălţându-i pe cei supuşi ei, prin ea, şi i-a făcut pe cei supuşi ei ucenici cereşti în loc de pământeşti. Iar ea însăşi s-a împărtăşit de cea mai bună virtute şi de cea mai înaltă putere, a fost învrednicită de ungerea cea din ceruri prin Duhul Sfânt, fiind rânduită cea mai înaltă între cele înalte şi împărătească preafericită a neamului fericiţilor aleşi.

8. Iar acum are cerul cuvenit sălaş, fiindcă prin ea a venit Împărăţia, la care s-a mutat de la pământ astăzi, şi şade de-a dreapta Împăratului a toate în haină aurită şi preaînfrumuseţată după spusa profetului psalmist cu privire la ea. „Cu haină aurită" (Ps. 44 :11) vei cugeta trupul acela de Dumnezeu strălucit, preaînfrumuseţat de felurimi de virtuţi; căci numai ea are loc în cer cu trupul cel preaslăvit de Dumnezeu, împreună cu Fiul Său. Căci nu a ţinut până la sfârşit pământul şi mormântul şi moartea trupul cel începător al vieţii şi primitor de Dumnezeu, sălaş ceresc şi mai desfătat decât cerul cerurilor. Căci dacă un suflet care a dobândit harul, este sălaş al lui Dumnezeu şi către ceruri urcă atunci când este

dezlegat de cele de aici, precum şi s-a făcut prin multe arătat şi precum credem, cum oare nu va fi înălţat de la pământ la ceruri tocmai trupul care nu numai că a primit în sine pe Însuşi Fiul Lui Dumnezeu cel Unul născut şi mai înainte de veci, izvorul cel pururea curgător al harului, ci l-a şi dat naştere? Aceea care numai de trei ani fiind, mai înainte ca Pruncul cel ceresc să se sălăşluiască în ea şi să îmbrace trup din ea, sălăşluindu-se în Sfânta Sfintelor, fiind dăruită cu atâtea şi atâtea daruri, şi petrecând cu trupul mai presus de ceruri şi cu adevărat mai presus de lume, va fi oare cu putinţă să devină pământ, supunându-se stricăciunii morţii? Şi ce noimă ar putea avea aceasta pentru cineva care cugetă raţional?

9. Pentru aceasta, trupul care a născut astfel împreună se preaslăveşte cu slava celui născut din ea, cuvenită lui Dumnezeu. Şi va învia, după cântarea profetică, împreună cu Cel Care mai înainte a înviat a treia zi, Hristos, ca una care era „chivotul sfinţirii Lui" (Ps. 131:8). Şi s-a făcut înştiinţare ucenicilor despre învierea ei din morţi. Căci numai acoperămintele şi giulgiurile de îngropăciune au rămas în mormânt şi numai acestea au fost găsite în el de către cei ce veniseră să caute, precum şi mai înainte s-au găsit la Fiul ei şi Stăpânul nostru (Luca, 24 :12). Căci nu era de trebuinţă ca ea să petreacă în pământ chiar şi numai pentru puţină vreme, precum Fiul şi Dumnezeul ei a petrecut în mormânt timp de trei zile. Drept aceea, pe drept cuvânt a fost

ridicată din groapă la sălaşul cel mai presus de ceruri de unde iarăşi, ce mărgăritare strălucitoare şi ce haruri dumnezeieşti au luminat până la pământ, strălumināând toată suflarea de pe pământ, fiind astfel preamărită, închinată şi cântată de toţi credincioşii.

10. Căci precum a binevoit Dumnezeu să zideas-că chipul a toată frumuseţea şi să arate asemănarea Sa atât întru oameni, cât şi întru îngeri, astfel pe Maica lui Dumnezeu, în chip preafrumos, cu ade-vărat, a zidit-o. Căci, îmbinând împreună pe toate câte erau dezbinate a împodobit lumea, la fel a fă-cut-o şi pe ea o lume a tuturor bunătăţilor, văzute şi nevăzute. Sau, mai degrabă, arătând de o unime frumuseţea celor omeneşti cu frumuseţea cea mai presus de lume a celor dumnezeieşti, îngereşti, a împodobit întru ea amândouă lumile, „atât lumea văzută cât şi cea nevăzută", începând lucrarea de la pământ şi ajungând până la cer. Mai mult, a depăşit şi cerul, prin cea care astăzi din mormânt s-a înălţat la ceruri, unind pe cele de jos cu cele de sus, şi cu-prinzând întreaga Creaţie cu minunile ei. Şi pre-cum, pe scurt am spus la început, că „micşoratu-l-ai pe El cu puţin faţă de îngeri", faptul că a gustat moartea a făcut să crească vrednicia Maicii lui Dumnezeu faţă de toate celelalte zidiri, drept aceea astăzi toate îi aduc laudă şi împreună îi săvârşesc slavoslovia.

11. Căci se cuvenea ca cea care a cuprins pe Cel Care pe toate le umple, însăşi să covârşească

toate şi să fie mai presus de toate, prin virtuţile ei şi prin mărimea vredniciei ei. Aşadar toate virtuţile de care au avut nevoie toţi cei care din veac au fost împărtăşiţi cu cele mai bune pentru a se face mai buni, şi toate cele dăruite de Dumnezeu, pe acelea, atât oamenii cât şi îngerii, le-au avut în parte, însă Maica Domnului, primindu-le desăvârşit pe toate şi numai ea toate plinindu-le şi numai ea pe toate covârşindu-le cum nu se poate spune, are acum faptul acesta mai presus de toate de a fi nemuritoare după moarte. Şi numai ea, singură între toţi cu trupul, petrece împreună cu Fiul şi cu Tatăl în ceruri şi de acolo izvorăşte şi către cei care o cinstesc pe ea, cel mai îmbelşugat har, împărţindu-l celor care tind către ea. Maica Domnului fiind discul purtător al atâtor daruri şi revarsă bogăţia atâtor haruri din nemărginita ei bunătate şi niciodată nu încetează să ne dăruiască nouă cele de folos şi cele mai îmbelşugate haruri. Cel care priveşte către această mulţime şi adunare a atâtor bunuri ar spune că Fecioara radiază virtutea pentru toţi cei care petrec în virtute, aşa cum soarele sensibil îi luminează pe cei care petrec în lumina lui. Iar dacă am aţinti ochii minţii noastre către Soarele care a răsărit oamenilor, mai presus de fire, din Fecioara Maria, Cel Care are toate darurile din fire, dar şi mai presus de fire, precum şi pe cele dobândite de ea prin har, atunci, în chip preadrept, cer ni se arată a fi Fecioara. Cu atât mai mult a dobândit belşugul tuturor bunătăţilor în

chip dumnezeiesc şi cu atât mai plină de haruri este între cei dăruiţi de sub cer şi cei mai presus de cer, şi pe cât mai mare decât soarele este cerul, iar decât cerul, mai strălucitor este Soarele.

12. Cine poate să scrie cuvânt despre frumuseţea ta cea plină de strălucire, Maica lui Dumnezeu, Fecioară, căci nu este cu putinţă să afle hotar cunoştinţa ta prin cugete sau cuvinte, fiindcă toate covârşesc şi cuget şi cuvânt. Este doar îngăduit să te cântăm pe tine cea care ne primeşti cu iubire de oameni. Căci tu eşti lăcaş a toate harurile şi plinirea a toată bunătatea şi toată frumuseţea, chip şi icoană-nsufleţită a tot binele şi a toată bunătatea, ca una care singură te-ai învrednicit a primi întru tine harurile Duhului Sfânt. Şi având-L sălăşluit în pântecele tău în chip de negrăit pe Cel întru care se află comorile tuturor harurilor, pentru El te-ai făcut cort în chip de neînţeles. Iar acum de aici te-ai sălăşluit de la moarte la nemurire. Şi pe drept te-ai mutat de la pământ la cer ca să fii împreună cu El sălăşluită în corturile cele supracereşti. Şi acolo rămânând la moştenirea ta şi prin rugăciunile cele neadormite, pururea ceri milă de la El pentru toţi.

13. Căci cu cât mai aproape este ea de Dumnezeu decât cei mai de aproape ai Lui? Astfel cu cât mai mare este mijlocirea de care s-a învrednicit Maica Domnului faţă de toţi, şi nu vorbesc numai de oameni, ci şi de înseşi toate ierarhiile îngereşti. Căci despre aceste ordine de sus ale îngerilor măr-

turiseşte şi Isaia „Şi serafimii stau în cerc în jurul Lui",(Is. 6 :2) iar despre Maica Domnului iarăşi David zice: „şi a stătut împărăteasa de-a dreapta Ta" (Ps. 44 :11) Vedeţi deosebirea de stări? De la aceasta puteţi pricepe şi deosebirea rânduielii de sus după vrednicie. Căci serafimii stau în jurul lui Dumnezeu, iar mai mult decât atât, lângă Însuşi Acela stă Împărăteasa, cea care este preamărită şi lăudată de Însuşi Dumnezeu care o mărturiseşte puterilor Lui şi zice după cele spuse în Cântarea Cântărilor: „Ce frumoasă eşti, comoara mea!" „Mai strălucitoare decât lumina, mai înfloritoare decât raiul şi mai împodobită decât toată făptura cea văzută şi cea nevăzută" (*Cântarea Cântărilor,* 4 :1). Nu numai „aproape de Dumnezeu", ci şi la dreapta Tatălui şezând, adică la dreapta măririi unde a stat Hristos Însuşi, urcându-Se la ceruri, acolo şi ea a stătut acum când s-a înălţat de la pământ la ceruri. Nu numai fiindcă a dorit şi a fost la rându-i dorită, mai mult decât oricare dintre făpturi, prin însăşi rânduiala firii, ci şi fiindcă este cu adevărat tron pentru Acela. Iar unde este Împăratul acolo se află şi tronul.

14. Acest tron, şi Isaia l-a văzut în soborul acela heruvimic şi l-a mărturisit ca fiind „înalt şi măreţ" (Is. 6:1), preînchipuind pe Maica lui Dumnezeu ca întrecând puterile cele cereşti. Şi pentru această pricină aduce şi pe înseşi puterile cele îngereşti care neîncetat aduc slavă lui Dumnezeu şi spun despre

aceasta „Binecuvântată este slava Domnului în veac din lăcaşul cel sfânt al Lui." (Ezechiel, 3 :12). Iar Iacob Patriarhul prin taine mai presus de fire văzându-L pe El „ca înfricoşat lăcaşul Lui; căci nu este El, ci sălaşul lui Dumnezeu şi aceasta este poarta cerului" (Fac. 28 :17). David, în altă parte, care a strâns la sine mulţimea celor mântuiţi, şi ca nişte coarde şi sunete diferite, a fost nevoit să-i unească pe toţi la un loc, şi pe cei de alt neam, şi să-i aducă la o singură credinţă, armonizându-i pe toţi prin această pururea fecioară, ca să-i cânte cântare nouă şi atotarmonioasă, „pomeni-voi numele tău întru tot neamul şi neamul; pentru aceasta neamurile îţi vor mărturisi ţie în veac şi în veacul veacului."(Ps. 44: 20-21)

15. Vedeţi că întreaga făptură mărturiseşte pe această Fecioara Maică şi asta nu doar în vremurile trecute, ci în veacul veacului? Putem înţelege de aici că nu va înceta în veacul veacului să reverse bunătatea ei către toată făptura şi nu mă refer numai la noi, ci şi la ordinele cele îngereşti mai presus de fire şi nematerialnice. Căci şi acestea cu noi laolaltă numai prin ea se împărtăşesc şi se unesc cu Dumnezeu prin neatinsă fiinţa aceleia, precum lămurit arată Isaia. Căci l-a văzut pe Serafimul acela primind cărbunele din altarul acela nu în chip nemijlocit, ci prin cleşte, prin care atingând buzele profetului i-au dăruit curăţie: (Is. 6 :6-7) şi aceasta era cleştele din acea măreaţă vedenie, aceeaşi pe care şi Moise a privit-o în taina rugului aprins care arde şi nu se

consumă. Cine oare nu vede că însăşi Fecioara Maică este rugul acela şi cleştele sau dumnezeiescul foc care nu arde pe care l-a primit Isaia, şi oare nu prin aceasta este preînchipuită conceperea prin arhanghelul care-i slujea celei prin care Hristos a luat şi a ridicat păcatul lumii şi prin care s-a unit cu neamul omenesc, curăţindu-ne pe noi prin negrăită unirea aceea. Aşadar ea însăşi este veriga de legătură dintre zidire şi firea cea nezidită şi nimeni nu are puterea de a veni la Dumnezeu dacă nu este luminat prin ea cu strălucirea dumnezeirii, ca şi cu o adevărată candelă „Căci Dumnezeu este în mijlocul ei şi nu se va clinti", zice psalmistul. (Ps. 45 :5).

16. Dacă darurile sunt după măsura dragostei pentru Hristos, iar cel ce iubeşte pe Fiul Îl iubeşte prin acesta pe Însuşi Tatăl ceresc şi se face sălaş amândurora, care se sălăşluiesc şi rămân întru acesta după făgăduinţa cea stăpânească (Ioan, 4:21-23), cine oare Îl va iubi pe acesta mai mult decât Maica Lui? Şi aceasta nu numai fiindcă este singur născut, ci şi fiindcă L-a născut fără împreunare bărbătească, astfel încât dregostea ei să fie îndoită, fiindcă neîmpărţită cu nici un soţ. Şi iarăşi, care mamă este mai mult iubită decât de Fiul cel unul născut care a ieşit numai din ea în chip negrăit la sfârşitul veacurilor precum mai înainte de veci a ieşit numai din Tatăl? Cum aşadar nu se va înmulţi cinstirea datorată celei care trăia după lege de la Acela care venise să împlinească legea? (Mat. 5 :17).

17. Aşa precum numai prin ea a fost văzut coborându-Se la noi pe pământ şi amestecându-Se cu oamenii, rămânând nevăzut tuturor mai înainte de ea, la fel şi în veacul viitor nesfârşit, orice purcedere a luminii dumnezeieşti şi orice descoperire a dumnezeieştilor taine şi orice vedere a harismelor duhovniceşti vor fi tuturor cu neputinţă în afara ei. Deoarece aceasta primeşte mai întâi plinirea Celui Ce toate plineşte (Efes. 1 :23 ; 4 :10) şi Care vine prin toate, cuprinzând toate, împărţind după puterea fiecăruia, după asemănarea şi măsura curăţiei fiecăruia, astfel încât tot ea este şi comoara şi întâiul administrator al bogăţiilor dumnezeieşti.

18. Căci apoi este şi această rânduială veşnică în ceruri, ca prin cele mai mari şi cele mai mici să ia parte la fiinţa cea mai presus de fiinţă. Iar mai mare decât toate fără de asemănare este Maica Domnului şi prin ea se împărătăşesc toţi câţi sunt părtaşi lui Dumnezeu şi vor fi în acest locaş necuprins toţi câţi Îl cunosc pe Dumnezeu. Şi toţi câţi Îl preamăresc pe Dumnezeu şi pe ea o vor preamări după Dumnezeu. Căci ea este pricina celor de mai înainte de ea şi călăuza celor după ea şi dătătoarea celor veşnice. Ea este subiectul atâtor profeţii, începutul apostolilor, sprijinul mucenicilor, temelia învăţătorilor. Ea este slava celor de pe pământ, desfătarea celor cereşti, podoaba a toată făptura. Ea este începutul şi izvorul şi rădăcina negrăitelor bunătăţi. Ea este înălţimea a toată sfinţenia şi desăvârşirea.

19. O, Fecioară dumnezeiască şi de-acum cerească, cum voi mărturisi toate câte le ai? Cum te voi preaslăvi cu laudă pe tine care eşti vistierie a slavei? Şi numai pomenirea ta îl sfinţeşte pe cel aflat în nevoi, şi numai cea mai mică tindere spre tine face mai strălucitoare mintea, ridicând-o către înălţimea cea dumnezeiască. Prin tine se limpezeşte ochiul minţii; prin tine se luminează duhul nostru, la venirea Sfântului Duh. Căci te-ai făcut vistiernică şi cuprindere a tot harul, dar nu ca să le ai la tine, ci pentru ca pe toate să le umpli de harul tău. Căci eşti vistieria nesecată a atâtor comori pe care le păstrezi doar pentru ca să le împarţi. Căci pentru ce oare ar fereca cineva o fericire ce niciodată nu se-mpuţinează?

20. Revarsă cu îmbelşugare darul tău către tot poporul tău, clerului împarte mila ta şi harul tău, Stăpână. Dă-ne nouă dezlegare din chinurile care ne stăpânesc. Vezi, Stăpână, că suntem covârşiţi de câte şi mai câte, de ale noastre proprii şi de cele străine, de cele dinafară şi de cele dinlăuntru. Pe toate le-ntoarce spre bine cu puterea ta, pe cei dinlăuntru şi de acelaşi neam îi îmblânzeşte cu dragoste unii către alţii, iar pe cei din afară, asemenea cu fiarele cele sălbatice care ne împresoară, după dreptate, îi depărtează. Aşază în locul patimilor noastre ajutorul şi vindecarea ta, împărţind trupurilor şi sufletelor noastre belşugul de har cel preaîndestulător către toţi. Dacă noi nu înaintăm în virtute, lucrează tu ca noi să ne facem mai în măsură şi astfel

mai vrednici ca să fim mântuiţi prin harul tău. Şi învredniceşte-ne ca să slăvim pe Cel Care pentru noi din tine a luat trup, Cuvântul cel din veac împreună cu cel fără de început al său Părinte, şi cu de viaţă făcătorul lui Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Omilia 42

La mântuitoarea naştere a Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarea şi pururea Fecioarei Maria

1. Orice vreme este potrivită a pune început bun pentru petrecerea spre mântuire. Aşa a grăit şi marele Pavel „Iată acum vreme potrivită, iată acum ziua mântuirii." (2 Cor. 6:2) „Să lepădăm faptele întunericului şi să ne îmbrăcăm cu armele luminii. Să umblăm cuviincios ca ziua."(Romani, 13: 12-13) Căci nu a zis că vremea potrivită pentru mântuire este o oră anume sau o zi anume, ci că, după întruparea Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, orice vreme este potrivită. Căci aşa cum, este vreme potrivită oamenilor pentru ostenelile trupeşti, atunci când pe pământ răsare soarele cel simţitor, precum şi David zice: „Soarele a răsărit şi va ieşi omul la lucrarea lui până seara,"(Ps. 103: 23,24 extr.), la fel şi când s-a arătat nouă în trup soarele dreptăţii, după întruparea Lui, orice vreme este potrivită pentru lucrarea celor duhovniceşti, ceea ce însuşi profetul o arată după ce vorbeşte despre stăpânească venire: „piatra, pe care nu au luat-o în seamă ziditorii,

aceea a ajuns în capul unghiului" şi adaugă: „aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul: să ne veselim şi să ne bucurăm în aceasta" (Ps. 117:22-24), însă cu privire la ziua soarelui celui sensibil, aceea este întreruptă de noapte, căci „va ieşi omul la lucrul său până seara", (Ps. 103 :23) în vreme ce neînserat şi neapus este soarele dreptăţii, că „nu are mutare sau umbră de schimbare", cum zice Apostolul, (Iac. 1 :17) şi de aceea neîncetat este timpul potrivit pentru lucrarea duhovnicească.

2. Şi dacă ar trebui să căutăm o vreme mai potrivită decât altele, aşa cum este o vreme potrivită semănatului, secerişului, a creşterii şi a rodirii, şi oricare altă vreme pentru alte lucrări, la fel şi pentru lucrarea faptei bune, căutările unui timp al începutului ar corespunde, în alt chip, cu acesta, anume cu anotimpul de toamnă, şi, mai presus de toate, cu luna aceasta: care este pentru noi cea dintâi şi începutul anului, întru care început au luat şi cele gătite spre mântuirea noastră, ceea ce prăznuim şi noi astăzi. Căci noi acum facem prima prăznuire şi preacinstire a chemării şi restaurării noastre celei după har întru care toate au început a se înnoi şi a aduce în locul legilor celor trecătoare pe cele dăinuitoare, în locul literei, duhul, şi în locul celor umbrite, adevărul cel neumbrit.

3. Căci astăzi cu adevărat o nouă lume şi un rai străin s-a arătat, întru care şi din care noul Adam a ridicat pe vechiul Adam, înnoind şi restaurând toate,

Care nu a venit întru înşelăciune, ci a înşelat pe înşelătorul diavol, iar celor care sunt robiţi păcatului prin înşelarea acestuia, le dăruieşte slobozire. Astăzi s-a gătit pe pământ neînţeleasă carte, nu grăită în chipuri şi figuri, ci una care putea să-l poarte în chip de negrăit pe Însuşi Cuvântul cel viu, nu cuvântul din văzduh, ci Cuvântul cel din ceruri, nesubzistând întru stricăciune, ci mai vârtos scoţându-i din stricăciune pe cei care se apropie de El; nu cuvântul care se naşte din mişcarea limbii omeneşti, ci Cel Care S-a născut de la Dumnezeu Tatăl din veac. Astăzi a fost văzut cortul cel însufleţit şi nefăcut de mână omenească al lui Dumnezeu, şi chivotul cel înţelegător şi duhovnicesc al Celui Care cu adevărat este pentru noi, „pâinea lui Dumnezeu cea care coboară din cer şi care dă viaţă lumii."(Ioan, 6:32). Astăzi precum auzim şi la psaltire „adevărul din pământ a răsărit" – chipul nemincinos al alesei naşteri de sus ca om „şi dreptatea din cer a privit" (Ps. 84:12), care l-a scos pe stăpânitorul nedreptăţii şi a smuls însăşi rădăcina nedreptăţii -dreptatea care a fost pe nedrept osândită, dar care în chip preadrept osândeşte şi care dezleagă puterea în rău a diavolului, şi face de nimic uneltirile lui, şi care s-a arătat primitoare a dumnezeieştii dreptăţi. Şi astfel, pe cei care sunt robi păcatului, învrednicindu-i a fi înveşniciţi prin credinţa în El, i-a primit la ea, însă pe stăpânitorul acela rău, care a încins-o cu legăturile cele împotriva firii ale păcatului, îl va da focului veşnic şi

întunericului. Astăzi mlădiţa cea mai dinainte vestită, odrăslită din rădăcina lui Iesei din care a răsărit floarea (Is. 11:1) cea nevestejită care nu a primit păcatul, ci chemând iarăşi firea noastră care se ofilise şi din această pricină a căzut din sălaşul hranei celei nepieritoare, şi aducându-ne înapoi la înflorire, şi bucurându-ne prin ea de înflorirea cea veşnică şi ridicându-ne la ceruri, ne-a deschis raiul. Toiagul prin care Marele Păstor a condus turma cea înţelegătoare la păşunile cele veşnice; toiagul în care firea noastră cea omenească s-a sprijinit, lepădând vârsta şi neputincioasa bătrâneţe, s-a înălţat uşoară la ceruri lăsând pământul jos celor care sunt traşi la cele de jos ca unii care nu au sprijin.

4. Dar ce înseamnă „lumea cea nouă", „raiul cel străin", „cartea cea neînţeleasă", „cortul şi chivotul însufleţit al lui Dumnezeu", „adevărul răsărit din pământ", „mlădiţa lui Iesei cea multlăudată"? Este Cea care mai înainte de naştere şi după naştere pururea Fecioară a rămas, a cărei naştere din pântece sterp o prăznuim astăzi. Căci Ioachim şi Ana căsătoriţi fiind şi umblând fără de prihană înaintea Domnului, vrednici de dispreţ au părut Israeliţilor după Lege, fiindcă nu aveau copii. Şi fiindcă pe atunci, încă nu era în lume nădejdea nemuririi, propăşirea neamului prin urmaşi părea de ultimă trebuinţă. Însă acum, azi când s-a născut această fecioară prin a cărei naştere în feciorie ne-a fost dăruită nouă viaţa veşnică, nu ne mai este nouă absolut necesară

naşterea de fii. Însă Israeliţilor într-atât li se părea mai bună naşterea mai multor fii chiar decât însăşi virtutea, iar nerodirea pruncilor un atât de mare rău, încât şi aceşti drepţi nu erau atât cinstiţi pentru virtutea lor, cât erau dispreţuiţi pentru nenaşterea de prunci. Peste măsură de întristaţi şi fiind ţinta atâ-tor batjocuri, drepţii Ioachim şi Ana, amintindu-şi de Avraam şi de Sarra şi de toţi ceilalţi câţi se spune că au fost încercaţi cu nenaşterea de fii, şi după ce şi-au pus în minte leacul aflat de unii ca aceştia pentru vindecarea de această întristare, au ştiut şi ei înşişi a alerga la rugăciune către Dumnezeu. Şi de o parte înţeleptul Ioachim s-a retras în pustie şi acolo s-a sălăşluit şi cu post s-a nevoit ridicând rugăciuni la Dumnezeu ca să devină şi el tată; şi nu a încetat a se ruga, nici nu a plecat de acolo până ce nu a dobân-dit plinirea cererii. De altă parte, şi într-un cuget cu el, Ana, zăvorându-se, cu inimă zdrobită strigă către Domnul: „auzi-mă, Dumnezeul părinţilor noştri, şi mă binecuvântează precum ai binecuvântat şi pe Sara, spre a fi maică. „Şi a auzit Domnul rugăciunea şi i-a binecuvântat pe ei şi le-a dăruit lor făgăduinţa, care făgăduinţă a şi fost adusă la plinire acum, şi le-a dăruit lor o pruncă mai minunată decât toate mi-nunile, pe însăşi Născătoarea Ziditorului întregului univers, cea care a îndumnezeit neamul omenesc şi care a făcut pământul cer, şi pe fiul omului l-a făcut Dumnezeu, făcându-i pe oameni fii ai lui Dumne-zeu, fiindcă dintru aceasta a luat trup, fără de

sămânţă, făcându-se în chip de negrăit purtător de trup, aducându-L pe lume pe Cel Care le-a adus la fiinţă din nefiinţă pe toate cele ce sunt, preschimbându-le spre plinătatea fiinţei, pentru ca nu cumva să cadă din nou, îndreptându-se spre nefiinţă.

5. Însă pentru ce a trebuit să purceadă din pântece sterp? Pentru ca să dezlege întristarea şi să întoarcă ocările părinţilor şi ca să preînchipuie dezlegarea care se va săvârşi prin ea de întristarea şi de blestemul protopărinţilor neamului omenesc. Cum ar fi îndrăznit firea să privească ca obişnuit pântecele întru care s-a sălăşluit şi din care a ieşit singura care a locuit în Sfânta Sfintelor şi singura care s-a făcut sălaş celui ce a făcut firea? Căci precum mai înainte de ea şi după ea fecioară maică şi Maica Lui Dumnezeu nu s-a mai arătat pe lume, şi precum înainte de ea şi după ea nimeni nu a mai sălăşluit în Sfânta Sfintelor, tot aşa în rărunchii acelei mitre nu a mai fost văzut nici înainte, nici după, crescut vreun făt. Fiindcă trebuia ca Maica lui Dumnezeu să fie Fecioară şi aceasta să fie din neamul lui David, şi la vremea rânduită pentru mântuirea noastră, căci se apropiase vremea şi trebuia ca Fecioara să fie mai dinainte pregătită; iar atunci nu se aflau mai buni în virtute decât soţii aceia fără copii şi nici între cei din neamul lui David nu erau alţii mai presus de ei în ceea ce priveşte virtutea şi neamul. De aceea au şi fost cinstiţi cei fără copii mai presus de cei cu mulţi copii, pentru ca din cei cu multe virtuţi să fie

născută copila cea atotvirtuoasă, din cei care au trăit separat în înfrânare să se nască cea atotsfântă şi să primească rod cea înţeleaptă care a ajuns prin rugăciune şi nevoinţă să devină maica însăşi a fe-cioriei şi încă a unei feciorii care va naşte cu trupul în nestricăciune pe Cel Care din feciorelnic Tată s-a născut cu dumnezeirea. O! înaripată rugăciunea aceleia! O! trecere pe care a aflat-o la Dumnezeu! Cât de fără de prihană erau acele inimi, încât să înalţe o astfel de rugăciune care să ajungă la o astfel de plinire! Era dar de trebuinţă să fie deschis mai di-nainte drum pentru o aşa de mare minune cu o mi-nune iar firea trebuia întemeiată câte puţin prin har.

6. Iar voi! – o sfântă privelişte! – Cei care ascultaţi cuvintele mele, turma şi ogorul meu duhovnicesc întru Hristos Domnul aduceţi drept dar de naştere Maicii lui Dumnezeu lucrarea virtuţilor şi binefacerile lor. Bărbaţi şi femei, bătrânii cu cei mai tineri, bogaţii şi săracii, dregătorii şi supuşii, simplu, tot neamul şi toată vârsta, vrednicia, meşteşugul şi toată ştiinţa, să nu fie nimeni printre voi care să rămână sterp şi fără de rod, nedoritor şi neprimitor de sămânţă duhov-nicească. Ci să primească cu sârg sămânţa cerească care este cuvântul cel mântuitor şi să ducă la bun sfârşit prin El lucrarea şi rodul şi orice este plăcut lui Dumnezeu. Nimeni, după ce a început lucrarea faptei bune, să nu lase lucrul său nedesăvârşit, nimeni să nu-şi arate credinţa în Hristos numai cu vorba căci „nu oricine-Mi zice Mie, Doamne, Doamne, va

intra în Împărăţia cerurilor, ci cel care face voia Tatălui Meu Cel din ceruri", (Mat. 7:21) şi „Nimeni care pune mâna pe plug şi se uită îndărăt, nu este potrivit pentru Împărăţia cerurilor" (Luca, 9:62)

7. Fecioarele care au făgăduit viaţă singuratică şi cele câte lucrând toată fapta bună au ajuns de la căsătorie la o viaţă de obşte feciorelnică, şi pe scurt, toţi câţi aţi fost aleşi ca, din sete de pocăinţă, să petreceţi împreună, trăiţi întru toate după Dumnezeu de dragul Fecioarei care pentru noi s-a născut astăzi, ca să-L nască cu trupul în feciorie, sub veac, pe Cel Care s-a născut din Feciorelnic Tată mai înainte de tot veacul; să trăiască de dragul ei şi al Celui întrupat dintr-însa, singur Dumnezeu şi numai către El să privească, şi numai pe El să şi-L facă hrană potrivită, să se bucure de nădejde, să rabde în necaz, să se supună celor mai dinainte rânduite, să-şi slujească unul altuia, să se străduiască pentru păzirea păcii între voi, prin atenţie grijă, luare aminte, prin rugăciune, prin străpungerea inimii, să petreacă neîncetat în psalmi, slavoslovii şi în cântări duhovniceşti (Rom. 12:12. Evr. 13:17. Ef. 5:19) fiind sfinţi şi feciorelnici şi cu trupul şi cu sufletul, cu toate simţirile şi cu cugetul, arătându-se feciorelnici şi duhovniceşti şi cu cugetul şi petrecerea. Astfel, după cuvântul psalmilor veţi urma Maicii Domnului şi veţi fi purtaţi în apropierea ei şi veţi intra în corabia cea nezidită de mână omenească a Împărăţiei cerurilor

şi în cămara de nuntă cea nestricăcioasă mai presus de lume/supralumească şi veşnică.

8. Iar voi cei căsătoriţi, nu vă dăruiţi cu totul lumii acesteia, căci lumea aceasta nouă şi cu adevărat mai presus de lume, care este Maica Domnului, pentru voi s-a zidit, arătaţi-i astăzi roada căsniciei. Iar voi care aţi atins vârsta bătrâneţii faceţi dovada unei minţi bătrâneşti şi nu copilăriţi cu mintea prin cugete, gânduri şi fapte, cugetând trupeşte şi petrecând după cele ale trupului. Voi, tineri, arătaţi osârdie faţă de bătrâni şi pe aceştia cinstiţi-i şi credeţi lor şi nu uitaţi ce înseamnă preţuirea bătrâneţii şi cum tinereţea nu întrece pe un bătrân cuvios. Iar dacă nu o ştiaţi, întrebaţi-l pe Solomon cel înţelept: „Înţelepciunea este la om adevărata căruntеţe şi vârsta bătrâneţilor înseamnă o viaţă neîntinată" (Înţelepciunea lui Solomon, 4:9) Iar toţi cei câţi aţi dobândit mai cu osârdie pe acestea pământeşti şi nestatornice şi care se schimbă dintr-o stare în alta, prin împărţirea lor lucraţi pentru voi înşivă la «dobândirea» vieţii veşnice, căci „viaţa cuiva nu este din prisosul avuţiilor sale".(Luca 12 :15) Toţi câţi sunteţi în nevoi, să fiţi în lipsurile voastre cu răbdare şi prin mulţumire către Dumnezeu să vă îmbogăţiţi, pentru ca să fiţi număraţi împreună cu săracii aceia pe care i-a fericit El şi să deveniţi moştenitori împreună cu El ai Impărăţiei cerurilor. (Iacob, 1 :9; Mat. 5 :3 ; Luca 6 :20). Conducătorii „Judecaţi cu dreaptă judecată (LXX)" /„Faceţi dreptate adevărată" (Zaharia,

7:9) şi nu vă folosiţi de putere împotriva celor de sub mâna voastră, căci acest lucru nu este drept, ci arătaţi o părintească autoritate faţă de ei, având în minte că sunteţi de acelaşi neam şi de o slujire cu ei. Nici să nu vă pară nedemn de voi supunerea faţă de Biserică şi învăţătura ei. Căci acestea sunt tăria celor ce au voia plecată spre bine. Iar supuşilor le este de folos să se încreadă numai conducătorilor dar în măsura în care aceasta nu îi desparte pe ei de la nădejdea cea făgăduită nouă a Împărăţiei cerurilor.

9. Aduceţi mai curând toţi Fecioarei pe care o prăznuim astăzi, drept cel mai dorit şi mai potrivit dar sfinţirea voastră şi curăţia trupului prin înfrânare şi stăruitoare rugăciune. Vedeţi cu toţii cum înfrânarea, şi postul, şi rugăciunea cu străpungere de inimă se împreună ca să-i arate pe sfinţii părinţi Ioachim şi Ana vase dumnezeieşti, vase mai presus de oricare alegere, încât nu doar le-a dăruit să poarte nume dumnezeiesc precum mai apoi a arătat sfântul Pavel (Fapte, 9:15), ci pe Însuşi Acela al cărui „nume este minunat" (Ps. 8:1). Aşadar dacă şi noi rămânem cu stăruinţă în celelalte virtuţi şi în rugăciuni, dacă ne vom aşeza cu conştiinţă în arca lui Dumnezeu, vom afla în acestea adăpostită, ca o comoară încăpându-L, curăţia inimii care Îl sălăşluieşte şi-L descoperă nouă pe Dumnezeu. Căci pe aceasta, «curăţia inimii» aşezarea cea din suflet către Dumnezeu şi Isaia o numeşte duh mântuitor

„sălăşluit" în pântece zicând către El: „de frica Ta, Doamne, zămislit-am, avut-am dureri ca ale celei ce naşte şi am născut duhul mântuirii Tale pe care l-am crescut pe pământ" (Is. 26 :18) Vedeţi cum suflete sterpe şi nenăscătoare dau naştere unor prunci buni? Însă la cele grăite, profetul, zicând nu vom cădea, adaugă ci „vor cădea cei ce locuiesc pe pământ" adică, cei care se tăvălesc în patimi şi gânduri pământeşti.

10. Dacă aşadar şi noi voim, fraţilor, ca nu pe pământ, ci în cer să locuim, nici să cădem pe pământ şi cele pământeşti să ne tragă la păcat, ci pentru ca să tindem neîncetat la dumnezeiasca înălţime, să ne temem de Dumnezeu, să lepădăm de la noi răutăţile, să ne întoarcem prin faptele cele bune către El, să ne sârguim, prin înfrânare şi rugăciune, să dezrădăcinăm răutăţile răsărite în noi înşine şi să ne schimbăm gândurile noastre rele în gânduri bune şi duhul propriei mântuiri în dureri să-l zămislim, după spusa proorocului, şi să-l naştem, având ajutor, prin pomenire pe cea dăruită nouă astăzi, prin rugăciunile şi petrecerea cea bineplăcută lui Dumnezeu, a bunilor părinţi Ioachim şi Ana, pe Preasfânta Născătoare de Dumnezeu. Ceea ce a schimbat întristarea celor ce au născut-o şi care, dezlegând blestemul protopărinţilor, a pus capăt durerilor naşterii Maicei începătoare a neamului omenesc, născându-L fără dureri şi în feciorie pe Hristos.

11. Căruia se cuvine toată slava cinstea şi închinăciunea împreună cu cel făr'de început al Său Părinte şi cu Preasfântul şi Bunul şi de viaţă făcătorul Lui Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

OMILIA 52

Predică la Intrarea în Sfânta Sfintelor a Preasfintei Stăpânei noastre, Născătoarea de Dumnezeu

1. Dacă pomul cel bun după roadă se cunoaşte, iar pomul cel bun şi poame bune face, (Mat. 7:16; Luca 6:44) Maica a toată bunătatea, Născătoarea Binelui celui veşnic, cum nu va covârşi prin bunătate şi frumuseţe tot binele, atât cel din lume cât şi cel mai presus de lume? Căci puterea care a preaînfrumseţat toate, veşnica şi fără de schimbare icoană a bunătăţii, Cuvântul cel mai presus de toată bunătatea şi mai presus de fiinţă, mai dinainte de veci, fiul Tatălui Celui Preaînalt, fiindu-i voia să-şi asume chipul nostru din negrăită iubirea Lui de oameni şi din milă faţă de noi, ca să cheme firea noastră din adâncurile iadului în care a fost trasă şi să o înnoiască fiindcă îmbătrânise şi să o ridice la înălţimea cea supraceresacă a Împărăţiei şi Dumnezeirii Sale, fiind unit cu ea după ipostas, a trebuit să-şi asume trupul, trup nou dar în acelaşi timp şi asemenea cu al nostru. Pentru ca să ne înnoiască pe noi dintr-ale noastre, printr-o zămislire şi naştere după chipul naşterii noastre, şi mai apoi, după naştere, prin

hrănirea şi purtarea în braţe, făcându-se întru toate ca noi pentru noi, a aflat roabă potrivită întru toate şi călăuză neîntinată cu firea, tocmai pe această Pururea Fecioară pe care şi noi o cântăm astăzi, a cărei intrare de neînţeles în Sfânta Sfintelor o prăznuim acum. Pe aceasta a rânduit-o mai dinainte Dumnezeu cel mai înainte de veci spre mântuirea şi chemarea neamului nostru omenesc şi a ales-o între toate cele din veac, nu doar dintre mai multe, ci dintre cele minunate din toate veacurile şi renumite pentru evlavia lor şi priceperea şi pentru folosul tuturor precum şi iubirea de Dumnezeu, pentru purtarea atât în vorbe cât şi în fapte.

2. Căci şarpele cel înţelegător şi începător al răutăţii s-a ridicat la început împotriva noastră şi ne-a tras pe noi în străfundurile iadului. Şi multe sunt cele prin care s-a ridicat împotriva noastră şi prin care a robit firea noastră: uciderea, pizma şi ura, nedreptatea şi viclenia, uneltiri şi comploturi şi pentru acestea şi altele ca acestea, are de la sine însuşi o putere aducătoare de moarte, el însuşi de la sine însuşi născând-o pe aceasta, ca unul care cel dintâi s-a despărţit de viaţa cea adevărată. Căci la început l-a pizmuit pe Adam văzându-l pe acesta petrecând în locaşul bucuriei celei neprihănite şi străluminat de slava dumnezeiască şi înălţat de pe pământ la cer, în vreme ce el însuşi a fost aruncat cu dreptate. Atunci l-a pizmuit cu o furie şi mai întărâtată, încât a voit şi la moarte să îl aducă. Întrucât era pizmaş, şarpele

cel înşelător şi cu adevărat urâtor de oameni nu numai urâtorul Binelui a fost, ci şi născătorul uciderii s-a făcut pe care ne-a adus-o nouă, legându-ne prin ea cu vicleşug. Căci a tras prin tirania lui, în cel mai înalt punct şi în chip nedrept, spre batjocură, pe cel zidit de Dumnezeu după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, dar, fiindcă nu a îndrăznit să-l împresoare pe faţă, s-a folosit de vicleşug şi de răutate şi prin şarpele cel sensibil, s-a apropiat, ca şi când i-ar da un sfat bun şi prietenesc, înfricoşatul şi cu adevărat potrivnicul şi răuvoitorul şarpe, ca să-i ia locul, făcându-l să uite porunca dumnezeiască şi prin sfatul cel potrivnic lui Dumnezeu, să verse în om ca un venin puterea lui aducătoare de moarte.

3. Aşadar, dacă Adam s-ar fi ţinut strâns de dumnezeiasca poruncă şi s-ar fi scuturat pe dată de sfatul cel rău şi potrivnic, atunci s-ar fi arătat biruitor asupra vrăjmaşului şi ar fi rămas mai presus de batjocura cea aducătoare de moarte, ruşinând după putere pe cel care îl lovea în chip pizmaş şi viclean. Apoi de bună voie acela, făcându-i loc, cum n-ar fi trebuit niciodată, a fost slăbănogit şi s-a făcut nefolositor şi rădăcina neamului nostru a odrăslit în chip corespunzător vlăstarele noastre muritoare. Deşi trebuia pururea ca noi, să luăm viaţa şi viaţa cea înveşnicită şi fără durere, s-ar fi cuvenit să dăm de o parte batjocura şi să chemăm izbânda şi să aruncăm de la noi veninul cel aducător de moarte din suflet şi din trup deîndată. Era aşadar de

trebuinţă neamului nostru o rădăcină nouă, adică un nou Adam, nu numai fără de păcat, dar şi cu neputinţă de abătut şi întru totul nebiruit, care să poată ierta şi păcatele şi care să-i facă fără de prihană pe cei vinovaţi, şi nu numai fiind viu, ci şi de viaţă făcător, pentru ca celor ce s-au lipit de El şi care vin la El după neamul lor, să le dea în schimb viaţă şi dezlegare de păcate, înviindu-i nu numai pe cei care au urmat după El, ci dăruind viaţă şi celor care au murit înainte de El.

4. Pentru aceasta, sfântul Apostol Pavel, marea trâmbiţă a Duhului, strigă zicând: „Făcutu-s-a omul cel dintâi Adam cu suflet viu, iar Adam cel de pe urmă cu duh dătător de viaţă" (I Cor. 15:45) Dar fără de păcat şi dătător de viaţă care să poată ierta păcatele, nimeni nu este afară numai de Dumnezeu. Aşa încât era necesar ca nu numai om, ci şi Dumnezeu să fie noul Adam, mai mult chiar, să fie însăşi viaţa, şi înţelepciunea, şi dreptatea, şi iubirea, şi mila, şi orice alt bine, fiindcă întru milă, întru înţelepciune şi dreptate urma să lucreze din nou înnoirea vechiului Adam şi învierea, de ale căror contrarii folosindu-se şarpele cel înţelegător şi începător al răutăţii a pus la cale izgonirea noastră şi moartea.

5. Aşadar, precum cel ce de la început a fost ucigaş de oameni, fiind stârnit cu pizmă şi ură împotriva noastră, la fel şi Începătorul vieţii a fost mişcat, prin nemăsurata iubire de oameni, spre noi. Căci dorind, în chip drept, mântuirea propriei făpturi, ceea ce

însemna să o rezidească şi să o mântuiască aşa cum şi începătorul răutăţii acela a râvnit în chip nedrept pierderea zidirii lui Dumnezeu care era robită de el, şi care zăcea sub tirania lui. Dar precum acesta, prin nedreptate şi vicleşug şi înşelare, prin şiretenie a lucrat biruinţa lui şi căderea omului, la fel Izbăvitorul, prin dreptate, prin adevăr a lucrat micşorarea până în sfârşit a începătorului răutăţii şi înnoirea propriei Lui făpturi. Dar despre înţelepciunea cu privire la această iconomie dumnezeiască nu este momentul să vorbim acum.

6. Căci ţinea mai cu seamă de dreptate faptul de a ridica firea aceasta robită şi înjosită şi de a aduce şi izbăvi izbânda din robie. Pentru aceasta a binevoit Dumnezeu să ia de la noi firea noastră prin această neînţeleasă unire după ipostas. Or, a uni în chip preaînalt acea curăţie mai presus de cuget cu firea noastră cea întinată era din rândul celor cu neputinţă. Căci numai un singur lucru era cu neputinţă lui Dumnezeu: să se unească pe Sine cu ceea ce era necurat; era nevoie deci, ca mai înainte să fie curăţită firea noastră pentru unire. Pentru aceasta a şi fost nevoie de o fecioară cu desăvârşire neîntinată şi, în chip necesar, fără de prihană pentru zămislirea şi naşterea celui iubit şi dătătorului curăţiei, care a fost mai dinainte vestită, desăvârşită şi descoperită. Şi taina acesteia s-a lucrat prin multe fapte, neînţelese la vremea lor, dar toate s-au redus la una.

7. Pentru aceasta şi noi azi prăznuim pe cele care s-au săvârşit atunci ca început pentru aceasta, de vreme ce din săvârşirea acelora sunt cunoscute mai bine cele care au dus la săvârşirea unei atât de mari minuni. Căci Cuvântul şi Fiul lui Dumnezeu împreună fără de început şi împreună veşnic cu Tatăl cel Preaînalt, fiind de la Dumnezeu, Dumnezeu şi fiind El Însuşi Dumnezeu, fiu al omului se face, al acestei Pururea Fecioare. „Iisus Hristos, ieri şi azi şi în veci este acelaşi", (Evr. 13:8) necuprins cu firea neprihănit cu omenitatea „care singur este, precum mai dinainte a mărturisit Isaia, care păcat nu a făcut, nici nu s-a aflat în gura lui vicleşug" (Is. 53:9) dar nu numai aceasta, ci şi singurul care nu a fost zămislit în fărădelegi, nici nu s-a născut în păcate, precum David mărturiseşte în Psalmi despre sine şi despre orice om (Ps. 50:6) ca Unul Care, şi după aplecarea voii, este desăvârşit curat şi neîntinat, neavând nicidecum nevoie de a fi curăţit de ceva, fiind curat prin Sine Însuşi, pentru ca astfel pentru noi venind la noi cu dreptate şi totodată în chip preaînţelept să primească patima, moartea şi învierea. Căci impulsul către naşterea cea după trup fiind un act involuntar şi de neconceput pentru legea minţii, deşi de către unii este supus prin constrângere şi deşi există şi unii care sunt devotaţi naşterii de prunci în chip înţelept, totuşi de la bun început aceasta poartă semnele osândei, fiind stricăciune care spre stricăciune pururea naşte, fiindcă nu a păzit cinstea cea dintâi pe care

firea noastră o avea de la Dumnezeu, ci asemănatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte, impulsul de a naşte devenind pătimaş.

8. Pentru aceasta nu numai că a venit Dumnezeu între oameni, ci a venit întrupându-Se din Fecioară curată şi sfântă sau, mai curând, Preacurată şi Preasfântă, fiindcă a fost mai presus de orice întinăciune nu numai cu trupul, ci a fost fecioară mai presus şi de cugetele cele întinate care vin de la pofta trupului. Iar la această Fecioară, luarea în pântece zămislire, umbrită de Preasfântul Duh, nu a adus-o pofta trupului, ci bunăvestirea şi credinţa în întruparea lui Dumnezeu, care a biruit orice minte şi cuvânt, ca fiind mai presus de rânduiala firii şi mai presus de cuvânt, fiindcă nu a stăpânit-o mai înainte vreo învoire pătimaşă sau vreo ispitire a poftei trupeşti. Căci aceasta era mereu sălaş Domnului prin rugăciune şi prin râvna duhovnicească – „iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul tău" (Luca, 1:38) a grăit Fecioara către Îngerul Buneivestiri şi luând în pântece a zămislit. Aşadar, fiindcă tocmai această fecioară a fost găsită vrednică, cea care este cântată şi de noi astăzi, pe această pururi fecioară mai înainte de veacuri a rânduit-o Dumnezeu şi a ales-o dintre toate fecioarele din veac care au bineplăcut Lui.

9. Şi vedeţi de unde îşi are obârşia această alegere! Dintre copiii lui Adam, minunatul Set a fost cel ales de Dumnezeu (Fac. 4:26) pentru frumuseţea purtărilor lui şi pentru buna pază a simţurilor şi pentru

buna cuviinţă a virtuţilor, arătându-l pe el ca pe un cer însufleţit, şi dobândind pentru acestea alegerea, din care Fecioara aceasta avea să odrăslească, potrivita căruţă a lui Dumnezeu celui mai presus de ceruri, care a chemat pe toţi oamenii la cereasca înfiere.

10. Pentru aceasta se şi numesc fii ai lui Dumnezeu tot neamul lui Set, pentru că din neamul acestuia a binevoit a naşte fiul omului pe Fiul lui, fiindcă şi Set se tâlcuieşte Înviere, sau mai degrabă reînviere cea care este, în primul rând, Domnul care a făgăduit şi dăruit viaţă fără de moarte celor care cred întru El. Dar cât de mare este chipul corespunzător! „Căci Set s-a născut din Eva", precum ea însăşi zice „în locul lui Abel"(Fac. 4:25) pe care l-a ucis Cain pizmuindu-l, iar Hristos S-a născut din Fecioara cu firea, în locul firii lui Adam, pe care pizmuindu-l, l-a ucis începătorul şi întâistătătorul răutăţii. Dar Set nu l-a înviat pe Adam – căci chip al învierii s-a socotit – însă Domnul nostru Iisus Hristos pe Adam l-a înviat căci El este adevărata viaţă a oamenilor şi Înviere prin care şi cei de la Set, după nădejde, au fost învredniciţi de dumnezeiasca înfiere, fiind numiţi fii ai lui Dumnezeu, fiindcă este limpede că întru această nădejde sunt numiţi fii ai lui Dumnezeu, adică de la cel dintâi care a chemat numele Domnului care a şi primit alegerea. Iar acesta unul şi întâiul era Set însuşi care, după cum este scris de Moise, „cel dintâi a nădăjduit să cheme numele

Domnului Dumnezeu" (Fac. 4:25) Vedeţi că după nădejde a dobândit dumnezeiasca numire?

11. Aşadar avându-şi obârşia de la aceşti fii ai lui Adam, alegerea a celei ce avea să fie Maica lui Dumnezeu, după cunoaşterea Lui cea de mai înainte, şi desăvârşită între neamurile vremii, a coborât până la regele şi profetul David şi la urmaşii tronului şi neamului lui. Şi fiindcă era deja timpul pentru plinirea acestei alegeri, au fost aleşi Ioachim şi Ana din casa şi din seminţia lui David, căci erau fără de copii, fiindcă au trăit în înfrânare şi fiindcă erau cei mai buni în ceea ce priveşte virtutea, dintre cei care îşi aveau obârşia din David, după neam şi după petrecere. Acestora – care prin nevoinţă ascetică şi prin rugăciune, cereau de la Dumnezeu dezlegarea nerodirii lor, şi făgăduiau că rodul cel născut se va aduce înainte între copiii făgăduiţi lui Dumnezeu –, de la Însuşi Dumnezeu s-a făgăduit şi s-a dăruit Maica Domnului de azi, astfel ca fiind născută din mulţime de virtuţi cea Atotvirtuoasă şi din felurite chipuri de înfrânări, Preacurata să ia rod în pântece, şi unind înfrânarea cu rugăciunea şi nevoinţa, să devină născătoare în feciorie, născându-L cu trupul întru nestricăciune pe Cel născut cu dumnezeirea din feciorelnic Tată mai înainte de toţi vecii. O întraripare unei asemenea rugăciuni! O neîmpiedicare pe care a aflat-o la Domnul!

12. Însă fiindcă aceia astfel au dobândit prin rugăciune unele ca acestea şi au văzut pogorându-se

în faptă dumnezeiasca făgăduinţă către ei, s-au străduit şi ei să-şi împlinească făgăduinţa făcută către Dumnezeu ca nişte iubitori de adevăr, iubitori de Dumnezeu şi iubiţi de El, de îndată ce a fost înţărcată au adus-o înaintea sfântului altar al lui Dumnezeu şi înaintea sfinţitului Lui Ierarh, pe cea cu adevărat sfântă şi fiica Domnului şi acum Fecioară şi Maică a lui Dumnezeu. Şi deşi era încă la o astfel de vârstă, fiind plină de harurile cele dumnezeieşti şi desăvârşit împlinită cu mintea şi cunoştinţa, totuşi mai mult decât celelalte care se desăvârşiseră mai înainte de ea, s-a arătat că nu a avut nevoie să fie adusă, ci ea însăşi din propriul ei imbold către Dumnezeu printr-o cunoştinţă nemijlocită, ca şi cum i-ar fi crescut aripi de la sine fiind purtată spre sfânta şi dumnezeiasca sete şi dragoste şi având o asemenea vrednicie, prin ea însăşi, a aflat calea şi sălăşluirea în Sfânta Sfintelor.

13. Iar când a cunoscut arhiereul Domnului că de la sine copila avea harul cunoştinţei lui Dumnezeu, mai mult decât toate celelalte, se cuvenea să o şi învrednicească mai mult decât pe toate celelalte, de sălăşluirea în Sfânta Sfintelor şi să-i încredinţeze pe toţi de aici prin cele petrecute, de dragostea ei şi de conlucrarea şi alegerea lui Dumnezeu, care a trimis acolo de sus prin îngerii săi negrăită hrană Fecioarei, prin care a întărit-o cu firea în lucrarea celor mai bune, pe cea care era şi cu trupul mai curată şi mai presus şi decât cele netrupeşti, păzind-o

şi desăvârşind-o. Având cugetele cereşti şi supuse, nu numai că a intrat simplu în Sfânta Sfintelor, ci şi sălaş a aflat acolo, ca una care a fost închinată lui Dumnezeu, nu pentru o perioadă de puţini ani, deoarece prin ea cerurile se vor deschide la vremea potrivită pentru a fi date spre sălaş veşnic celor care cred naşterii ei minunate.

14. Aşadar pentru aceasta cea aleasă între cei aleşi din veac, arătându-se ea însăşi Sfânta Sfintelor, ca cea care a avut trupul mai curat şi mai dumnezeiesc decât cele mai curate duhuri, încât să se arate nu numai primitoare a dumnezeieştilor cuvinte, ci şi primitoare a Însuşi Cuvântului celui Unul născut şi ipostatic al Tatălui celui fără de început -, a fost astăzi în chip preadrept aşezată în cel mai de taină altar, ca o comoară a lui Dumnezeu folosită la vreme, aşa cum s-a şi întâmplat, pentru îmbogăţirea şi înfrumuseţarea mai presus de frumuseţe şi decât toată frumuseţea. Pentru aceasta se slăveşte ca Maică şi Fecioară, în toată puterea cuvântului şi înainte de naştere şi după naştere. Iar noi, cugetând adânc la mântuirea noastră ce s-a lucrat nouă prin ea, să aducem ei mulţumire şi cântare din toată puterea. Căci femeia cea plină de recunoştinţă despre care se pomeneşte în Sfânta Evanghelie că, auzind şi numai puţin din cuvintele mântuitoare ale Domnului, i-a dat în schimb slavă maicii Lui, fericind-o, cu glas mare din mulţime, a strigat către Hristos zicând: „fericit pântecele care te-a născut şi sânii la care ai

supt" (Luca, 11:27). Iar noi toate cuvintele vieţii veşnice avându-le scrise de la aceasta şi nu doar câteva cuvinte, ci şi minunile, şi patimile şi prin ele, învierea din morţi a firii noastre, şi înălţarea la ceruri, şi viaţa cea fără de moarte făgăduită nouă şi, mântuirea cea fără de schimbare, cum nu vom preamări cu laude şi nu vom ferici fără încetare pe maica celui ce ne-a adus nouă mântuirea, maica Dătătorului de viaţă, prăznuind şi zămislirea şi naşterea şi mutarea sălăşluirii ei în Sfânta Sfintelor?

15. Dar acum să ne mutăm şi noi înşine cu mintea de la pământ la cele înalte şi să ne schimbăm de la trup la duhul. Să ne întoarcem dorul de la cele vremelnice către cele dăinuitoare. Să ne înţelepţim plăcerile cele trupeşti care se nasc ca o atracţie în suflet şi care după puţină vreme se trec, să râvnim la darurile cele duhovniceşti. Astfel încât să rămânem fără de prihană. Să smulgem din vârtejul cel de jos obişnuinţa trupului nostru şi cugetul să îl ridicăm la sălaşurile cele cereşti, în Sfânta Sfintelor de acolo, înlăuntrul căreia şi Fecioara locuieşte acum.

16. Căci astfel ajung la ea în chip folositor pentru noi, cu o îndrăznire bineplăcută lui Dumnezeu şi cântările noastre de laudă şi rugăciunile noastre către ea şi, dobândind-o mijlocitoare pentru bunătăţile cele prezente şi cele viitoare şi dăinuitoare, să fim fii moştenitori, cu harul şi iubirea de oameni al Celui născut dintr-însa pentru noi, al Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia se cuvine slava, cinstea

şi închinăciunea, împreună cu Cel fără de început Părinte al Lui şi cu Cel împreună veşnic şi de viaţă făcătorul lui Duh, acum şi pururi şi în vecii vecilor. Amin.

Omilia 53

La intrarea în Sfânta Sfintelor şi despre viaţa după chipul lui Dumnezeu petrecută acolo a Preacuratei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarei şi pururea Fecioarei Maria

1. În lucrurile care depăşesc puterea omenească, fie că trebuie să ridice greutăţi, fie să se întreacă în discursuri cu cei care sunt cu totul neputincioşi în fiecare din cele două domenii, cei care sunt superiori, fie prin puterea trupului, fie prin iscusinţa cuvintelor, ajung la un rezultat egal cu cei întru totul neputincioşi, fiindcă nici unii, nici alţii nu ar duce la bun sfârşit lucrul, nici nu ar atinge vreodată scopul propus. Ar fi cu neputinţă cuiva a atinge cu mâna stelele, chiar de ar fi uriaş şi ar putea să îşi întindă mâna mai mult decât toţi ceilalţi, precum ar fi cu neputinţă aceasta şi celor mici de statură, fiindcă şi unii şi alţii, deopotrivă, sunt egal depărtaţi de acele înălţimi eterice, tot aşa cei vestiţi prin elocinţa lor – când este vorba de lucruri mai presus de cuvânt, cu nimic nu sunt mai buni decât cei cu totul neiscusiţi în arta de a vorbi. Căci cine oare, încercând să se

ocupe de acele lucruri în faţa cărora orice cuvânt păleşte, nu se va arăta doborât de mărimea lor adioma acelora care sunt cântaţi în mituri că pot ei singuri să susţină greutatea universului întreg, sau în chipul acelor alcătuitori de mituri, potrivit cărora ar fi cu putinţă oamenilor a încerca singuri prin ei înşişi să deschidă drum către cer, până într-atât sunt rătăciţi de adevăr, pe câtă este neputinţa cugetelor şi cuvintelor omeneşti a atinge Cuvântul dintâi, fiind un lucru mai presus de lume şi de cele pământeşti şi din jurul pământului, fiind una cu cele dumnezeieşti şi fiind socotit de un chip cu Dumnezeu.

2. Dar mai presus de cea mai înaltă culme a tuturor sfinţilor, este Maica lui Dumnezeu care trece – pentru a grăi ca în Psalmi –, „spre locaşul cortului celui minunat" şi care a intrat în Sfânta Sfintelor „în glas de bucurie şi de laudă" (Ps. 41:4,5) şi în răsunetul cântărilor dumnezeieşti pe de o parte, al celor care o însoţeau atunci şi, pe de altă parte, al nostru al celor care acum o sărbătorim. Deci este mai presus şi de această înălţime a sfinţilor din ceruri, nu numai fiindcă nici unul dintre toţi nu ar putea vreodată să ajungă la vrednicia de a cânta cum se cuvine – dar nici toţi laolaltă, chiar de s-ar întâmpla să fie reuniţi într-unul, fiind toţi o singură gură – pe toţi câţi au fost mântuiţi prin Fiul ei. Şi chiar dacă toată zidirea ar fi lăsată să îi aducă slava corespunzătoare celei care este Maica Ziditorului a toate, cum ar putea fi de vreun folos laudele noastre, faţă de

măririle aduse de Fiul ei, încât chiar de vei socoti pe toţi la un loc, şi nu va fi totuşi decât puţinul unei picături de ploaie faţă de oceanul negrăit al slavei? Astfel, cât de mult depăşeşte puterea mea şi cât de mult mă abţin să socotesc că voi găsi cuvântul de laudă care să fie pe potriva desăvârşirii Maicii Domnului după virtute şi celei care este cu adevărat mai fericită şi mai bună decât toate sau decât întreaga zidire.

3. Cum dar altfel aş putea să împlinesc dorul şi cum îmi voi face datoria, sau cum voi mărturisi harul atâtor nesfârşite daruri care vin de la ea peste mine decât înălţând cântare ei din toate puterile? Căci dorul înalţă iar datoria constrânge, atât pentru voi cât mai ales pentru mine. Iar harul primit făgăduieşte şi, în cele ce urmează, iertarea care vine de acolo iar iubirea de oameni a acestei Mirese pururea fecioare este neîncetată, precum o inimă care străbate pe toţi supuşii, ca şi cum le-ar cuprinde pe toate şi le-ar păstra pe toate întru sine, fiind aproape mereu prezentă pentru cei care o cheamă, prin neobosita ei mijlocire lucrătoare şi atotfolositoare, către Cel Ce S-a născut dintr-însa Dumnezeu, mijlocire care în chip proniator le împlineşte pe toate, atâtea câte putem cunoaşte din bunătăţile cele revărsate peste noi de către ea şi pe care noi le vom zări cunoscându-le, şi din cunoştinţă având mai întărită credinţa.

4. Pe aceasta şi eu o chem cu toată puterea credinţei, nădăjduind ca până în sfârşit să o am drept

ajutor, cufundându-mă în noianul minunilor sale. Iar pentru voi toţi câţi sunteţi adunaţi în jurul nostru acum precum şi pentru cele ce vor urma pe parcursul acestui cuvânt, nu este nevoie să mă justific. Dar vă veţi arăta cu uşurinţă îngăduitori dacă veţi ţine seama şi de vorbitor, de pricini şi de măreţia subiectului. Dar mai ales fiindcă fiecare dintre voi aveţi nevoie de la toţi de îngăduinţă ori de câte ori aduceţi Maicii Domnului felurite cântări – şi ar trebui să îi aduceţi cât mai multe, cu toţii fiind îndatoraţi să îi aducem prinos Maicii Domnului, laolaltă şi fiecare în parte, prin noi înşine şi în conlucrare unii cu alţii – aducându-i deci datorata laudă dar cunoscând totodată că nu suntem vrednici să o cântăm. Prin urmare, însoţindu-ne în cântările închinate ei din orice veac, cele din fiecare ceas şi din fiecare zi, împlinim fără încetare dumnezeiescul şi melodiosul cor în jurul celei ce s-a făcut cămară de nuntă cerească.

5. Vino, aşadar, dumnezeiască oştire, teatru sfânt, ceată în unimea Duhului ceresc, lucraţi împreună cu mine cuvântul şi însuşiţi-l nu numai deschizându-vă urechile şi tinzând şi mintea odată cu ele, ci aducând în ajutor şi rugăciunea curată. Astfel încât Cuvântul Dumnezeului celui de sus să-mi dea ajutor să grăiesc cuvintele pentru maica Sa, ca nu cumva cel ce cântă să cânte fals, ci să-mi dea să execut cântarea ca ceva armonios pentru urechile iubitoare de cuvântări dumnezeieşti. Este deci trebuinţă de îmbelşugatul ajutor al lui Dumnezeu, atât pentru cei

ce se înhamă la acestea, care sunt lucrarea numai şi numai a inspiraţiei de acolo, cât şi pentru aceia care din veac au adus cele mai potrivite şi mai desăvârşite cuvântări. Căci orice percepţie a simţurilor, precum şi a celor simţitoare, Dumnezeu le-a sădit la început în pământ, şi fiindcă nicidecum nu exista ceva dintre cele aflate în puterea simţirii care să poată cuprinde mintea, l-a zidit pe om cuprinzător al minţii. Fiindcă iarăşi – deşi a dat neamul omenesc, a descoperit Apostolului că nu se găseşte nici unul dintre aceştia care să-L poată cuprinde pe Dumnezeu „prin Care toate şi din pricina Căruia toate s-au făcut" – a făcut pe această pururi fecioară, acum după cum a binevoit mai apoi, ca să zic aşa, Împărăţie a Lui spre plinirea în trup a dumnezeirii, dumnezeire arătată printr-o mare şi cuprinzătoare curăţie dar nu numai cuprinzătoare, o! preaslăvită minune! ci şi născătoare şi săvârşitoare a dumnezeieştii înrudiri a tuturor oamenilor , a celor de dinainte de ea şi a celor de după ea.

6. Căci fiind alese de Dumnezeu două neamuri din tot veacul, Născătoarea de Dumnezeu a stătut la mijlocul acestora apărând în chip descoperit, ca o podoabă însufleţită a toată frumuseţea, icoană însufleţită a toată virtutea, sălaşul şi încununarea harurilor omeneşti şi dumnezeieşti şi, ca să spunem aşa împreună-folositoare cerului şi pământului şi tuturor celor mai presus de ele. Căci aceasta este cea mai dumnezeiască întâistătătoare a Israelului celui duhovnicesc,

– care este acelaşi lucru cu a spune desăvârşirea neamului creştinesc – fiind pricina Celui mai presus de toată pricina, prin Care a răsărit tot neamul pământesc şi care i-a făcut pe toţi cereşti, arătându-i duh în loc de trup, şi făcându-i fii ai lui Dumnezeu. Iar cât priveşte Israelul cel după trup, din care s-a născut după trup, la atâta slavă i-a adus pe strămoşi, încât pentru ea au fost făcuţi şi părinţi ai lui Dumnezeu. Dar mai ales, ca să spun ceva mai cuvenit despre cât de mare este vrednicia acestei Fecioare Mireasă, nu numai că a mijlocit pentru neamurile cele alese, dar a stat între Dumnezeu şi tot neamul omenesc, pe Dumnezeu făcându-L Fiu al Omului, iar pe oameni făcându-i fii ai lui Dumnezeu. Singură această maică prin fire, dar biruind rânduiala firii, L-a născut pe Dumnezeu şi prin negrăita ei naştere s-a făcut Împărătească a toată zidirea din lume şi mai presus de lume „căci toate prin El s-au făcut şi fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut." (Ioan, 1:3)

7. Iar însemnele acestei Împărăţii nu sunt gătirea cu coroane, pentru mulţi neatinse, pietrele preţioase sau purpura şi veşmintele alese şi podoabele împărăteşti cele schimbătoare, pe care le caută cei care vin din pământ şi care nu pot să se desprindă de cele pământeşti şi al căror suflet este mai degrabă stăpânit de mantia împărătească, decât sunt ei purtători de mantie împărătească. Iar acele semne ale Împărăţiei cereşti care este Maica Domnului

sunt negrăitele şi nebănuitele haruri, puterile şi energiile cele mai presus de fire care se îndreaptă sus şi mai presus de cerurile acestea ordonate. Apoi sunt profeţiile şi dumnezeieştile aşezăminte care au îndreptat spre mai bine legile firii, venirea Duhului Sfânt şi umbrirea dumnezeiescului Duh, luarea în pântece şi zămislirea cea mai presus de fire în feciorie, deşertarea Cuvântului lui Dumnezeu, naşterea în feciorie a pururea Fecioarei şi, minunea minunilor! deschiderea pântecelui prin naşterea fără sămânţă bărbătească a pruncului, ci păzind neatinse şi fără a rupe peceţile fecioriei.

8. Cine ar putea, nu spun să se cufunde în adânc, ci măcar să privească în altarul cel cu adevărat şi cu totul nepătruns şi să ajungă dinaintea uşilor sălaşului întru care s-a pogorât să locuiască Cel Care îşi are sălaşul mai presus de toată firea, Împăratul cerurilor, Domnul Domniilor, Cel Care prin fire are asupra tuturor nesurpată putere? Ce cuvânt s-ar putea apropia cât de puţin de această vrednicie şi dacă i s-ar îngădui aceasta, să istorisească cele ale ei şi cele despre ea, cele mai dinainte şi de după negrăita ei naştere? Cine deci ar putea exprima în chip vrednic aducerea de sus a negrăitei hrane, solia cea din cer a magilor care ajungeau spre închinare de departe, slavoslovia făcută de îngeri unind pe cele cereşti cu pământul şi împreună adunându-se, ca supuşi ai Împărătesei a toată lumea. Căci şi mai înainte de toate acestea încă, şi pentru acestea, profeţii ale profeţilor

celor primitori de Dumnezeu, au vestit mai dinainte faceri de minuni şi prin cuvinte învăluite însuşi marea minune care avea să vie. Aşezăminte ale Duhului în multe feluri au preînchipuit adevărul care avea să fie. Schimbări ale neamurilor şi lucrurilor au deschis cale săvârşirii acestei noi taine, însemnând făgăduinţa lui Dumnezeu către Ioachim şi Ana că vor naşte la bătrâneţe, ei care din tinereţe au fost fără copii şi făgăduinţa acestui minunat cuplu, către Dumnezeu, că vor dărui înapoi Dăruitorului pe cea dăruită. După această cu adevărat datorată şi dreaptă făgăduinţă este şi drumul la dumnezeiescul templu cu cea închinată lui Dumnezeu, ca şi neobişnuita intrare a Împărătesei acesteia în însăşi Sfânta Sfintelor, care era locaşul consacrat lui Dumnezeu şi de unde le vorbea arhiereilor care, la timpul cuvenit intrau acolo o singură dată, în vreme ce fecioara maică în vârstă de trei ani a intrat şi a rămas acolo pentru noi.

9. Pentru aceasta şi noi prăznuim azi, privind răsplata de folos comun pentru înfrânarea cea neînfruntată – pogorârea cea mai presus de fire a lui Dumnezeu pe pământ prin ea şi preaslăvită urcarea noastră la ceruri prin El, căci acolo dumnezeiasca pruncă sălăşluită în Sfintele Sfintelor în care nu se putea intra, înalte „suişuri în inima sa a pus" (Ps. 83:6) şi ajungând până la ceruri, cu adevărat, de acolo pe Stăpânul cel mai presus de ceruri l-a atras către noi. Acolo „toată slava fiicei Împăratului este

înlăuntru" (Ps. 44:15) după cum este scris, fiindcă a întrecut pe toţi oamenii; prin negrăita frumuseţe a curăţiei cuvenite ei, întocmai cum din strălucirea aurului, Ziditorul a ales-o să-Şi gătească un chip de împreună-fire cu El Însuşi, acela al făpturii Sale, făcându-Se după asemănarea oamenilor – o, negrăită iubirea Ta de oameni, Stăpâne! – pentru ca să armonizeze zidirea Lui cu vrednicia Ziditorului.

10. Vedeţi împletirea cununilor fecioriei? Vedeţi de cât comun folos este această porfiră împărătească? Fiindcă Fecioara nu prin vreo întâmplare a fost făcută Împărătească a toate, având stăpânire asupra celor care după fire erau de o cinste cu ea, şi nici nu şi-a adăugat sieşi nimic din ceea ce este mai bun după nume şi nici nu şi-a făcut supuşi din cei de un neam cu ea după rânduielile pământeşti, care fac să se deosebească cei de jos după înălţimea rangului, iar nu după dreptate. Ci pe toţi cei inferiori ei îi ridică prin ea, arătându-l, pe cel ce ascultă, ceresc în loc de pământesc, ea însăşi – având parte de cea mai înaltă cinste şi putere şi de cea mai aleasă vrednicie din ceruri – a fost rânduită Împărăteasa cea mai înaltă peste cele înalte şi preafericită a fericitului neam, strălucind pretutindeni cu trupul şi sufletul, dumnezeieştile şi preacuratele mărgăritare. Căci precum Dumnezeu a voit să plăsmuiască un chip a toată frumuseţea, şi să arate în el, în chip preacurat, şi oamenilor şi îngerilor, puterea Lui cu privire la acestea, pentru care a zidit lumea tuturor celor văzute şi

nevăzute comună oamenilor şi îngerilor sau mai degrabă împletind cununa tuturor harurilor dumnezeieşti şi omeneşti, tot astfel frumuseţea cea preaînaltă care cu adevărat împodobeşte atât de frumos cele două lumi, le-a împodobit împreunându-le pe toate, dar şi deosebindu-le pe toate, arătându-ne nouă, prin Maica luminii, un chip extraordinar al puterii creatoare, care vine numai de la El.

11. Adică, aşa precum la început, când a pus luminătorul cel mare ca stăpânitor al zilei, mai întâi a creat o lumină fără izvor, răspândită pretutindeni şi abia după aceea a făcut să apară ca sursă discul soarelui, la fel şi pe această pururi fecioară şi dumnezeiască maică, a arătat-o far al negrăitei lumini a toată virtutea, fiindcă mai întâi binele a fost revărsat tuturor, şi numai apoi s-a reunit mai presus de minte şi de cuvânt întru ea care întrecuse deja chipul a toată virtutea. Aşadar cele care sunt de ajuns celor mai buni din veac, au fost împărţite ca să fie cei mai buni, dar toate cele cu care sunt dăruiţi, fie că e vorba de îngeri, fie de oameni, sunt totuşi în parte. Numai ea pe acestea le primeşte în întregime, pe toate având-le desăvârşit şi îmbelşugat cât nu se poate spune. Şi astfel din prisosinţa darurilor sale izvorăşte şi către cei care o cinstesc pe ea harul cel îmbelşugat, dăruind însuşi faptul de a fi înălţaţi până la ea, care este însuşi discul atâtor mulţimi de haruri şi împărţind cu dărnicie, din bunătate, cele mai bune daruri. Aşadar niciodată nu va înceta să arate milă

faţă de toţi oamenii şi să ne dăruiască nouă toate binefacerile ei şi desăvârşita bogăţie.

12. Dar dacă va cerceta cineva obârşia şi călăuzirea către toată bunătatea, va mărturisi că această Fecioară este în virtute, pentru cei ce trăiesc după virtute, ceea ce este soarele în lumina sensibilă pentru cei care trăiesc sub lumina lui şi că tot ceea ce s-a petrecut la început, este o prefigurare şi un chip al celor săvârşite mai apoi în chip negrăit în aceasta. Iar dacă vom privi către soarele care a răsărit oamenilor din ea neînchipuit, Care are şi supra-are prin fire toate cele dobândite de ea prin har, aşadar, dacă vom ridica ochii minţii noastre către acest soare, îndată cer ni se arată Fecioara, atât pentru cei de sub ceruri, cât şi de deasupra, dobândind moştenirea tuturor bunătăţilor, fiind cu atât mai strălucitoare în chip dumnezeiesc decât cei dăruiţi cu haruri de El, precum mai mare decât soarele este cerul, dar decât cerul mai strălucitor este soarele.

13. Care cuvânt oare va putea descrie frumuseţea strălucirii tale, Maică a lui Dumnezeu, Preacurată Fecioară? Căci nu este cu putinţă a exprima darurile tale prin cuvinte sau cugetări. Toate covârşesc şi minte şi cuvânt. Şi totuşi ne este îngăduit să te cântăm pe tine, fiindcă ne primeşti cu iubire de oameni. Căci tu eşti binecuvântat sălaş al tuturor harurilor şi plinirea a toată frumuseţea şi bunătatea, boltă însufleţită a virtuţii şi a bunătăţii, ca una care singură între toţi te-ai învrednicit de toate harurile

Duhului Sfânt şi mai mult decât atât, singură, în chip de neînţeles, ai avut în pântece sălăşluit pe Cel întru Care se află comorile tuturor acestor haruri şi fiind pentru El cort neînţeles şi atâta grijă arătându-i de copil, încât să fii primită să locuieşti în acelaşi cort cu El din vârsta copilăriei, arătând încă de atunci, prin atâtea lucruri neînţelese, că eşti chivot nestrămutat al tuturor harurilor.

14. Astfel s-a arătat mai mare decât toţi oamenii din toate timpurile, învrednicindu-se de mari daruri, încât şi părinţii care au născut-o i-a avut mai presus de înţelegere după cum mai de neînţeles a fost şi petrecerea în Sfânta Sfintelor şi mai presus de înţelegere decât toate şi covârşind toate, a fost naşterea cea fără de bărbat. Căci fiind înzestrată cu acele făgăduinţe de la Dumnezeu şi de la oameni – adică a celor ce au născut-o pe ea – căci aceştia, bine făcând, au împlinit la rându-le făgăduinţa lor către Cel de la Care au primit făgăduinţa, iarăşi dăruind-o Acestuia pe cea închinată – iar tu, fiind înfrumuseţată, la rându-ţi ai înfrumuseţat, la vreme toată lumea cu făgăduinţele cele mai presus de lume. Căci într-adevăr, după puţină vreme ţie ţi-a fost făgăduit Însuşi Acela, prin Care şi pentru Care a fost făcută o aşa de mare făgăduinţă, ca întru tine să se împlinească făgăduinţele făcute din veac prietenilor lui Dumnezeu şi minunile şi descoperirile din vederile şi tainicele arătări care sunt ca nişte negrăite chipuri. Căci singură între toţi ai atins desăvârşita

contemplare, covârşind firea noastră comună tuturor prin unirea cu Dumnezeu, nu numai prin negrăita naştere, ci şi prin comuniunea în bine cu El, după ce ai ajuns la înălţimea curăţiei.

15. Trebuia aşadar ca cea care va naşte „pe cel împodobit cu frumuseţea mai mult decât fiii oamenilor" (Ps.44:3) să fie şi ea tuturor întru toate neîntrecută şi să fie gătită încă din copilărie cu minunata frumuseţe, potrivită ei întru totul, încât, din asemănarea arătată întru ea cu El, să fie recunoscut Fiu al Fiicei pururea Fecioare şi orice ochi ar fi văzut-o să o mărturisească pe ea începutul după trup al Celui fără de tată. Căci cum şi ce raţiune ar avea ca Cel Ce ţine universul întreg numai prin cuvânt şi Care îl împodobeşte cu multe chipuri de frumuseţi, să nu transmită, dintotdeauna şi deplin, această putere creatoare de frumuseţe şi aceleia prin care Însuşi urma să o aibă după firea pe care a asumat-o şi de la care ştia că iarăşi o va primi în schimb mai târziu? Aşadar, pentru aceasta, Cel Care îmbracă crinii câmpului mai frumos decât mantia împărătească a lui Solomon, însuşi pe Fecioara din care avea să îmbrace veşmânt trupul omenesc, în chip mai presus de fire, astfel a împodobit-o, făcând-o vrednică de admiraţie tuturor, dumnezeiesc sălaş a toate bunătăţile şi frumuseţile, laolaltă şi a fiecăreia în parte. Sin-
gură între toţi oamenii din veac nu s-a arătat întru nimic lipsită de ceva, ci pe toţi întru toate i-a întrecut cu mult peste măsură, pe cât cerul faţă de

pământ, astfel încât să ni se arate şi nouă ca unii care stăm departe, – precum astronomii care pot vedea de departe stelele – să privim întins către cele ale ei.

16. Aşadar dacă cineva ar spune că din această pricină a fost adus neamul oamenilor la fiinţă de către Dumnezeu, pentru ca, văzând cerul şi pământul cu toate cele ce sunt într-însele ca lume a celor văzute, prin aceasta, să-şi ridice mintea la frumuseţea celor nevăzute şi să cânte pe Dumnezeu, creatorul a toată făptura celor văzute şi nevăzute, nu cumva cu atât mai mult ar spune cineva că cea cântată de noi astăzi şi mai mult a fost născută anume pentru aceasta: ca printr-o minune să îi aducă să creadă în Creatorul pe cei care privesc către ea, minunea minunilor, pe care a strălucit-o cu multe feluri de frumuseţi, luminând mai mult decât luminătorii şi decât minţile cereşti? De bună seamă: căci dacă „toată slava fiicei Împăratului este înlăuntru" (Ps. 44:15), cele din afară ale ei nu sunt în discordanţă, ci se armonizează şi sunt prietene cu cele dinlăuntru în chip minunat.

17. Or, ştiind acest lucru, vei cunoaşte că tot către aceasta tinde şi mintea profetului. Căci nu spune înlăuntru, ci că dinlăuntru este toată slava fiicei Împăratului, adică a luminii dinlăuntru revărsată spre cele dinafară, arătând tuturor celor ce văd de la înălţimile cuvenite ale nepătimirii buna întocmire zăvorâtă înlăuntru şi astfel, fiind cu adevărat plină

de toată frumuseţea, a arătat feciorelnic suflet. Căci dacă dreptul Iosif pe bună dreptate este numit preafrumos, cum nu va fi vrednică de această numire cea atotcurată? Cum dar nu va fi diferită în frumuseţe de acela precum se şi deosebeşte fecioria de înfrânare şi încă o feciorie care întrece şi pe cei netrupeşti, pe atât diferă înfrânarea de orice har şi orice virtute sălăşluite într-un suflet împreună cu desăvârşit curata feciorie. Aşa încât Iosif nu s-a conformat pururi numelui, căci era preafrumos numai cu trupul, dar ea are cu adevărat potrivit numele de frumos şi la tot binele din suflet şi cu privire la frumuseţea sălăşluită într-un trup preacurat, arătându-se celor, care o văd pe ea ca şi noi, în cele din afară, iar celui ce vede în duhul profeţiei făcându-i-se cunoscută în cele lăuntrice.

18. Aşadar, având dumnezeieştile haruri şi toate câte sunt daruri de la sine ale firii, ca să zic aşa, adică din pântecele maicii sale, nu ca şi când ar fi trebuit să i se adauge ei ceva de la o altă fire – fiindcă socotesc că astfel trebuie să numim pe cele pe care le deprindem prin învăţătură – a ştiut că este adusă ca la nişte dascăli spre a învăţa, dar fiind condusă de minte s-a arătat mereu ascultătoare lui Dumnezeu, iar îndrumările cele de la oameni le-a lăsat cu desăvârşire şi astfel a primit înţelepciunea cea nestricăcioasă de sus, la o vârstă la care părinţii de obicei îi încredinţează educatorilor şi retorilor pe copiii lor – care nu vor aceasta din pricina vârstei fragede – în

vreme ce ea însăşi a fost închinată lui Dumnezeu în Sfânta Sfintelor nepătrunsă, ca în nişte minunate palate împărăteşti, unde petrecea ca un tron însufleţit împărătesc, mai înalt decât orice postament, un tron potrivit prin virtuţi cuvenite unui astfel de Împărat care şade pe el.

19. Dar fiindcă nu trebuia expusă tuturor privirilor această cămară împărătească, precum mărturisesc şi Scripturile care spun că Dumnezeu „locuieşte întru lumină neapropiată" (Tim. 6:16), adică nevăzută, – fiindcă, aşadar, nu trebuia să aibă întreaga petrecere a vieţii cunoscută de toţi, cortul în care s-a sălăşluit pe pământ Cel Preaînalt, Sfânta Sfintelor, cortul Numelui dumnezeiesc, cum o numeşte David, încă din copilărie a fost adus să fie sălaş, Maicii Domnului. Căci unde era mai potrivit cu adevărat să sălăşluiască decât în Sfânta Sfintelor? Căci unde în altă parte ar fi fost mai bine ca să fie pus adevăratul cort al lui Dumnezeu? Şi cum nu s-ar fi pus cortul cel adevărat în cortul care a preînchipuit-o? Cort întru care a sălăşluit Cel ce pe toate cu adevărat le-a întemeiat, adevăratul Împărat, Stăpânul stăpânitorilor, Cel care se încinge cu minunata şi felurita mantie care se descoperă prin firea cea zidită şi nezidită; cort luminat nu de strălucirea metalelor, ci plin de strălucirea harurilor celor raţionale; cort cuprinzând în el nu doar chipuri ale celor netrupeşti sau trupeşti de la început, ci un cort care poartă în sine însuşi negrăitele fulgerări suprafireşti ale curăţiei

inteligibile, cunoştinţa cea de un chip cu Dumnezeu, strălucirea fecioriei celei bineplăcute lui Dumnezeu, precum şi strălucirile tuturor bunătăţilor vrednice de Dumnezeu şi, ca să spun pe scurt, cu adevărat locaşul Lui Dumnezeu Cel Care pe toate le ţine?

20. Pentru ea, aşadar, Moise, mai dinainte văzând că va fi locaşul lui Dumnezeu cel însufleţit, a ridicat cortul acela, şi pentru ea mai dinainte a pregătit pe cele inaccesibile – Sfânta Sfintelor – şi învăţând de la Dumnezeu cele viitoare cu privire la ea, a fost învrednicit de cuvintele acelea grăite mai presus de fire, arătând mai dinainte tuturor vrednicia ei cu fapta şi cuvântul, şi felul în care le-a covârşit şi le-a mutat pe toate încă din fragedă pruncie. Căci nu numai prin felul de viaţă a avut fiica lui Dumnezeu, Fecioara, locaşul cel mai vrednic de sus pentru ea, datorat dobândirii unei vrednicii mai înalte decât aceea de a sălăşlui în cort mai presus de toţi, fiindcă prin vrednicia petrecerii sale depăşise pe toţi – şi prin felul în care a adus mai dinainte şi o mărturie vie cu privire la marea taină ce avea să fie pentru ea. Căci a primit locul afierosit numai lui Dumnezeu, numai Lui spre petrecere, şi de unde Domnul împărtăşea dumnezeieştile Sale voiri prin Moise şi Aaron, pentru cei care se apropiau de la mare distanţă, împreună cu ei şi după ei, după vrednicie, şi unde aceia credeau că locuiesc neîncetat acele mijlociri. Tocmai acest locuiesc, care era numai spre propria Lui petrecere, l-a primit, în chip de neînţeles, şi

pentru puţini ani, copila lui Dumnezeu, arătând astfel, celor ce au minte şi mai dinainte propovăduind, că ea însăşi avea să fie cu totul adevăratul altar şi locaş de petrecere a lui Dumnezeu şi jertfelnic al Aceluia, locaş de taină, fără de asemănare mai bun, al celei mai de sus înălţimi a tainelor Duhului Sfânt.

21. Pe lângă cele spuse, a dat o însemnată şi tăcută mărturie celor ce înţeleg că nu întâmplător a ales o viaţă în linişte şi desprinsă de toţi. Căci dacă Sfânta Sfintelor este nevăzută privirilor tuturor şi desăvârşit închisă tuturor oamenilor şi separată printr-un perete de toţi şi de toate şi înconjurată de catapetesme iar la porţile din faţă acoperită cu văl şi cu acoperăminte, nimănui deschise, afară numai arhiereului după rânduială, dar şi acestuia o dată pe an, când el se punea înainte lui Dumnezeu făcându-l milostiv pentru sine însuşi şi pentru toţi cei de afară, cum oare cea care este masa purtătoare a hranei celei îngereşti şi ţarina cea pururea roditoare şi, mai mult decât atât, ţarina pomului veşnic, jertfelnicul comun al întregului neam omenesc, la care o singură dată în toţi vecii a intrat cel mai dumnezeiesc arhiereu şi „singurul pe care se cuvenea să-l avem" – după cuvântul Apostolului (Evr. 6:20; 7:26) – şi prin care S-a făcut Mijlocitor şi în chip nedespărţit a unit pe Dumnezeu cu oamenii, cum oare această comoară feciorelnică nu ar fi fost ţinută în cele mai ascunse, ca să petrecă o viaţă nevăzută tuturor oamenilor?

22. Şi dacă de sfinţii cei din vechime „lumea nu era vrednică" (Evr. 11:38) cum oare ar fi putut fi vrednică de ea care este mai înaltă şi decât sfinţii îngeri din ceruri? Înţelege şi din aceasta cât de mare este înălţimea acestei Fecioare; căci aceia au fugit de petrecerea împreună cu oamenii, precum Însuşi spune: „în munţi şi în pustietăţi şi în crăpăturile pământului", iar acesteia i-a fost dată spre sălăşluire Sfânta Sfintelor întru care a fost îngăduită să locuiască această preacurată fecioară când încă nici nu trecuse de vârsta primei pruncii, deşi s-a arătat că este mai înţeleaptă decât cei care au ajuns la vârsta deplinei înţelepciuni, precum va arăta şi urmarea acestui cuvânt.

23. Căci fiind dăruită de la Dumnezeu şi lui Dumnezeu şi asta mai înainte de naşterea ei – şi cum ar fi putut să nu fie astfel cea care din veac a fost rânduită să fie sălaş Ziditorului veacurilor? – aşadar dăruită fiind lui Dumnezeu şi rod al rugăciunii şi cererii drepţilor – o! ce aripi ale rugăciunii aceleia, o! câtă trecere pe care a aflat-o la Domnul! o! ce inimi ale acelora atâta de nepătate încât au adus lui Dumnezeu o astfel de rugăciune, care la atâta har a ajuns şi la atâta dăruire de la Domnul! – aşadar rodul unei astfel de rugăciuni fiind Fecioara, a fost adusă de părinţii ei Dătătorului iarăşi ca o ofrandă iubită, prin rugăciune – o! minunată pereche ! o jug binecuvântat împreună arând şi dar aducând sălaş mai râvnit decât cerurile –, aşadar s-a

adus ca dintr-o sfântă rădăcină care a odrăslit mlădiţă preasfântă, vlăstar care prin mărimea vredniciei a ajuns până la cer, mlădiţă care a odrăslit floarea cea mai dinainte de veci şi neveştejită, mlădiţă care a odrăslit pe Cel Care numai prin Cuvânt a odrăslit toată firea. A fost adusă deci mlădiţa aceasta altoită – vino, David, strălucind ca să spui prin armonioasă cântare în alăută – „ca un măslin roditor în casa lui Dumnezeu" „ca un pom" al tainelor lui Dumnezeu care „rodul său îşi va da la vremea sa" şi care va rodi negrăit „lângă izvoarele apelor" Duhului (Ps. 1:3).

24. S-a adus închinată lui Dumnezeu de către cei care au născut-o, Maica lui Dumnezeu, nu o copiliţă, nu o tânără, sau fiind doar cu puţin mai mică, ci abia de trei ani şi până mai ieri sau alaltăieri, încă mai era alăptată la sânul maicii sale. Dar încă de la această vârstă, Fecioara a arătat cele de cuviinţă celor care ştiu să judece drept. Căci cu negrăită veselie s-a arătat această înaintare. Şi fiind deja aproape de uşile din faţa Templului, tinere de bun neam, îmbrăcate potrivit neamului, au întâmpinat-o cu făclii, şi, astfel, cu mult alai fiind cinstită, după cuviinţă, au însoţit-o cu osârdie către cele dinlăuntru şi, prin aceasta, Fecioara a arătat limpede că simţea mai bine decât toţi cele săvârşite pentru ea şi cele ce rămâneau să fie plinite. Preacinstită atunci şi plină de haruri şi admirată de toţi pentru frumuseţea şi purtarea cuvenite şi pentru maturitatea cea plină de

înţelepciune, amestecându-se printre celelalte în bună rânduială, cum n-ai spune, iar apoi, adăugând la rânduială şi rîvna, şi înlocuind zăbava cu graba, iuţind pasul, a înaintat, depăşind corul fecioarelor care făceau cerc în jurul ei, lăsând în urmă pe cei care o aduceau, aşa ca să se împlinească limpede cuvântul Psalmului aceluia „Aduce-se-vor Împăratului fecioare în urma ei, prietenele ei se vor aduce ţie, aduce-se-vor întru bucurie şi veselie, aduce-se-vor în palatul Împăratului" (Ps. 44:18)

25. Dar încă şi Arhiereul a arătat la întâmpinare cuvântul acela profetic grăit întru totul despre ea: „ascultă, fiică, şi vezi, şi pleacă urechea ta şi uită poporul tău şi casa părinţilor tăi, şi va dori Împăratul frumuseţea ta." (Ps. 44:12,13) a stat puţin cu bunăcuviinţă, Fecioara, luând seama la cele auzite, şi de îndată a lepădat în urmă toate, părinţi, doici, jocurile copilăriei, despărţindu-se ea însăşi de cei dimpreună cu ea, singură între toate în chip strălucit şi strălucitoare, s-a apropiat de ierarh, privind către acesta cu încântare, cu blândeţe, şi aşa, cu graiul peltic şi cu purtările stângace pe care le avea potrivit vârstei, s-a încredinţat desăvârşit pe sine lui Dumnezeu, prin aplecarea firească către El.

26. Dar oare nu de mirare sunt unele ca acestea? Cum oare cea care era numai de trei ani, s-a încredinţat cu totul Celui Care printr-o mai mare pronie a îndreptat căile ei, şi, întru cunoştinţă, a distins între fire şi ziditorul firii şi a acordat cea mai

mare cinstire cuvenită celui mai Mare peste toată făptura? Cum oare a preferat pe Dumnezeu în locul braţelor mamei şi ale tatălui, şi între toate cele ale casei, a aflat mai de cinste altarul lui Dumnezeu şi pe ierarhul Lui, nefiind atrasă înspre nimic altceva, şi a ales mai presus de toate pe Dumnezeu şi pe cele dumnezeieşti, alergând la acestea cu bucurie? Căci oare nu cu privire la ea spune David profetul către Dumnezeu: „Dreptatea şi judecata sunt temelia scaunului Tău" (Ps. 88:14). Şi apoi ea însăşi este numită tron însufleţit al lui Dumnezeu sau mai degrabă numai vrednicia acesteia – căci nu se spune că este singura mai presus de cetele cele nematerialnice de sus? – şi de aceea mai mult decât acele tronuri, ea aduce la împlinire şi se arată a fi temelia negrăitei dreptăţi şi a marii judecăţi. Astfel şi mai înainte de naşterea ei negrăită, Fecioara a fost preaslăvită cu cea mai plină de discernământ cunoştinţă, naştere văzută duhovniceşte mai dinainte, dar care acum s-a arătat tuturor în cea mai mare certitudine.

27. Aşadar şi Moise, încă de la vârsta lipsei de discernământ, deşi limba îi era anevoioasă, a propovăduit, în chip cu totul preaminunat, păstrând urmele flăcării dumnezeieşti pe care a preferat-o strălucirii aurului, şi pe care, precum spune cuvântul, a pus-o alături, ca dovadă a maturităţii judecăţii. Iar celelalte ale lui privitoare la bunătăţile din suflet, sunt ca nişte simboluri ale bărbăţiei viitoare, dar, în comparaţie cu acestea de acum, nu este aproape

nici o pricină de uimire. Căci oare ce vrednicie poate avea, pentru dispoziţia copilărească, o cunună împărătească împodobită cu petale de aur şi cu pietre strălucitoare, faţă de dragostea braţelor părinteşti, duioşia maternă şi purtarea de grijă părintească, cărora numai Fecioara între toţi le-a rezistat de bunăvoie la vârsta ei? Căci faptul că a alergat la Dumnezeu cu atâta neţărmurită dragoste şi că a rămas singura păstrată în Sfânta Sfintelor pentru a sluji la toată vremea tainei celei negrăite, când unele ca acestea se întâmplaseră lui Moise, căruia, când avea să devină bărbat, frica, iar nu dumnezeiasca dragoste, îl îndemnase să se depărteze de slujirea lui Faraon, deşi, multă vreme după aceea, pentru deprinderea virtuţii a luptelor ei şi a tinderii către Dumnezeu în munte, a fost învrednicit să fie iniţiat mai dinainte în tainele preînchipuite ale acestei Fecioare şi să săvârşească ca un slujitor pregătirile încă de pe atunci rânduite pentru ea.

28. Dar să lăsăm pe acesta care s-a arătat, pe cât se pare, una cu robii şi să aducem vorba noastră iarăşi la cei care au venit la cunoaşterea de Dumnezeu de bună voia lor. Ne minunăm de Avraam şi de faimosul Melchisedec care au alergat la Dumnezeu de la ei înşişi, dar care erau deja la vârsta maturei cugetări şi care au văzut această mare mărturie a lui Dumnezeu care este lumea aceasta mare -, pământul şi cele de pe pământ, amestecul elementelor, armonia desăvârşită a contrariilor, cerul, acest mare

hotar care a cuprins toate câte cad sub simţuri, mulţimea stelelor din el, diversa şi minunata lor dispunere şi mişcarea corpurilor cereşti nu simplă, nici imediat contrară, ci armonioasă şi ritmică şi muzicală şi perioadele lor, conjuncţiile şi combinaţiile lor, opoziţiile lor şi de aici configurările cele cu multe înţelesuri, cum obişnuiesc să le numească cei care le cunosc pe acestea, şi toate celelalte ale firii câte s-au săvârşit prin cuvânt – că toate mărturisesc şi îl propovăduiesc din veac pe Dumnezeu, care este mai presus de toate.

29. Iar Fecioara care nu putea să-şi arunce ochii asupra nici uneia dintre acestea – căci nici vârsta nu o îngăduia –, îl avea deja pe Dumnezeu în cuget, iar când a fost adusă Lui, s-a bucurat. Mai mult, ea însăşi a înaintat către El din propriul îndemn, ca de la sine prinzând aripi către sfânta şi dumnezeiasca dragoste, ceea ce, înţelegând bine arhiereul lui Dumnezeu – cum că cele ce se petrec în alte suflete abia când, după mulţi ani, ajung la vârsta desăvârşirii, chiar şi în sufletele celor aleşi, acestea Fecioara le are în suflet sălăşluite încă din copilărie şi că în tot cuprinsul vieţii va fi în acestea mai presus de toţi ca înălţime –, pe ea mai presus de toţi cei mai buni a învrednicit-o să intre în Sfânta Sfintelor şi i-a convins pe toţi cei de atunci să accepte faptul petrecut prin conlucrarea lui Dumnezeu şi prin dreapta lui judecată. Căci Ea avea să fie vasul alegerii, nu doar precum un chivot al celor umbrite şi plin de chipuri, ci al

adevărului însuşi. Şi aceasta nu pentru a purta înaintea Împăraţilor şi popoarelor dumnezeiescul nume, precum l-a purtat mai târziu Sfântul Pavel, ci pentru a purta în pântece pe Însuşi Acela al Cărui „nume este minunat". Astfel, Saul a primit în loc numele de Paul, nefiind mai mic decât nici unul dintre toţi care au fost numiţi din veac cu nume nou, şi a fost învrednicit să-l poarte cu îndrăznire.

30. Pentru aceea, în chip potrivit, dacă ar privi cineva nu numai începutul bărbaţilor minunaţi renumiţi pentru virtute, ci ar căuta la însăşi calea luptătoare a virtuţii acelora şi la însăşi răsplăţile desăvârşite şi cununile de sus, va afla că aceia de la început sunt cu mult inferiori faţă de această copilă a lui Dumnezeu pe care întregul popor o sărbătoreşte acum, pomenind cu negrăită bucurie mutarea celei dintre oameni în însăşi Sfânta Sfintelor. Căci şi Enoh a fost mutat, dar nu a fost cinstit pentru aceasta cu atâta prăznuire publică. După acesta a fost răpit într-un car de foc Ilie, dar nu a fost subiectul unei sărbători aşa de mari, care nu a cuprins vreo dumnezeiască desfătare şi nici nu le-a dat prilej celor de pe pământ să urce la cer. După aceştia a fost adusă să sălăşluiască aici un copil de trei ani şi lumea întreagă s-a bucurat şi tot universul s-a umplut de veselie, plin fiind de dumnezeiescul avânt. O! Doamne! Ce este această minune, care este puterea acestei copile, înălţime a virtuţii, măreţie a slavei? Cine este cea care „a biruit lumea", care a înnoit neamul,

cine este cea care a făcut să dispară întristarea, rodul blestemului părintesc, şi care a odrăslit dumnezeiasca, neprihănita strălucire. Cine este veselia comună şi privată, cea fără de vârstă, pururi matură care a covârşit curgerea timpului care pe toate le nimiceşte? Dar să revenim la cuvântul nostru!

31. Deci a fost mutat Enoh pentru că era bineplăcut Domnului, şi voi lăsa la o parte faptul că acela era în vârstă de 365 de ani când a încetat din viaţă, iar cea care astăzi este de faţă, era abia o copilă de trei ani când a fost luată spre săvârşirea faptelor celor mai presus de fire, de a împărţi de aici haruri pe pământ, fapt pentru care îndată, toate de la pământ la cer s-au înveşmântat în slavă. Dar l-a mutat şi pe acela Dumnezeu. Dar oare la ceruri? Nicidecum. „Căci nimeni nu poate urca la ceruri decât numai Cel Ce S-a pogorât din cer", făcându-Se al nostru pentru noi din această sfântă Fecioară, „Cel Ce este din cer". Aşadar dacă este scris că Enoh de pe pământ a fost mutat de Dumnezeu, cu siguranţă i-a fost rezervat un loc cu totul inferior faţă de cel acordat acum Fecioarei. Căci nu este pe pământ un loc mai curat decât cel din Sfânta Sfintelor. Dar fiindcă neamul acela nimic nu a folosit, nici nu a nimicit păcatul, nici nu a plinit toată dreptatea, astfel încât la al treilea neam după el a fost potopul a toată lumea, prin fecioară şi pentru ea se arată acum înnoirea lumii şi prin aceasta ne-au fost deschise nouă acum porţile cerului, nu trimiţând ploaie violentă şi

înfricoşătoare şi nimicitoare pentru toată suflarea, ci roua Duhului, dulceaţa sufletelor noastre, lumina cea neapropiată, mare şi mai presus de minte (I Tim. 6:16) „care luminează pe tot omul ce vine în lume". (Ioan, 1:9)

32. Iar dacă cineva ar vrea să vorbească despre venirea Fecioarei la oameni, să ştie că mai are de adăugat multe la superioritatea ei. Căci precum Fiul Cel Unul Născut din Tatăl a venit pentru noi din cerurile sfinte, astfel şi ea însăşi a venit la noi din Sfintele Templului. Drept aceea, mireasa nenuntită a Tatălui Celui Nemuritor a devenit logodnica unui muritor, neavând ea însăşi nevoie de aceste lucruri, ci ca să se arate spre mărturie nouă marea minune a naşterii celei negrăite şi pentru a fi mântuiţi crezând în ea. Şi precum soarele ne răsare nouă la intervale şi necontenit îşi urmează cursul în cerc şi nu este cine să se ascundă de căldura lui, după cum este scris „de la marginea cerului ieşirea lui şi oprirea lui până la marginea cerului" (Ps. 18:7), adică de unde mai întâi a venit, la fel şi atotcurata, avându-şi ieşirea din neamul omenesc şi intrând în cele de nepătruns ale Sfintei Sfintelor iarăşi se întoarce către oameni pentru ca, pregătind ca o masă a sfinţirii, să dea tuturor nestricăcios darul sfinţirii, fără ca cineva să fie lăsat la o parte, nici înseşi cele ascunse ale casei, adică cele nepătrunse.

33. Dar toate câte sunt pentru noi, de la soare se produc şi fiindcă ele se trec cu repeziciune şi noi

avem nevoie de multe şi necontenit de rodirile prin el. Însă de darurile cele nestricăcioase ale Pururea Fecioarei e nevoie numai într-o singură perioadă şi ea străluminează toate fără încetare, răsărindu-ne nouă în chip de negrăit soarele acela întru Care nu este mutare, nici urmă de schimbare (Iacob, 1:7). Aşadar lăsând la o parte mutarea lui Enoh de către Dumnezeu, să ne mutăm ochiul minţii la răpirea lui Ilie, care i-a lăsat mantia de lână ca un mare dar uceniculuí său, pentru ca prin ea să lucreze mai mult şi îndoit să devină darul facerii de minuni într-însul. Dar cu cât mai mult întrec minunile Maicii Fecioare pe acestea ale lui Elisei, când ea însăşi a fost statornicită minunea minunilor pe pământ şi minunea mult-folositoare, cea mai mare din tot veacul, acestea pentru că a dăruit Însuşi Fiului lui Dumnezeu veşmântul adamic din pântece, veşmânt vrednic de închinare, care a lucrat pentru noi atâtea minuni încât, „dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul, cred că lumea aceasta n-ar cuprinde cărţile ce s-ar fi scris", după cum spune cel mai teologhisitor Evanghelist.

34. Dar pentru ce nu împletesc în cununa fecioriei strălucirea supralumească, ci rămân încă la cei ce au strălucit pe pământ? Deoarece fecioară fiind, avea să-l nască pe Cel prin fire mai presus de toate, după vrednicie, a fost încă din copilărie şi fără de asemănare mai înaltă încă şi decât minţile cele supracereşti. Căci despre care dintre îngeri s-a spus vreodată ceea ce s-a spus despre ea, care era încă

un copil, că „va pofti Împăratul frumuseţea ta" (Ps. 44:11) Căci oare nu mai curând îngerii doreau, precum este scris (I Petru, 1:12), să privească la cele la care ne-a fost dat nouă să privim prin ea? Şi despre preaînalta ierarhie a acestora, Isaia scrie că „şi Serafimii stăteau în cerc în jurul Lui" (Is. 6.2), în vreme ce David despre ea anume scrie „şi a stătut împărăteasa de-a dreapta Ta" (Ps. 44:11). Vezi deosebirea de stări? Din acestea învaţă şi deosebirea ierarhiei lor; căci Serafimii stau în jurul lui Dumnezeu, dar aproape de Însuşi acela stă numai Împărăteasa a toate, cea care aproape de Dumnezeu Insuşi fiind, este preamărită şi lăudată de El şi Care o mărturiseşte pe ea ca în faţa unor puteri din jurul Său, zicând precum este spus în Cântarea Cântărilor „ ce frumoasă eşti cea aproape de Mine"? mai strălucitoare decât lumina soarelui, mai înfloritoare decât raiul şi mai preaînfrumuseţată decât toată zidirea cea văzută şi nevăzută. Dar nu numai aproape de El, ci şi de-a dreapta Lui, după cuviinţă; căci acolo unde şi Hristos Însuşi a şezut în ceruri, „de-a dreapta, adică de-a dreapta măririi", acolo şade şi ea însăşi: nu numai fiindcă doreşte şi este dorită la rându-i mai mult decât toţi, prin însăşi rânduiala firii, ci şi fiindcă cu adevărat este şi Tron al Lui. Iar unde stă Împăratul acolo se află şi tronul.

35. Pe acest tron şi Isaia l-a văzut în mijlocul Heruvimilor şi l-a descris ca „preînălţat şi ridicat" (Is. 6:1), arătând prin aceasta că Maica Domnului s-a preaînălţat

mai presus de puterile cele cereşti. Căci dacă, îndată după ea, rânduiala cea preaînaltă a ierarhiilor celor mai presus de lume a primit starea a doua, Maica Domnului, în virtutea vredniciei ei, nu are nicidecum al doilea rang. Căci dacă minţile îngereşti erau prin comparaţie inferioare ei şi ea era într-o mică măsură mai mare în rang, acum le-a întrecut în chip covârşitor. Aşadar precum după discul soarelui nu avem nici un alt luminător care să se arate al doilea ca belşug de lumină, afară numai de lună, deşi strălucirea ei este cu mult mai neînsemnată, în acelaşi mod, socotesc că nu este nimic altceva, după Maica Domnului care să fie socotit al doilea, în dumnezeieştile străluciri, afară numai de Serafimi. Dar celor care cercetează cu amănunţime, rangurile mult inferioare vredniciei ei se arată precum lumina unei candele faţă de a unei torţe. Fiindcă şi până şi pe îngerii profetul îi arată slăvind pe Dumnezeu, prin ea, şi zicând „binecuvântată fie slava Domnului de la tronul". Iar David, în altă parte adunând la sine mulţimea cetelor izbăvite şi armonizate prin ea ca nişte sunete diferite din neamuri diferite, face să răsune o cântare atotarmonioasă şi melodioasă, zicând „pomeni-voi numele tău, întru tot neamul şi neamul, pentru aceasta neamurile toate se vor mărturisi ţie în veac şi în veacul veacului" (Ps. 44:20-21)

36. Vezi cum toată zidirea laudă pe această Maică Pururea Fecioară şi aceasta nu în ani număraţi, ci în veac şi în veacul veacului? Este de aici de

înţeles că aceea nu va înceta în tot veacul să facă bine la toată făptura şi nu mă refer numai la făptura noastră, ci şi la înseşi ordinele cele nematerialnice şi mai presus de fire. Fiindcă împreună cu noi şi acelea numai prin ea se împărtăşesc şi se ating de Dumnezeu, de însăşi fiinţa cea neatinsă –, aceasta Isaia o arată în chip prealuminos. Căci l-a văzut pe Serafimul acela luând cărbunele aprins de pe jertfelnic nu în chip nemijlocit, ci l-a luat cu ajutorul unui cleşte prin care a atins buzele profetului dăruind curăţire. Iar acest chip al cleştelui era acelaşi lucru cu aceea privelişte măreaţă, vedere pe care a văzut-o şi Moise în rugul aprins şi nemistuit. Cine nu vede că acea Fecioară Maică este şi rugul acela şi cleştele, cea care a primit în pântece dumnezeiescul foc fără de ardere şi la această zămislire slujind şi arhanghelul, unind cu neamul omenesc pe Cel Care a ridicat păcatul lumii prin ea? Şi prin negrăita unire ne-a curăţit pe noi.

37. Aşadar numai ea este hotarul între firea cea zidită şi cea nezidită şi nimeni nu poate veni la Dumnezeu afară numai prin ea şi prin mijlocirea Celui Ce S-a născut din ea. Şi nimic din darurile cele de la Dumnezeu nu se poate dobândi decât numai prin ea, fie că este vorba despre îngeri, fie că este vorba de oameni. Căci precum prin geamul felinarelor de pe pământ, sau prin orice altceva transparent lucrat, nu este cu putinţă cuiva să privească lumina însăşi, nici să se împărtăşească măcar şi de o

rază de acolo, afară numai prin mijlocirea lămpii înseşi, la fel tinderea noastră către Dumnezeu, precum şi purcederea de la El a vreunuia dintre toate darurile Sale, este tuturor neapropiată şi neajunsă, afară numai prin această purtătoare de Dumnezeu şi de Dumnezeu strălucită, ca un adevărat sfeşnic luminos, care este Pururi Fecioara. „căci Dumnezeu este în mijlocul ei şi nu se va clinti".

38. Iar dacă darurile sunt reciproc împărţite după măsura iubirii de Dumnezeu, şi Cel Ce iubeşte pe Fiul este iubit la rându-i de Fiul şi de Însuşi Tatăl şi se face pe sine sălaş de taină pentru Amândoi Care vin să locuiască şi să petreacă în suflet, după stăpânească făgăduinţă, cine l-ar putea iubi mai mult pe Acesta decât maica Lui şi nu numai fiindcă Acesta este Fiul Unul născut, ci şi fiindcă a fost născut fără de soţ, încât să fie, prin însuşi acest fapt şi prin fire, îndoit mai iubitoare, fiindcă dragostea ei nu este împărţită cu nici un soţ? Şi iarăşi cine ar fi mai mult iubită decât Maica Lui de către Unul Născut Fiul ei, care a venit în chip de negrăit din ea la plinirea veacului, precum la începutul veacului a ieşit din Singur Tatăl? Căci cum să nu se înmulţească, alături de rangul cuvenit ei, şi fireasca cinstire către ea de la Cel Ce a venit ca să plinească Legea? Iar dacă una este iubirea Tatălui şi a Fiului şi cinstirea de la amândoi dimpreună şi de la Duhul, dar şi împreună-lucrarea lor – o! haruri mai presus de minte ale Fecioarei! –, atunci Maica Domnului

poartă înlăuntrul sufletului ei, întreagă şi nedespărţită, Treimea cea nezidită, dintre ale Cărei ipostasuri pe Unul l-a primit în pântece fără de sămânţă şi, rămânând fecioară, a născut fără durere.

39. Prin urmare, aşa cum precum numai prin ea apropiindu-Se de noi, „S-a arătat pe pământ şi cu oamenii împreună a locuit" (Baruh, 3:38), mai înainte de ea fiind nevăzut tuturor, la fel şi în veacurile următoare nesfârşite, orice dumnezeiască purcedere a luminii revelate, orice descoperire a tainelor celor mai dumnezeieşti şi orice vedere duhovnicească a tuturor harurilor sunt de necuprins în afara ei. Căci ea însăşi fiind cea dintâi care primeşte plinătatea Celui Ce pe toate le plineşte, îl face cu putinţă de cuprins tuturor, împărtăşindu-L, după puterea fiecăruia, după asemănarea şi măsura curăţiei fiecăruia. Căci ea însăşi este vistiernicul şi împărţitoarea bogăţiei dumnezeirii şi către ea privesc şi de ea ascultă şi ei i se supun ierarhiile cele preaînalte ale Heruvimilor, şi, mai presus de toate, într-atât însetează de ea fără încetare, pe cât de mult tind către izvorârile de lumină care vin prin ea şi către transmiterea negrăitelor şi dumnezeieştilor obârşii ale harurilor. Şi după acestea, toate puterile cele inteligibile inferioare lor se adapă, în mod corespunzător stării lor, din dumnezeiasca dragoste şi din strălucirea izvorului dumnezeirii. Şi după acestea, şi pe noi, – şi nu numai pe noi ci, simplu, pe toţi şi pe toate – pe măsura dorului dumnezeiesc, în chip nepătimitor, cu

această Fecioară cu adevărat dumnezeiască şi cu nematerialnica şi nesfârşita dragoste şi, prin tinderea neabătută către înălţimea cea neclătită, ne uneşte cu starea cea fericită şi cu limpezimea dumnezeieştii iluminări.

40. Dar fiindcă această rânduială veşnică din ceruri statorniceşte ca ordinele inferioare să se împărtăşească prin cele superioare de Cel ce le-a zidit pe acelea întru fiinţă, mai mare fără de asemănare decât toate este Fecioara Maică, prin care se împărtăşesc toţi cei care la rându-le împărtăşesc pe alţii de Dumnezeu şi intră în însuşi locaşul cel necuprins, adică toţi câţi Îl cunosc pe Dumnezeu şi toţi câţi Îl preamăresc pe El şi pe ea o preamăresc după Dumnezeu. Căci ea însăşi este pricina celor de mai înaintea ei şi Apărătoarea celor dimpreună cu ea şi dăruitoarea celor veşnice. Ea însăşi este subiectul atâtor profeţii, temeiul Apostolilor, întărirea mucenicilor, temelia povăţuitorilor. Ea însăşi este slava celor de pe pământ, bucuria celor din ceruri, podoaba a toată zidirea. Ea este începutul, izvorul şi rădăcina negrăitelor bunătăţi , ea este culmea şi desăvârşirea a toată sfinţenia.

41. O! Fecioară dumnezeiască! Cum voi grăi toate câte le ai? Cum voi potoli dorul? Cum te voi preamări pe tine care eşti comoara slavei? Când numai şi pomenirea numelui tău sfinţeşte, numai şi simpla tindere a minţii către tine face mintea mai limpede, ridicând-o către dumnezeiasca înălţime,

întru tine se lămureşte ochiul minţii, întru tine este strălu-minată la venirea Duhului Sfânt, căci te-ai făcut vistiernică şi cuprindere a harurilor nu pentru a le păstra pentru sine însuşi, ci ca pe toate să le umpli de har. Căci vistiernicul comorilor celor nedeşertate le are în păstrare spre a le împărţi, căci la ce ar folosi să fereci o comoară care nu se împuţinează? Aşadar dă-ne nouă bogăţiile tale, o stăpână, şi deşi nu le putem cuprinde, fă-le cuprinse şi astfel să le împarţi după măsura fiecăruia. Căci numai tu singură nu le-ai primit cu măsură şi toate au fost date în întregime în mâinile tale.

42. Aş putea astfel urma la nesfârşit. Însă trebuie, cred, să scurtez cuvântul pentru ca apoi să mă îndemn iarăşi a-l duce mai departe dacă aş putea, privind şi numai de la distanţă, să întrezăresc ceva din cele lăuntrice nepătrunse şi să le exprim în cuvinte şi să le cânt şi să le grăiesc. Dumnezeu să ne fie ajutător. Căci noi ne sprijinim pe neputinţa firii şi suntem lipsiţi de tăria cuvântului; căci multe şi mari sunt dificultăţile şi cu neputinţă de trecut, dacă nu ar veni ajutor dumnezeiesc de sus. Haideţi toţi câţi ne-am adunat acum să sărbătorim pe Mireasa pururi Fecioara care este acum în cerurile cele mai nepătrunse, rugându-ne să ne sprijine ea cuvântul ca să putem intra în cămara de nuntă, împreună să petrecem în iatacul de nuntă, să contemplăm cele nepătrunse. Căci prin Ea toate ni se deschid nouă,

toate câte sunt în cer sus şi toate câte sunt jos pe pământ.

43. Aşadar să vedem cum peste acele preînchipuiri ale Vechiului Testament s-a suprapus plinirea lor, cum din acea scriptură umbrită s-a adus la săvârşire forma însăşi a adevărului. A intrat în Sfânta Sfintelor vremelnică, cea care era însăşi Sfânta Sfintelor cea veşnică. A intrat cortul cel nefăcut de mână omenească al Cuvântului, chivotul cel cuvântător şi însufleţit al pâinii vieţii care ne-a fost cu adevărat trimisă nouă din cer – întruchipare vie a chivotului aceluia făcut de mână omenească, ducând vasul care ţinea mana, vas care adună roua de dimineaţă, preschimbând-o în chip al hranei prin dumnezeiasca şi creatoarea prefacere, care pentru cei nedesăvârşiţi şi neiniţiaţi în tainele cu adevărat dumnezeieşti, fiindcă era adusă de sus, a fost numită pâine îngerească, dar pentru cei obişnuiţi cu cele dumnezeieşti şi pentru cei care cunosc în dumnezeiescul duh, este ca un chip al adevărului ce avea să vie întrupat din această Fecioară. A intrat în Sfânta Sfintelor cartea vieţii, primind negrăit întru sine, nu doar un chip al cuvântului, ci Însuşi Cuvântul Tatălui, ale Cărui table ale Legii aveau întipărite în ele doar un chip neînsufleţit al cuvântului. A intrat pomul cel pururi înfloritor din care a răsărit floarea cea fără de prihană care ne-a dăruit nouă viaţa cea nestricăcioasă, – pom al cărui chip este toiagul lui Aaron, care, prin cei ce aveau să se odrăslească din el, în

pământ fără de apă, mai dinainte a vestit naşterea din Fecioară fără de sămânţă.

44. Dar în aur a fost îmbrăcat aproape tot templul (III Regi, 6:20-22) şi tot în aur curat a fost fere-cat şi sfântul chivot şi cu aur a fost mult strălucit. Dar oare, într-un chip diferit, nu este mai strălucitoare ca aurul frumuseţea feciorelnică, de care Dumnezeu Însuşi este iubitor? Sau voiţi mai curând să vedeţi un semn din cer al celor grăite? Chipuri de îngeri îmbrăcaţi în aur stăteau împrejurul chivotului, umbrindu-l. Dar în jurul adevăratului chivot, care e Maica Domnului, nu stau chipuri de îngeri, ci înşişi îngerii şi ceea ce este încă mai mult, e faptul că nu doar umbresc, ci slujesc, pregătind cele rânduite pentru hrană, hrană care nu se poate grăi în ce fel era, într-atât era de minunată, încât covârşea vestita mană şi hrana adusă lui Ilie. Şi mărturie pentru aceasta stă însuşi faptul că mana pe care a purtat-o văzduhul când a fost ninsă din cer, venind prin poruncă dumnezeiască, – „pâine cerească a mâncat omul" – este pomenită în Psalmi de David care o spune, cântând dumnezeiască cântare, dar şi prin faptul că prin aceasta a văzut mai dinainte hrana cu adevărat cerească a Fecioarei acesteia. Pe de o parte, avem mana care pogora din cer prin văzduh în fiecare dimineaţă, pe de altă parte, cea adusă de înger în fiecare zi, ca una mai tainică şi mai desăvârşitoare şi proprie lui şi de o fire cu el, şi de o fire mai bună ca mana, pe cât este îngerul mai bun ca văzduhul. Iar

lui Ilie i-a slujit un corb care este o zburătoare ce-şi urăşte puii, de aceea se şi spune despre ea că este un simbol al celor lipsiţi de dragoste pentru cei de acelaşi neam cu dânşii.

45. Aşadar, îngerul binevestitor este fără îndoială un simbol limpede al petrecerii îngereşti în Sfânta Sfintelor a Fecioarei încă la această vârstă, înger care a slujit-o, rânduind pentru ea minunea care avea să fie, dar care, după cum era şi cuvenit, nu a umbrit-o. Căci pe aceasta avea să o umbrească nu înger, nu arhanghel, nici chiar cete de Heruvimi sau de Serafimi, ci însăşi puterea enipostaziată a Celui Preaînalt. Dar ceea ce este şi mai minunat, e că nu prin furtună sau în vreun nor, nici prin întuneric sau prin foc, nici vorbindu-i în adiere de vânt lin, precum altădată şi în vreun alt chip li S-a arătat celor ce s-au învrednicit la vremea lor, ci în chip cu totul nemijlocit şi în afara oricărui văl, puterea Celui Preaînalt a umbrit pântecele cel feciorelnic, nefiind nimic între Cel Ce umbrea şi cea umbrită, nici văzduh, nici eter, nici orice altceva din cele sensibile sau mai presus de acestea. Iar aceasta nu este simplu umbrire, ci desăvârşită unire. Dar fiindcă este firesc ca ceea ce umbreşte să-şi imprime propria formă şi chip în cel umbrit, a fost nu doar simplă unire, ci şi plămădire în pântece. Iar ceea ce s-a plămădit în pântece din ambele, adică din puterea Celui Preaînalt şi din preasfântul şi feciorelnicul pântece, era Cuvântul

lui Dumnezeu făcut trup. O! dar la ce adâncă taină am pogorât cuvântul nostru!

46. Dar ieşind de acolo – căci nu este cu putinţă ca ceva muritor sau vreun cuget cu totul limitat să ajungă la o atât de mare adâncime – să revenim la subiectul nostru de dinainte. A intrat aşadar Fecioara în Sfânta Sfintelor. Şi privind în jur cu atenţie, de îndată ce a văzut, s-a răpit de încântare, socotindu-o un locaş potrivit pentru ea, şi îndată, prin frumuseţea celor văzute, ochiul minţii i s-a deschis spre frumuseţile cele nevăzute, încât nu a mai socotit nicidecum plăcut nimic dintre frumuseţile cele pământeşti. Aşadar, ridicându-se mai presus decât nevoile firii şi decât plăcerile simţurilor şi, socotind pe cele plăcute ochilor la vedere nevrednice de a fi privite şi pe cele bune de mâncat vrednice a fi trecute cu vederea, cea dintâi şi singură s-a arătat desăvârşit neabătută întru toate de tirania pusă asupra noastră prin ele şi de atunci a stat ca un trofeu de biruinţă împotriva aceluia. Şi aceasta, luptând nu doar o dată de dimineaţa până seara, nici pentru rodul vreunui pom, ci vreme de mulţi de ani, şi împotriva conceperii înseşi în minte a feluritelor, sau mai curând, nenumăratelor patimi care sunt întinse în suflet ca o momeală de începătoriile întunericului cărora numai această fiică a lui Dumnezeu le-a pus capăt, dispreţuindu-le până în sfârşit, şi aceasta de la o vârstă fragedă, câştigând drept răsplată din ceruri, pe drept cuvânt, faptul de a primi hrana prin

înger, prin care s-a întărit cu firea, fapt care mărturiseşte vrednicia petrecerii cereşti a acesteia. Mai mult decât atât, ca să spun iarăşi în chip şi mai potrivit, ceva care să corespundă vredniciei Miresei pururea Fecioarei, ea s-a arătat de la început Împărătească a cerurilor având toate minţile cereşti slujitoare ei.

47. Prin urmare, trăia ca în rai într-un locaş resmuls din lume, sau mai curând ca în curţile cereşti, fiindcă Sfânta Sfintelor nepătrunsă este un tip al acelora. A trăit aşadar nevoindu-se şi ducând o viaţă lipsită de griji şi în lepădare de toate lucrurile, lipsită de întristare, nepărtaşă nici uneia dintre patimile firii, mai presus decât orice plăcere care nu este fără de chin, trăind numai pentru Dumnezeu, numai de Dumnezeu cercetată, numai cu Dumnezeu hrănindu-se, şi numai de Dumnezeu păzită, care avea să Se sălăşluiască întru cele ale noastre prin ea, pururea numai către El privind şi ea, făcându-L pe Dumnezeu propria ei hrană, şi numai de Dumnezeu lipindu-se fără de încetare.

48. Căci a ascultat cu atenţie şi cu cea mai adâncă înţelegere scrierile lui Moise şi descoperirile celorlalţi profeţi, o dată cu tot poporul dinafară care se aduna în fiecare sâmbătă precum era rânduit prin Lege şi a auzit despre Adam şi Eva şi de toate ale lor, despre creaţia din nimic, sălăşluirea în rai, porunca dată lor, sfatul cel aducător de moarte de la cel viclean, furtul săvârşit prin el, izgonirea din rai din pricina lui, şi lepădarea din viaţa cea nestricăcioasă

şi trecerea la viaţa aceasta cu multe chinuri şi a văzut viaţa aceasta nenorocită întinzându-se de-a lungul timpului şi făcându-se din ce în ce mai rea, iar pe om, care a fost zidit după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu şi făptura mâinilor Lui, l-a văzut înstrăinându-se de Făcătorul lui şi asemuindu-se tot mai mult uneltitorului răutăţii care l-a zdrobit, – vai ce nebunie nesăţioasă şi putere plină de răutate împotriva noastră! Vai de împietrirea inimilor noastre, vai de aplecarea noastră către cele pământeşti fără de pocăinţă! – nefiind nimănui cu putinţă a stăvili această împreunată putere ucigătoare de oameni şi nestăpânită înclinare a neamului omenesc către iad. Şi fiindcă această Fecioară, Copila lui Dumnezeu, auzind şi văzând totodată toate acestea, i-a fost milă de neamul omenesc şi voind să afle un antidot lecuitor pentru atâtea patimi, a ştiut să se întoarcă cu tot cugetul către Dumnezeu, primind a mijloci pentru noi, şi să Îl constrângă pe Cel Neconstrâns şi neîntârziat să Îl tragă către noi, pentru ca Însuşi să se facă Mijlocitor pentru blestemul nostru şi să pună stavilă focului care arde sufletele şi să-i facă neputincioşi pe cei potrivnici şi să întoarcă înapoi binecuvântarea şi să strălucească lumina cea nepătrunsă şi să lege de Sine Însuşi făptura Sa şi să o vindece de boală.

49. Căci Fecioara cea plină de daruri, cugetând astfel întru sine, cu cea mai mare cuviinţă, s-a pus în chip minunat pe sine chezăşie pentru toată făptura, chezăşie mai bună decât orice cuvânt. Căci căutând

cum ar vorbi cu Dumnezeu mai convingător şi mai adevărat, la Care a venit chezaşă din proprie investitură sau mai curând, prohirisită de Dumnezeu, şi arătându-se iubitoare a tot chipul virtuţii şi a cuvintelor legii, şi a celor aflate prin raţiune şi a celor ce ţin de fiecare dintre acestea, şi întorcându-se apoi iarăşi de la oricare dintre cele cunoscute prin cea mai înaltă ştiinţă omenească, ca şi cum le-ar pecetlui, pentru a căuta ce anume este cel mai propriu lui Dumnezeu şi care având însuşi caracterul de acolo al Lui, a ştiut să le întipărească în minte pe cele folositoare pentru acest scop, înlăturând orice scriptură materială. Şi fiindcă nimic de acest fel nu a văzut dintre cele descoperite oamenilor mai înainte de ea, care să tindă spre această cunoaştere, se arată începătoare a celor mai mari şi mai desăvârşite, caută, experiază şi transmite celor de după ea o practică mai înaltă decât cunoaşterea şi o cunoştinţă pe atât de diferită de cea îndeobşte bâiguită, bâjbâită mai înainte, pe cât este închipuirea diferită de adevăr.

50. Dar să asculte toţi cu atenţie măreţia tainei, căci voi grăi cuvântul cel de folos pentru tot cuprinsul creştinătăţii, sau mai degrabă pentru cei care s-au lepădat de lume, cuvânt prin care, oricine va gusta din bunătăţile acelea viitoare, va sta împreună cu îngerii şi va avea cetăţenia în ceruri, dacă va voi să se nevoiască, după putere, după pilda celei dintâi şi singura, Mireasa Pururea Fecioara care a fost rânduită din pruncie să se lepede de lume în chip mai presus

de lume. Căci tot chipul exterior al virtuţii, atât cât se afla mai dinainte de ea, a fost predat laolaltă oamenilor celor aleşi şi numai la suprafaţă, iar bunele moravuri împodobeau, casele şi cetăţile, în vreme ce lucrarea lăuntrică a virtuţii, rămânând închisă pentru aceştia, îi facea uşor să se abată. Însă în partea lăuntrică a acesteia, care este mai înaltă decât toate cele enumerate, stă toată cunoaşterea prin care scrutăm raţiunile firii şi contemplăm, atât cât este cu putinţă, analogiile, formele şi cantităţile sufletului însuşi şi a celor nedespărţit delimitate de materie.

51. Şi chiar dacă teologhisim şi chiar dacă filosofăm despre cele desăvârşit despărţite de materie, care este şi *prima filozofie* a învăţăceilor Elinilor sau, mai curând, a părinţilor şi întâistătătorilor acestei arte, voi spune că nu cunosc nici o formă mai veche a ei, decât contemplarea; dar şi contemplarea, chiar de ar avea ceva din adevăr, este lipsită de dumnezeiasca vedere şi sunt tot atât de despărţite de grăirea cu Dumnezeu, pe cât de mult diferă faptul de a-L avea pe Dumnezeu de faptul de a-L cunoaşte. Fiindcă a spune ceva despre Dumnezeu nu este acelaşi lucru cu a-L avea; căci, pe de o parte, faptul de a vorbi despre Dumnezeu are trebuinţă de cuvânt, adică de putinţa de a fi comunicat, iar pe de altă parte, de asemenea şi tot potrivit acestei arte de a cugeta, nu este de ajuns numai să Îl aibă cineva, ci, având-u-L, trebuie să şi împărtăşească cunoştinţa Lui. Dar contemplaţia filosofică are încă

nevoie şi de silogismele de materie diversă şi de constrângerile demonstraţiilor şi de exemplele din lumea creată, pe care le adună toate, sau cea mai mare parte a lor, prin văz şi prin auz, are nevoie de aproape toată cunoştinţa frământată în lumea aceasta, câtă ar fi, de înţelepţii veacului acestuia, chiar dacă aceştia nu ar fi desăvârşit curăţiţi cu sufletul şi cu viaţa. Iar cât priveşte faptul de a ne înrudi cu Dumnezeu, în adevăr, aceasta este din rândul celor cu neputinţă, dacă mai înainte nu devenim şi noi, prin curăţire, în afara noastră sau, mai curând, mai presus de noi înşine, şi lepădând, pe de o parte, tot ceea ce ţine de simţuri, să fim dincolo de simţirea sensibilă, iar pe de altă parte, ridicându-ne deasupra raţionamentelor, silogismelor şi toată cunoştinţa şi deasupra gândirii înseşi, să devenim cu totul ai energiei dumnezeieşti printr-o percepţie inteligibilă, pe care Solomon mai dinainte a numit-o dumnezeiască simţire, să dobândim astfel necunoaşterea mai presus de cunoaştere, adică mai presus de orice formă şi închipuire a faimoasei filosofii, dacă într-adevăr scopul acelei părţi deosebite a ei, care este contemplarea, ar fi într-adevăr cunoaşterea.

52. Aşadar tocmai acest lucru căutându-l Fecioara – căci era de ultimă necesitate să se întâlnească cu solii aceia către care aducea chezăşia – a aflat călăuză care duce la sfânta isihie care este oprirea minţii şi retragerea din lume, uitarea celor de jos, iniţierea în tainele cele de sus, lepădarea

cugetării pentru aflarea a ceea ce este mai bun; această practică drept singură adevărată, temeiul însăşi al adevăratei contemplări, al adevăratei vederi dumenezeieşti, şi ca să spunem mai propriu, singurul chip al adevăratei bune rânduieli din suflet. Căci, pe de o parte, virtutea este ca un leac atottămăduitor pentru bolile sufleteşti şi pentru patimile cele rele înrădăcinate în suflet din uşurătate, iar pe de altă parte, contemplarea este rodul însănătoşirii sufletului, fiind ca un sfârşit şi un chip îndumnezeitor, căci prin aceasta s-a lucrat îndumnezeirea omului, iar nu prin vreo analogie întâmplătoare de raţiuni sau viziuni – căci aceasta este pământesc şi omenesc –, ci prin petrecerea în isihie. Fiindcă, prin aceasta, nimicim pe cele de jos şi tindem către Dumnezeu, până la sfârşitul vieţii, perseverând zi şi noapte în rugăciuni şi cereri, în catul de sus al minţii ne apropiem de fericita şi neapropiată firea aceea.

53. Şi astfel, cei care şi-au curăţit inima prin sfânta isihie, Îl contemplă în ei înşişi pe Dumnezeu ca într-o oglindă, prin lumina cea mai presus de minte şi de simţire care este unită cu aceştia în chip de negrăit. Şi mărturia concentrată a acestei isihii, care este cea mai folositoare şi care îi sălăşluieşte împreună cu Dumnezeu pe cei care se folosesc de ea mai presus de orice, este Fecioara aceasta care a petrecut în aceasta, ca să spunem aşa, încă din fragedă pruncie. Şi numai ea între toţi şi încă pe când era doar un copil s-a retras la linişte în chip mai presus

de fire, ea singură între toţi l-a purtat în pântece fără de sămânţă pe Cuvântul şi Dumnezeu-Omul.

54. Dar să insistăm acum puţin asupra cuvântului ca să fie mai uşor de înţeles această mare taină pentru cei care au urechi. Eu preaslăvesc cu laude modul acela de vieţuire care îi ajută pe cei ce ascultă să descopere calea mântuirii. Şi chiar dacă s-ar întâmpla ca ceva din cele spuse să fie greu de înţeles şi nu uşor de cuprins din pricina împrăştierii minţii, socotesc că nu trebuie să îl aruncăm afară pe unul ca acela din curţile sfinte. Fiindcă nici noi nu ne abatem din calea care duce la viaţă, doar fiindcă este strâmtă şi îngustă (Mat. 7:13) Veniţi aşadar o! oameni cu suflet nobil, toţi câţi nu puneţi înaintea aurului greu de procurat ţărâna cea uşor de aflat, adunându-vă mai curând fiecare mintea în voi înşivă precum îşi strâng veşmintele în jurul lor cei care merg printr-o trecătoare strâmtă şi ridicaţi-vă totodată la înălţimea gândirii. Fiindcă celor care se târăsc pe pământ nu le sunt accesibile nici măcar treptele de jos ale acestei înălţimi ameţitoare. Dar pentru cei care şi-au depărtat mintea de cele materiale şi care, crezând cu tărie, cugetă în sine la viaţa Maicii Domnului după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu petrecută de ea în Sfânta Sfintelor nepătrunsă şi râvnind ceva dintre cele de acolo şi sârguindu-ne după putere să mergem împreună acolo, îndată vom avea, şi nu de departe, preafericit

darul acela, al celor curaţi cu inima, de a vedea, în chip nevăzut, răsplătirile firii celei nemuritoare.

55. Căci omul este lumea aceasta mare concentrată într-una mică, răscrucea universului întreg, încununarea a toată zidirea lui Dumnezeu, fiindcă a fost adus întru fiinţă cel mai de pe urmă, aşa cum şi noi, atunci când alcătuim cuvântări, facem epiloguri. Căci oricine poate să vadă întregul univers ca o carte a Cuvântului autoipostatic. Aşadar acest om care reuneşte întru sine mintea şi simţirea într-una, pentru a amesteca cele fără de amestec cu cea mai bună înţelepciune, S-a folosit, ca de nişte mijlocitori, de cele mai subtile legături ale celor înalte, adică de imaginaţie, voinţă, dorinţă şi intelect. Şi precum la tetrada simţurilor noastre corespunde tetrada elementelor lumii acesteia, aerul, focul, şi apa, şi apoi pământul, tot astfel a unit pe cele contrare şi le-a împăcat pe cele potrivnice, fără să lase la o parte nici puterile, cele care se atrag reciproc. Şi astfel pe cât este de mare cantitativ universul acesta, tot atât de mare calitativ este omul. Iar cât priveşte relaţia, sunt în comuniune unul cu altul, unul covârşind prin mărime, iar celălalt, prin inteligenţă. Şi se împreună unul tezaurizându-l pe celălalt precum într-o casă mare s-ar afla un lucru cu mult mai de preţ decât casa care îl conţine şi precum într-un palat împărătesc – nu un împărat, căci aceasta ar fi ceva muritor – s-ar afla un potir împărătesc, palatul fiind construit din pietre mari, ieftine şi uşor de găsit, iar celălalt,

vasul acela împărătesc, din pietre mici, dar scumpe, nestemate şi rare.

56. Dar cu cât este mai bună mintea decât cerul, care este icoana lui Dumnzeu şi care vede pe Dumnezeu şi numai ea dintre toate cele din lume dacă voieşte, poate să fie Dumnezeu, ridicând după sine şi neputinţa trupului? Dar cu cât depăşeşte simţirea pământul, căci nu numai că percepe măsurile, feluritele cantităţi şi calităţi ale acestuia, ci şi pe cele cereşti le atinge prin cunoaştere, percepând diferitele mişcări ale planetelor şi cunoscând periodicitatea polimorfă, conjuncţiile şi opoziţiile astrelor cele de multe înţelesuri, şi de aici, s-a pus început, ca să zic aşa, pentru întreaga cunoştinţă a eterului? Şi cele dintre cer şi pământ sunt inferioare ca vrednicie faţă de limita dintre minte şi simţire, deşi potrivit analogiei raţiunilor lor sunt acelaşi lucru, dar, din punctul de vedere al celor care le cuprind, diferă foarte mult. Căci simţirea este o putere iraţională, cunoscătoare şi perceptivă prin simţuri, când obiectele sunt prezente, iar imaginaţia sau puterea imaginativă îşi are începutul de la aceasta, lucrează cele ale simţirii şi ale simţurilor atunci când obiectele lipsesc. Iar intelectul, cum s-ar spune, lucrează în afara acestora, dar este totodată pasiv, ca unul care nu este în afara celor împărţite. Iar voinţa, una – care îşi are obârşia în imaginaţie –, este iraţională, dar cealaltă, – care vine din intelect –, dimpotrivă, căci această facultate se poate naşte din ambele. Iar

gândirea intelectului este totdeauna raţională, dar procedează cu amănunţime, sfârşind în voinţa cea după raţiune. Toate acestea ţin împreună şi lucrează prin cel dintâi organ sufletesc care este sufletul psihic şi care se află în creier. Şi nu există nimic care să fie organ al minţii, ci mintea este o substanţă de-sine-stătătoare şi subzistentă-prin-sine, care este activă prin sine chiar dacă se coboară pe sine însăşi la viaţa intelectivă desfăşurată în suflet.

57. Dar pentru ce am luat în discuţie acestea şi am făcut aceste distincţii acum? Şi pentru care pricină mai întâi am alcătuit această clasificare a felurilor virtuţilor, iar apoi a puterilor sufleteşti? Fiindcă semnţele acelora sunt de aici şi de aici îşi au ele existenţa. Aşadar, de Dumnezeu înţelepţită, Fecioara nu a avut a rodi doar de la acelea cea mai înaltă asemănare cu Dumnezeu, şi-a cercetat puterile sufleteşti dacă nu cumva ar putea afla vreo cale prin care ar dobândi unirea cu Dumnezeu. Şi fiindcă aplecările spre cele sensibile le-a aflat cu totul nepotrivite, ca unele care erau iraţionale întru totul, iar voinţa şi gândirea, deşi puteri raţionale, totuşi nu întru totul desprinse de jugul simţurilor, adică de imaginaţie –, ba încă lucrând prin sufletul psihic ca printr-un organ –, a înţeles în chip înţelept, ceea ce şi Apostolul a spus după aceea, „că omul sufletesc nu primeşte cele ale duhului" (I Cor. 2:14) şi a căutat o vieţuire mai presus de acestea şi cu adevărat după minte şi cu totul neamestecată cu cele de jos, însetând după Dumnezeu în chip mai

presus de fire şi după unirea supralumească cu El. Fiindcă precum nu este cu putinţă cuiva să înseteze doar după lumina sensibilă fără a înseta şi de soare, la fel stau lucrurile şi aici.

58. Astfel, în chip potrivit şi firesc, a găsit drept cel mai înalt lucru numai sfânta şi dumnezeiasca dragoste ca fiind unica substanţă desăvârşită şi cu totul neîmpărţită dintre cele ale firii noastre. Aceasta culegând pe cele după intelect, în care îşi au fundamentul cele ale ştiinţei care procedează, cam în chipul animalelor şerpuitoare, când prin sinteză, când prin analiză sau diferenţă, prin care unifică şi discerne, precum genul în raport cu speciile. Căci dacă pentru acestea şi prin acestea, mintea coboară la viaţa cea multiplă, având de mai înainte energiile necesare pentru toate acestea, atunci are fără îndoială şi o altă energie superioară care lucrează de la sine, căreia îi stă în putinţă a subzista prin sine. Însă mintea, fiindcă şi ea este o parte a trupului şi a toate câte sunt ale trupului, este unită şi cu el, dar, prin purtarea de grijă a dumnezeiescului har care o susţine, ea poate să se ridice deasupra regimului acestuia – al multiplicităţii şi diversităţii – care o face să se târască pe pământ. Căci precum, desigur, şi un călăreţ, are, în chip diferenţiat, o energie mai bună decât cea de a ţine frâiele – nu numai când descalecă de pe cal, ci şi când este călare sau în car -, are această energie de la sine însuşi, afară numai dacă el însuşi, voind aceasta, s-ar dărui cu totul grijii

frâielor. Aşadar şi mintea, dacă nu s-ar întoarce în întregime şi pururi la cele de jos, ar avea cea mai bună şi mai înaltă energie, şi anume, de la sine însăşi, prin care, şi numai prin ea, s-ar uni cu Dumnezeu, deşi ar fi cu mult mai greu pentru ea, prin legătura pe care o are prin fire de trup şi fiind împiedicată de cunoştinţele trupeşti şi de relaţiile felurite şi greu de ignorat, cu cele pământeşti, care vin din grijile vieţii.

59. Aşadar de acestea, depărtându-se preacurata Fecioară încă de la începutul vieţii, a ieşit dintre oameni şi fugind de viaţa aceasta plină de pricini, a ales o viaţă nevăzută tuturor şi fără de căsătorie, petrecând în cele nepătrunse, unde, dezlegându-se de orice legătură materială, scuturându-se de orice relaţie şi înălţându-se mai presus de însăşi orice grijă faţă de propriul trup, şi-a unit mintea cu întoarcerea către sine, cu paza minţii şi cu dumnezeiasca rugăciune neîncetată. Şi prin aceasta a devenit în întregime ea însăşi, stând mai presus de felurimea gândurilor prihănite şi, în chip simplu, mai presus de orice formă, a deschis o nouă cale comună şi negrăită către cer, ca să spunem aşa, tăcerea minţii. Şi, consacrându-şi mintea acesteia, a depăşit toate făpturile zidite şi a văzut o mai mare slavă a lui Dumnezeu decât cea arătată lui Moise, şi harul dumnezeiesc, care nu cade deloc sub puterea simţurilor, care este vederea contemplativă sfântă şi plină de bucurie a sufletelor şi minţilor nepătate. Şi împărtăşindu-se de

această sfântă priveliște, Fecioara, potrivit sfinților imnografi, devine nor prealuminat al ploii celei cu adevărat vii, strălucirea Zilei celei de taină și car de foc al Cuvântului dumnezeiesc.

60. Căci în afara venirii harului, nu ar fi nici o minte care să afle dumnezeiasca simțire, nici nu ar putea vedea sau nici nu ar putea deveni cu adevărat subzistentă prin propria energie, după cum nici ochiul – având în sine însuși putința de a vedea, în afara luminii – nu ar putea avea percepția luminii. Căci și pentru cele veșnice, adică pentru cele de un chip cu Dumnezeu, El este lumină și nimic altceva decât lumină, și precum este soarele pentru cele sensibile, la fel este Dumnezeu pentru cele inteligibile. Și iarăși precum vederea, când este în lucrare, devine însăși lumina și se unește cu lumina și cu lumina vede și vede mai întâi de toate lumina care izvorăște tuturor celor care au capacitatea de a vedea, în același chip, și cel ce se împărtășește de energia dumnezeiească, fiind el însuși prefăcut prin dumnezeiasca prefacere, se face întreg el însuși cum este lumina și este împreună cu lumina și vede, în chip cunoscător, împreună cu lumina pe cele care, în afara unui asemenea har inefabil, ar fi tuturor cu neputință de văzut, devenind nu numai mai presus de simțirile trupești, ci și mai presus de tot ceea ce poate fi cunoscut de noi și de cei care sunt mai presus de noi prin puterea naturii. Căci cei care și-au curățit inima, pe Dumnezeu Însuși Îl văd după

fericirea nemincinoasă a Domnului „Fericiţi cei curaţi cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu," Mat.5:8). Iar Cel Care este lumină, după cuvântul cel mai grăitor de Dumnezeu al lui Ioan, fiul tunetului, se sălăşluieşte şi luminează El însuşi pe cei care Îl iubesc pe El şi sunt iubiţi de El, potrivit făgăduinţei Lui. Se arată, ca într-o oglindă, minţii curăţite, El fiind în Sine nevăzut, căci o astfel de formă nu se poate vedea în oglindă, precum este cu totul cu neputinţă a vedea oglinda şi, totodată, şi pe cel care a făcut oglinda. Căci acum, Dumnezeu este văzut de cei care s-au curăţit prin dumnezeieasca dragoste, iar atunci, zice Apostolul, va fi văzut „faţă către faţă" (I Cor. 13:12).

61. Dar cine L-a iubit mai mult pe Dumnezeu decât cea pe care noi azi o cântăm cu sârguinţă? Şi cine a fost mai iubită de Dumnezeu decât ea? Şi oare care altă făptură este mai curată decât ea sau care a mai fost de aceeaşi curăţie sau aproape de ea, în curăţie? Pentru aceasta şi fiind desăvârşită prin cele mai înalte contemplţii, lucrând pe cele înalte şi fiind unită cu Dumnezeu în acest chip, şi fiind singura între cei din veac care s-a asemuit cu El, şi-a adus chezăşia aceasta în chip mai presus de fire pentru noi şi, prin aceasta, a dus la împlinire nu numai faptul că a dobândit această înălţare a minţii mai presus de cuvânt, ci, folosindu-se de aceasta pentru noi toţi, prin îndrăznirea către Dumnezeu, a lucrat ceva mare şi mai presus de toată măreţia. Şi

nu numai că a devenit după asemănarea lui Dumnezeu, ci şi pe Dumnezeu l-a făcut după asemănarea oamenilor şi nu numai convingându-L, ci şi zămislindu-L fără de sămânţă, L-a născut, în chip negrăit fiind formată prin har de Dumnezeu – de aceea a şi fost numită „plină de har" de arhanghel – dar L-a şi format cu fire omenească pe Dumnezeu, fapt pentru care i s-a binevestit „bucură-te".

62. Cine va grăi minunile tale, Fecioară? „Şi cine va face auzite toate laudele tale?" (Ps. 105:2), Copila lui Dumnezeu? Căci ai devenit Maică a lui Dumnezeu, ai unit mintea cu Dumnezeu, ai unit pe Dumnezeu cu trupul şi L-ai făcut pe Dumnezeu, Fiul Omului şi pe om, fiul lui Dumnezeu, ai împăcat lumea cu Cel Ce a făcut lumea, iar cu fapta, ne-ai învăţat pe noi că se cuvine oamenilor cu adevărat a-L contempla pe Dumnezeu, nu doar prin simţire sau prin cuget, – căci aceasta ar fi cu puţin mai bun decât cele necuvântătoare – ci, dimpotrivă, că este cu mult mai bine să Îl contemplăm prin curăţia minţii şi prin participarea dumnezeiescului har prin care să ne hrănim de frumuseţea cea dumnezeiască nu prin cugete, ci prin nematerialnice atingeri.

63. Dar ne-ai dăruit nouă şi aceasta, de a-L vedea pe cel Nevăzut în chipul şi asemănarea noastră, să ne apropiem în materie de Cel Nematerial şi Inefabil. L-ai hrănit cu hrana noastră pe Cel Ce este hrana îngerilor; ne-ai hrănit şi pe noi prin Cel ce îi hrăneşte pe îngeri cu hrana cea adevărată cerească

şi nestricăcioasă şi pe oameni i-ai făcut de împreună-petrecere cu îngerii sau, mai degrabă, i-ai învrednicit de cinstiri încă mai mari, luând în pântece de la Duhul Sfânt, ai născut, în chip străin, o formă divino-umană şi de-o-fiinţă cu dumnezeiasca fire, şi ca să spunem aşa, ai făcut, negrăit, firea cea omenească co-părtaşă dumnezeirii.

64. Căci se spune că împăratul Eusebie, – fiindcă se pare că acesta îşi are numele din fapte –, aşadar se spune că acesta, când cei din jurul lui au fost odată biruiţi de sete, ridicându-şi dreapta către Dumnezeu a zis: „cu această mână cu care nu am luat viaţă îl rog pe Dătătorul de viaţă", şi îndată nori grei s-au adunat din senin şi o ploaie repede a început să cadă de sus. Iar pentru cei care o cinstesc în adevăr, Împărăteasa Fecioară, care şi-a ridcat mintea în Sfânta Sfintelor nepătrunsă, lepădându-se de toate cele de jos, în chip desăvârşit, sau, mai curând, nefiind unită cu acelea nici o clipă, zice: „cu mintea aceasta te rog, la care nimic din cele pământeşti nu s-a urcat", a făcut pământul cer, nu chemând norii care au ascultat de mulţi alţii, în multe rânduri, prin rugăciune, ci pe Însuşi Acela Care adună norii de la marginile pământului. Şi nici nu a călăuzit sufletele la ceea ce este vremelnic, prin ploaie, ci ne-a născut nouă însăşi Comoara tuturor bunătăţilor, Izvorul cel veşnic care ne izvorăşte nouă nedespărţit din sânurile Tatălui, Cuvântul cel Veşnic care şade mai presus de bolţile cele cereşti, Care ne dăruieşte nouă de

acolo apa vieţii şi hrana care înveşniceşte şi fii ai lui Dumnezeu îi face pe toţi cei care se împărtăşesc de ea, dar nu simplu cu numele, ci îi face astfel prin comuniunea cu dumnezeiescul Duh – o, negrăită dăruire! – celor care prin împărtăşirea cu trupul şi sângele lui Dumnezeu se unesc cu El şi unii cu alţii.

65. Aşadar să păzim unirea cu Dumnezeu şi unii cu alţii, lucrată în noi în chip sfânt prin legăturile dragostei. Să privim pururi către Părintele nostru ceresc. Să lepădăm de la noi pământul, ca să nu fim din pământ pământeşti, ca omul cel dintâi, ci precum omul de-al doilea, Domnul din ceruri. „Sus să avem inimile" către El. Să contemplăm această mare vedere duhovnicească: firea noastră cea creată înveşnicită împreună cu El prin nematerialnicul foc al dumnezeirii şi să lepădăm hainele cele din piele pe care le-am îmbrăcat prin cădere, să stăm în Sfânta Sfintelor arătându-ne noi înşine pământ sfânt prin virtute şi prin tinderea neabătută către Dumnezeu, astfel încât să avem îndrăznire la Dumnezeu care vine în foc şi să alergăm la El ca să fim luminaţi, şi să ne înveşnicim împreună cu El, luminaţi fiind spre slava Luminii celei Preaînalte, a celei mai Înalte Stăpânii-de-o-strălucire în trei sori.

66. Căreia se cuvine toată slava, stăpânia, cinstea şi închinăciunea, acum şi în vecii fără de sfârşit. Amin.